

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3157

28

U-77

1893

2010

2007

319

20
Ա-77

Ս. ԱԻԳՈՍՏԻՆՈՍԻ

ԽՈՐԶԲԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՅ

Հ. ԱՆԴՐԷԱՍ Վ. ԾՌՎԻԶԵԱՆ

Մ. ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ

1893

28
Ա-77

8-44

Въ Европа, 19/32 отъ ниспа 1893

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

28
Ա-77

200
208-ԱԻ

Handwritten notes in Armenian script, including "Հայկական" and "Հայաստան".

✓ Ս. ԱԻԳՈՍՏԻՆՈՍԻ

ԽՈՐԶԲԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ

Հ. ԱՆԴՐԵԱՍ Վ. ԾՈՎԻԶԵԱՆ

Մ. ՄԻԹԱՐԵԱՆ

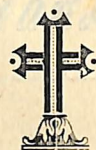
1004
19063

ՎԵՆԵՏԻԿ. — Ս. ՂԱԶԱՐ

1893

11642

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ա. Ռ. Ա. Ք. Ե. Լ. Ա. Ն. Շ. Ա. Ն.

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՕՐ (Ա. Ծ.) ԵՒ ՈՐԳԻՒՅՑ (Ա. Պ.)

ԲԱՆ

ԱՌ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՂԲԱՐՍ

ՏԱՂ ծանօթս զաշխարհածանօթ հեղինակէ զըքուկիս՝
 ծաղու թերեւս արժամի իցէ, մանաւանդ յետ հրատարա-
 կելոյ և ի մերս հայ բարբառ գերագունի զրուածոց նորին՝
 որ **Յաղագս Քաղաքի Աստուծոյ** և հոգեխօսիկ **Առնշնոյնացի**
 և **Առնշնէայ** բանից. որոց երկոցուն յետնոցս իբրեւ հոգե-
 ծին եռակ հարազատ է **Խորհրդածոյնէանցս** մատենիկ: Ո՞ր
 քան զոր թաթաղուն աստուածագեղ սիրով և վերամբարձիչ
 մտաց՝ դատեսցեն ընթերցողք և զմայլողք, եթէ կարիցեն
 եւեթ. զի յայսքան յորդառատ հոսանս գերունակ աստուա-
 ծախօսութեանց՝ ապշին միտք. և հոգի ոչ կամի՝ նա և կարէ
 իսկ ոչ ըմտիր առնել ըմբ այս և ըմբ այն, այլ միայն վառի
 և վարգի: Կացցէ և մնացէ ուրեմն սքանչելին Աւգոստինոս
 յիւրումն անհամեմատ բարձրութեան, ի սլացս սիրոյն և ի
 խորութեան աստուածամուկ տեսութեանց. և թոյլ տա-
 ցէ ճառել դոյզն ինչ զթարգմանչէ սովիերիս, և զնորին սրտի
 սուրբ ըղծանաց՝ յանձանօթ իւր յետագայն կատարելոյ:

Օտարոտի իմն գուցէ և այս թուեսցի վերձանողաց ի սկզբ-
 բանն, զվիտքու իրիք մատենկան թարգմանչէ կարգել նա-

խաճառ. այլ յամեցուցեն զդատաստանմ՝ ցաւարտ բանիս : Ապաքէն ուր հրոյ խնդիր է՝ ունելիքն ինչ ոչ արժէ, այլ եթէ և ունելիքն հրեղէնք իցեն՝ զոգշիր հաւասար և յարգմ. ոչ էր Աւգոստինոս թարգմանողն, այլ ոչ միայն աւգոստինասէր՝ այլ և քաջ սիրող այնր՝ զոր Աւգոստինոսն սիրէր մեծապէս. և որոյ ոսկեղինիկ ճառիցն թարգմանութեամբ՝ ոչ միայն զիւրոյ սրտին եռանդն եւ քան զեւս բորբոքել նկրտէր, այլ և զիւրայոցն՝ եղբարց և որդեկաց. և բազում անգամ ի թարգմանելն (ի ծերութեան իւրում)՝ զմայլեալ ընդ յափշտակիչ մտաց բանս Սրբոյն, ելեալ ընդ դուրս սենեկին, Տեսէք, ասէր առ հանդիպեալսն, տեսէք, որպիսի հրաշալի բանս գրէ Ս. Աւգոստինոս. և նորայովքն զիւրսն պնդեալ բանս՝ ներքսագոյն կամէր տպաւորել յոգիս ձեռնաստուն աշակերտաց իւրոց. յորոց մի և զիս դաւանիմ՝ շառագունեմօք, ոչ նմանեալս նմա և յոյժ յետեալ յայսպիսում՝ գերաբուն սիրոյ սահմանի. այլ գէթ յանագամ հատուցումն երախտեաց այնպիսոյ չօր լիցի սակաւամասնեայս այս ծանօթութիւն անծին նորա, ի յորդոր հոգեւոր եղբարց, և մանաւանդ նորընծայիցն, որոց յոյժ սիրող էր նա և խնամող:

Ընդ այսպիսեացս հասեալ և ինծ վիճակ մտանել ի վաւրս և ի կրօն Ծառային Աստուծոյ Մխիթարայ, յառաջ քան զվաթսուն ամ, ի միջի բազում առաքինեաց այնր ժամանակի և որ յետոյ՝ երկուք յաւէտ առաւելաշնորհք և աստուածագեացք երեւեցան ինծ. մի այն՝ որ յաշխարհէ և ի տանէ հօր իմոյ էառ և երբ զիս՝ այլովք հանդերձ ի վանս յայս, (Հ. Մկրտիչ Աւգերեան), որոյ զբաւոր և հոգեւոր վաստակք բազում են և բազմաց ծանօթ. և միւս՝ թարգմանիչ մատենական, որ ընկալաւ զիս ի ձեռաց առաջնոյն, և զամս իրեն տասն եղև ինծ դաստիարակ, ի նորընծայաբան դպրոցի և ի վարժարանի տանս, մինչև ի լրումն քաւ համայական կարգիս. և էր Հ. ԱՆԴՐԷԱՍ Վ. ԾՌՎԻԶԵԱՆ, ծնեալ ի Կ. Պօլիս (յ' 7 յուլ. 1769, մկրտեալ ՅԻՎԱՆԷՍ առնում), ի յեղիսարեթուպօլիս Ունգարիոյ, 1849, փեք. 13:

Ոչ յոյժ դեռահասակ մանուկ և անփորձ յաշխարհէ եկեալ (1783), այլ ամառակ նսիւն, սրբասէր ի մանկութենէ, նովին ոգով քաղաքավարեալ մինչ ի սպառ զ'ոչ կարճ օրեայ կեանս. չափաւորապէս վարժեալ և կրթեալ յուսմունս պատեհս կոչման իւրոյ, ըստ այնր ժամանակի, գեղազանցեալ քան զյոյրս յաստուածայինսն և ի հոգեւորս, զորս և առատապէս սփռէր ապա և յընկերսն և յաշակերտս և ի ժողովուրդն, առ որ առաքեցաւ քարոզիչ աւրս ոչ սակաւ, և ի հայրենիս իւր և ի քաղաքին ուր կընքեաց զկեանսն: Այնքան ընտիր և զգօն երեւէր և յառաջին ամս նորընծայութեանն, զի կարօտեալ երբեմն բժշկական դարմանոյ, զրէր զմեանէ Արքայն (յաջորդն մեծին Մխիթարայ), զի եթէ և շատ ինչ իրք և պէտք լիցին վասն պատանոյդ՝ արժանի է ամենայնի ազնիւն այն: Ոչ ինչ նուազ ի մանկութենէն կամ յառաջին աշակերտութենէ մինչև յալելոյթ հասակին՝ հաւատարիմ և զգոյշ ի պահպանութիւն կարգաց և կանոնաց և աւանդութեանց ուխտին, օրինակ բարոյ լինէր ամենեցուն. ի վերայ մաքրակենցաղ վարուցն փայլեցուցեալ զհոգեսիրութիւն կամ զաղօթասիրութիւն և զնոյնսիրութիւն կամ զմեղեկութիւն կամատր, հանդերձ զուարթամտութեամբ: Բազմաց ոչ թուին զուգակիցք մեղեկութիւն և զուարթութիւն. այլ քաջ առաքինիքն զիտեն լծորդել. և մինչ համակ ընդ Աստուած միացեալ աննշարեք կարծիք, հաղորդին ընտելաբար և ընդ մարդկան՝ իրեն անհրաժեշտ համակարիք՝ յոր և երբ և անկ լիցէ: Ո՛չ այս իսկ են գերագոյն օրէնք և պարտք համօրէնք քրիստոնէութեան, թող թէ կրօնաւորաց, և համագոյց պատուիրան, Սիրել զԱստուած և զԸնկերն. — այլ յաւելու ի սոսա ամենօրինեալն Յիսուս և զԴննել զանձն ի վերայ նոցա: Յատուկ և այս իղծ էր Հօրս Անդրէի:

Վարժեալ առ ոսոս նգնասուն աշակերտաց մեծի Հօր Մըխիթարայ, ըստ նոցին հրահանգեալ էր և ի զգալի նգունս և ի ննշմունս մարմնոյ. ո՞րչափ. ոչ զիտեմ, զի ծերութեամբ

«Ապրիլնք Գերայրգելոյն հետ, մեռնինք Վերապատուելոյն
«հետ» :

Մեռնինք... Աստամօր ստիպիմ զկայ առնուլ բանիս: Եթէ բաղդ է քրիստոնէի մեռանելի ձեռն բարւոյ հօր հոգեւորի, որպիսի մահ բաղձայցէ իմքեան՝ իմն Հայր հոգեւոր:— Բազում անգամ ի յիշելն և ի պատմել զդէպս առաքելաւոր շան վաստակոցն յարեւելս, ոչ փոքր հալածանք, յաւաղելի աղաւարութենէ կամ յանգիտութենէ և յամենայն հոգեւորութենէ համազգեսց, յոգևոյ համէր և ոչ կարէր մխիթարիլ, զի թէպէտ և անկեալ էր երբեմն ի վտանգ, այլ ոչ յաջողեալ մնա և ի միմ մեռանել, ի վերայ սուրբ հաւատոցն՝ զոր աւետարանէր, և թէ զիմն զիմն և ի բոլորանուէր վկայական մուրմանէ առ Այն՝ զորոյ զկեանս և զբանս պաշտէր և ուսուցանէր: Եւ նա՝ անակնկալ և զանխու եղանակաւ՝ Հառնէր իսպառ զանց գտեմնանք վկայասիրին իւրոյ:

Յետ լնլոյ մորա զժամանակ դաստիարակութեանն ի վառլոս, մինչ ի յետին ամս կենացն յառանձնակի հոգեւոր կըրթութիւնսն պարապէր, և ի համընդամս խաղաղական կատարածի, բանիւ և լուծեամբ շինելով զմիաբանսն՝ զմեծ և զփոքր, և մշտն իմն հանդերձելոյ կենացն յամբողջութեանն անկանէին, ոչ հեռի գոլով յուխանաննից, պէտք լինէին Ուխտին մոր վստահայր կարգել ի յիշեալ քաղաքն յեկեղեցիական, յասպարէզ անդ բազմամեայ քաղաքութեան հոգեսէր Ծերունոյս մերոյ. առ որ ձգէին և արդ միտք և աչք վարչաց Ուխտին, ըզձակերտք և վստահք, այլ ակնածոք ի ծայրացեալ ծերութենէն. որպէս զի և ինքն Աբբայ, «Պատկառիմ ասել քեզ, ասէր, զի ոչ զոք գտեալ իբրեւ զքեզ ի ժամուս, իո՞՞ք էր առ անգամ մի եւս կարգել անդ վստահայր»: Բայն պատկառութիւն ի շրթանց առաջնորդին եւ իբրեւ պատգամ հրեղէն և շնորհ զոչ երբեք ցըրտացեալ սիրտ ծերոյն. և որպէս երկտասարդ անգանգէտ, այլ քաջ հմուտ կրօնաւորական հմագանդութեան, Ահաւա

սիկ պատրաստ կամ, պատասխանէր. և ոչ յապաղէր ժըրամալ անկանել ի չու, յապուշ կըրթեալ զմիաբանսն, զըւարթագոյն քան զամենեւին ի հրաժարելն ի նոցանէ, ոչ սուեացն ակն առեալ, ոչ դժուարութեան ճամապարհին և ոչ սառամանեաց տեղոյն՝ յոր դէմ դնէր. որպէս մարտիկ հիմաւորց յետ երկար ամաց դադարման, զպատեւազւի փող լըսելով ի զէն և ի բանակ ընթանայցէ: Ոչ պակաս քան զիւր սըն՝ ի զարմանս և ի հրճումս կըրթէր և զվաղեմի ծանօթսն ի քաղաքի անդ. և իբրեւ յերկար առաջնոց շահատակութեանցն՝ ի բեմ ելանելով քարոզութեան, մոռաղեալ ծայրիւրն զանմուտ եռանդն հոգւոյն հաղորդել յոգիս հոգեսիրաց, և ըստ երբեմն ըզձից նոցա՝ մահակից լինել: Այլ ոչ հասարակաց էր սահմանեալն մահ մահ. ոչ էր ամենեցուն տըւեալ ըմպել զայն բաժակ:

Հասեալ էին ամբ ամբոխից և ժամանակ շփոթեալ. յալուցմունք ժողովրդոց ի վերայ միապետաց. և զի համառօտ ասացից, ապստամբութիւն Ունգարաց յաւստիական ինքնակալութենէ: Յառհասարակ վրդովման մահապագա՝ տատանէր և զաւատն այն և քաղաքաւանն այն. խուժան խաժամոժ և զօրական անհրահանգ՝ կոխէր և զխաղաղիկ վառստուն ծերոյս մերոյ հօր, և պահանջէր՝ զորն ոչ կարէր տալ, զի և ունէր ոչ: Յայնժամ մոլորն և անուպայք՝ անպատկառք ի հիւծեալ հասակէ մորին, և ի ձեռոյն և յանստգիտ դիմացն, զսպառնալիսն զործով կատարէին. ո՞վ վայրենացեալ մարդկութեան. զանակոծ և զհնաճեծ առնէին զպաշտելին իմ ալեւոր հայր. և եթէ ոչ կիսամահ՝ այլ մահացու թողեալ, զկապուտ կողպուտն առեալ ի բաց գնային: Եթէ ոչ առժամայն և առօրին՝ այլ և ոչ անագան հասանէր մահն. մահն ցանկացեալ ի վաղուց, և ոչ կարծեցեալ յայսպիսում ժամանակի: Ոչ աւելի քան երկուտասան առւերս բաւէր կեալ ի վերայ խոշտանգանացն. և արժանաւոր պատրաստութեամբ կնքէր զայս ձեւ խոստովանողական կեանս. զոհութեամբ մեկնէր հոգին առ որ անձկայր և որպէս

ամծկայրն. յ' 13 փեբրուար ամսոյ, 1849, յաւուր տօնի Սրբոց Ղեւոնդեանց, զորոց զպաշտօն կատարեալ էր յառաւօտուն: — Կանխեալ՝ և իբրեւ կտակաւ պատուիրեալ էր կրօնակից և գործակից եղբօրն (Յ. Մաղաքիայ Յովհաննիսեան, † 1891), զի ի հասանել մահուանմ' հանգուցէ զմարմին իւր ընդ եկեղեցեան, առաջի սեղանոյ Սրբոյն Անտոնի պաշտպանի կրօնիս, դէմ յանդիման դրից հանձնատեան Յ. Բարսղի Նասրվեան կամ Նասրովեան, վաղեմի ամուսնացի իւրոյ յառաքելութեան անդ, որ և քառասուն ամօք յառաջ (1809) վախճանեալ եղեալ էր առաջի սեղանոյ Տիրամօրն, գերագոյն պաշտպանի Ուխտիս. որպէս զի զիրկս արկցեն միմեանց ի յարութեան իւրեանց հանդերձելում: Երիցունք քաղաքին և ժողովուրդն՝ որ ըղծայր երբեմն մահակից լինել այսպիսոյ հօր, յորդէր արդ արտասուս դառն և ամոշ. որովք առցեալ և երկցապետին՝ հառաչէր և գոչէր ստէպ ի յուղարկատրութեան բանսն. « Ո՛վ պաշտպան, ո՛վ պաղրոն մեր քաղաքիս, ո՛վ հոգեւոր աթայ (հայր) ա՛մենուս ». և առ ժողովուրդ իւր դարձեալ, « Եկոցէք, » տղաքս, եկոցէք, պագէք գծեռք ձեր վաղացու հոգեւոր » աթային. խնդրելով զիրեն բարեխօսութիւնը, որ անդէմն » ալ իր սուրբ հոգւովը բարեխօս ըլլայ ամենուր »:

Այսպէս սգով և սիրով հանգուցին զհայրն ցանկալի՝ որդիք հոգեւոր երկանցն, բարեբաղդիկք քան զհարազատքս, մեծաւորութեամբ, սպասարկութեամբ և ակամատես վկայութեամբ խոստովանական կատարմանն: Զի եթէ դոյզն ինչ կամ ոչ ցայտեաց արիւն ի գանիցն, մոռագեանց ինչ արդիւնք առաքինի առաքելոյն. և ո՛չ համարիցի հայրս Անդրէաս ընդ մահատակս սիրոյ և հնազանդութեան: Այո, այո: Խնդա՛ և ուրախ լըր արդ, հայր իմ, զի այդպէս հաճեցաւ Վարդապետն քո Յիսուս՝ պսակել զիրծս քո և զքեզ զխովին. և եթէ մնաց պակաս ի կարմրոյ պսակիւ, լցցէ զայն երջանիկ որդի ապերձանիկ քո որդւոյս:...

Բարձր. յորպիսի՛ յիշատակ սգալի և սիրալի, յորպիսի՛ աղիողորմ տեսարան՝ յափշտակէ տանի զիս հարկ բանիս... Ոչ եւս քօղասուզեալ շիթս աստանօր է ինձ հետագօտել, այլ ծով տեսանեմ ինքնաբերական արեան, և ի մօիմ թաթաւեալ թաւալեալ՝ որպէս գառն անկասկած, զոր գողախիժաբար սպրդելով ձեռն ժպիրի, ձեռն դահիճի և կրկնակի մատնչի՝ կենաց և երախտեաց, յոր դեռ իսկ վայելէր, եզնն անխընայ, զաղիս հոգւոյս, զցանկալին երբեմն ինձ որդեակ, ապա եղբայր և այժմիկ առաւել քան զհայր: Ո՞րքան սիրելիք զրկեցան ի քաղցր տեսոյն և ի խնամոց. ո՞րքան մեծամեծ յոյսք՝ ի վայրկեանի վերացան, ի միջօրէի անդ կենացն՝ 47 ամաց:...

Ծնեալ և կոչեցեալ յաւազանէն **ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆ** (ի 24 փեբր. 1844. † յ' 3 յանուարի, 1890), ի կրօնաւորութեան՝ **Հ. ՍՐԱՊԻՈՆ**... իսկ որով արդեօք կոչմամբ ի վերածնութեան և արեամբ մկրտութեան՝ ի դպրութիւնս երկնից, յերամս կարմրեքփեկիցն այնոցիկ և շուշանակիր սիրողաց և սիրելեացն Յիսուսի. այն որ սիրելի միշտ ընծայեալն էր յերկրի ի կրկին ընտանիւն, ի ծնողականն և ի կրօնական. համրոյր և հաճոյ բարութ և պատկերօք, վայելչահասակ, խաժակն և խարտեալ:...

Կատարեալ զժամանակ ուսումնական և կրօնաւորական կրթանացն և կնքեալ քահանայութեամբ, կարգեցաւ օժանդակ դաստիարակաց և ուսուցչաց մանկտոյ ի վարժարանս վանացն և արտաքոյ (ի Մուրատ-Ռափայելեան), ապա և գործակալ Միաբանիցն յաշխարհաքաղաքին ի Կ. Պօլիս. գովելի գտեալ և որ անդ ուխտի եկեղեցւոյն, և ժողովրդեան՝ որ ի վերագոյն աստիճան հանել զմա լինէր ըղծակերտ. իսկ իւր սեփական Ուխտն՝ վկայ խոհականութեան մորիմ՝ կարգել զմա ի դաստիարակ մուկերեցն ի կոչումն կրօնաւորութեան և քահանայութեան: Ի բարձրութեան և ի ներքութեան՝ այսպիսոյ տեսչութեան՝ և ոչ ի ծանրութեան աշխատութեան՝ զարհուրեալ, իբրեւ երաշխաւոր կալոյ հոգւոց, պար-

կեշտօրէն հրաժարէր: Այլ իբրեւ յետ սակաւուց ցուցեալ և նշանակեալ լինէր նմա նորաշաւիղ անդաստան հոգեւոր մշակութեամբ՝ ի միջակայ սահմանս անդ քարոզութեան երկոցում անետարանչացն Հայոց, Թադէի և Բարթողիմեայ, ի Պարսկահայս, առնուլ առնոյր ի միտ գոչինչ դիւրութիւն իրացն, յորմէ ձեռնթափ լեալ էր այլոց. սակայն ասէր. Միանգամ հրաժարեցի յ'առաջարկեալն ինձ հոգեխնամ գործոյ, ոչ իշխեմ և յերկրորդումս: Եւ յամօն առեալ զլուծ հմագանդութեան և զօրհնութիւն Հօր միաբանիցն, և զվեհագունի Հօր հասարակաց՝ Սրբազան Քահանայապետին եկեղեցւոյ ի Հռովմ, յոտից և յաթոռոյ անտի դէմ դնէր անդամդադ, միով արեղայիւ ընկերաւ (1882). ի սահմանեալն վայր:

Ոչ է անծանօթ կաթողիկեայ կրօնասիրաց և այլոց եա, զի իբրեւ ի կէս դարէ հետէ՝ հաստատեալ էր անդ լատին կամ փռանկ միաբանից՝ Լազարեան (Lazariste) անուանելոց, առաքելութիւն քարոզութեան, հաճութեամբ Հաւատաստիւ ժողովոյն Հռովմայ և հովանաւորութեամբ Փրնակաց պետութեան, որոյ և հպատակք իսկ են. այլ զի ոչ բաւէին մորա մայրենի լեզուաւ և ծիսիւ տեղացեաց, Հայոց և այլոց, մարզել և պաշտել զմոսին, ի դէպ էր և բնիկ ազգային հովիւս կարգել. և աւադիկ յայս գործ վասն մեր ազնեայցս զմայր անդր, յորմի և ի Սալամաստ և ի գիւղըրայս նոցիմ՝ Հայրս մեր Սրապիոն. ուր՝ զի և չկայր առանձին եկեղեցի և դպրոց Հայոց կաթողիկեայց, ձեռն արկեալ, ոչ սակաւ քրտամբք և վշտօք, այլ և հալածանք, բայց երկայնամիտ համբերութեամբ և քաջախոհակ տեսութեամբ և տնտեսութեամբ, զրեաթէ ի կորդոյ կանգնէր զերկոսին հւս. և ամ ըստ ամէ յաւելեալ ի շինութիւն և ի բարեվաշխելութիւն խնամէր զհօտն փոքրիկ, սեփական ազգային ծիսիւ և ոճով, յօրինակ և ի գովութիւն, այլ և ի մախանձ բարեսիրաց և որոց ոչ: Նոր էր գործն և տեղին, ոչ ունեւով հետս մախորդաց, և ի միջի օտարախառն և անհրահանգ

ժողովրդեան, և ոչ ինքն յառաջագոյն այլուր յայսպիսի վաստակեալ հոգեւոր հովուութիւն, ապա և անծանօթ ձեռն կրթէր և վարժէր յառաջին ամսն (ութամեայ առաքելութեանն). և ի վերջինսն՝ յայտ յանդիման նշմարիւր ի նմա անուամբ և առաւելութիւն շնորհաց և ոգւոյ առաքելականի. ոչ ի մերծաւորացն միայն, այլ և ի հեռաւորացս, ի թղթոց անտի իւրոց, որք յանգիտակս իսկ նորին՝ բացածամուցանէին զոր ի նմայն այլափոխութիւն և յառաջադիմութիւն հայրական և հոգեւորական. երկորումբք յաւէտ սխրալի բարեմասնութեամբք, խորատեսութեամբ և անդորրամտութեամբ, յոչ սակաւ տաքնապսն. յորս՝ քան ի մէջ առ նա, ինքն առ մեզ և առ ամօն իւր մատուցանէր քաջալերս. այնու եռանդուն միանգամայն և անվրդով սրտիւ՝ որ գերուակ և իսկական շնորհ է հոգեսէր և հոգետես հովուաց, առաքելական քարոզչաց. զոր ոչ այնքան դիւրին է բացատրել որքան զգալ, և ի բանից նոցին և ի զրութենէ՝ առնուլ զհոտ անուշիցն Քրիստոսի: Ցայս նշմարելով զմա ժամանեալ աստիճան աստուածահանոյ, առաւելուին ի նմին և զարգանալ և զարգացուցանել զաւանդ իւր, գոգչիւր ակներեւ յոյս էր, Տեառն օգնականութեամբ և Տիրամօր պահպանչի Որդեգրաց իւրոց և վասնաց. յոր՝ ցանկայր նա գտանել ի դէպս ինչ հանդիսի յիշատակաց՝ ի հերում (1890). այլ լսալիանեալ ի հարկէ զգուշութեան հօտին իւրոյ և դաստակերտի, թողոյր ի գալ ամին միւսոյ ելանել յողջոյն Նղբացն, ի մայրա վանսն. և յայլ հանապարհ ի ձեռնադրանք եղանակի՝ յանձն առնոյր երթալ, ի նոյն պէտս պահպանութեան փարախին իւրոյ, և դառնայր ծանր խօթութեամբ անկանել ի մա հիմն՝ ոչ սակաւ ատուրս:

Դեռ այն ինչ ապաքինեալ ծագէր և ամն յուսացեալ (1891, ըստ արեւմտեան տոմարի), այլ ըստ Հայոցս տարեվերջք, և աւուրք պահոց հրաշափառ տօնի Ծննդեան Տեառն, զորս պահէր նա անլոյծ, որպէս և զքառասնորդսն և զայլս, ըստ ազգային ծիսի, և ըստ յատուկ խտա-

կրօնութեան և սակաւապիտութեան խրոյ: Երկաւուրը յառաջ քան գժրագալոյցն, յօր շարաթու, (ամսուաւանալի՛ օր), մինչ յետ առաւօտին պաշտաման պարապեալ մտէր ի թղթագրութիւն կարեւոր, ազը լինէր մոմա գալուստ երկտա սարդի միոյ ուղեւորի, կարօտելոյ պարէնի և հանգրտեան. ընկալեալ ողջունիւ զնա չօրս մեր Սրապիտի, հրամայէր տալ զերկոսին եւս, և ինքն միտ դնէր գրութեանն, մինչ ընկեր մորա արեղայն՝ ի խնամ մանկտոյն կայր: Դսկ եկն այն օտարական, — արդարեւ օտարացեալ և անգամ ի բըն ազնեցիկ գիտի բարեաց և երախտեաց, — եթէ յիւրոց ինչ կամաց և եթէ մանաւանդ յայլոց սաղրեալ և դրդեալ, ուտէր զհաց հիւրընկալուին և միւթէր մոմա մենգութիւն: Որպէս խոնջ և վաստակեալ ի յերկար ճանապարհէ՝ յերկարէր և զհանգիստն անհամգիտ, ահ ընդ ահ չաչ ածելով ընդ այս ընդ այն, և յաճախէր զխաբէութիւնն, զխաղ, մա մանաւանդ ծախողակի ակն կալեալ ժամու. «մտամէր և ելանէր» ի սենեակ և ի սրահ, պէսպէս պատճառաւօք, մինչև գացէ անոք միայնակ զոր չարաչար որսալ խնդրէր, զանձն անպարտ և բարերար: Ապա յետ բազում ժամուց կեղծաւորէր այնուհետեւ յուղի անկանել, և սակաւիկ մի եւս թողէր ճանապարհին կարօտել. զոր զգացուցեալ սպառաւորին՝ հրամայէր չայրն տալ մոմա մկանս և ընգոյզ և միրգ, զի ոչ մերէին պահքն պարարտս ինչ, և արծակել ի խաղաղութիւն: Երանի՛, զի չասացից աւաղ, քում բարեսէր սրտի, ո՛վ չայրիկ գորովելի. ո՛ր խաղաղութիւն ի սիրտ դիւախար, որ յամառեալ պնդեալ ի խորհուրդսն խորհրակամս, պատրէր զսպասաւորն, որպէս թէ ելցէ զհրաժեշտի և զմորհակալեաց ողջոյնն տալ՝ համբուրիւ աջոյ չօրն, և իսկ ևս իսկ ուղոյ լինել: Այսպէս ճողովրեալ զանձն ի մարդկային աչաց, անփոյթ զամենատես վկայէն, մտանէր յարամի ի սենեակն, ուր տակաւին զբաղեալ կայր չայրն ի գրութեան, զերեսս յորմն կոյս և զթիկունսն ի դուռնն ունելով. և այն ինչ զգացեալ զտոմածայնն և գլուխայեան ռարբի ողջունին,

ընդ մոյն ընդ դաւմայն ի կրունկն, ահա երագակիրթ ձեռն մատնչին և դահճի՛ ըտու հարեալ զալէճաղիկ մօրուացն, ի յանկարծուց շուարեալ և ի հեզագին աշկունս մորիմ՝ զիւրոց դժոխատեսիլ աչաց կայծակունս թափելով, մոյն հետայն չարագէն աջովն մախ ի բաց հատեալ զմի ունկնն, ապա մխէր զբաշտոյնն դժնդակ ի մերքս ի թերաքամ բերանն, կանխել կտրել զծայնն և զճիկ, և ստէպ ստէպ ի ճախր ածեալ զգործին մահու, փողոտէր ամողորմն. և վարագացեալ վազեալ ընդ դրունս սենեկին և տանն՝ ի բաց կորնէր. թողով զգնելին ըստ անմուռն զառին օրինակի՝ մուղեալ ի գունդագունդ հոսանս եռափտակ արեանն, որ ընդ քիմսն ընդ ծոծորակսն և ընդ ակամչս:...

Վայրկեանն քստմնասարսուռ. զոր ամենայն ոք կարէ փոքր ի շատէ առնով ի միտ և սոսկալ, այլ բովանդակ գիտել և բացատրել՝ ոչ: Բայց ինձ վայրկեանն մեծահրաշ. որ քան համառօտ յերկրի, այնքան երկար ի յաւիտեանսն. զի ոչ այնչափ արագ արագ ի քթիթել ակամ կատարեաց մարդախոշոշն զգործ իւր, եթէ արժան իցէ գործ կոչել զարիւն ուշտ մարդասպանութիւնն, որչափ խողխողեալն երագաւորն և մեծամեծս կատարէր գործս: Ո՛վ վերնատուր չըմաղ զգաստութեանն: Դ միում յայնմ անքանակ ըուլէի՝ զգաց, զիտաց, յանձն էառ, զի վճարեալ է մոմա ի կենաց աստի, և յամենայնէ՝ զոր ունէրն ի մտի առնել անդ ուր էրն և ուր կամէրն լինել. բարեաւ մնայք բնակից. միայնոյ Սատուծոյ մնայ ինձ միակ վայրկեանս: Եւ ուշաբերեալ յետին և խոսափով ուժով թուլացեալ անկեալ դատարկին ցնցէր զլար զանգակին խառն և խուռն. հնչումն խոճապական, որ ընթացոյց ճեպ ի ճեպոյ ի սենեակ անդր զսպասաւորն և զարեղայն. զոր՝ հագիւ մշմարեալ մորա առաւել քան կկոցեալ աչօքմ՝ պատառտոտուն ունկամբն (ի սպանչէն խզելոյ ի զբաւական սպանութեանն), կիսահագագ և մատնացի հայցէր զխորհուրդ արծակման մեղաց և զօծութեանն, զանալով իմ ի ծունր անկանել. ընդունէր զստաշինքն ի զար

1004
39061

հոլերեալ պաշտօնէէն. յառաջ քան զմա՝ ինքնին անշուշտ արծակեալ ի սրտէ զմահացուցիչ իւր, ստեփանոսեան աղերսիւ, չհամարել մմա Տեառն զայն ի մեղս, կամ թեթեւ առնել դատաստան. իսկ իւրոյն փոխանակ՝ յիւր իսկ ապաժոյժ ամհատահոտ արեան օծեալ ըովանդակ, արծակէր զշունչն անուշակ իբրեւ ի միջոյ թերթից վարդից հետ զհետ թօթափելոց: Եւ Արիւնն այն խառնեալ յառաօտեանն որ ի Քրիստոսի պատարագին, քաւիչ և սրբիչ լինէր աղտից և բծաց կենացն, որ ինչ ըստ յողոյողոյ և զայթոտ ըմուժեանս յանցուցեալ էր առաջի անապակ արդարութեան հաստչիմ իւրոյ և կոչողի: Ակն ունիմ հաւատով, եթէ՝ — մինչ ձեռասուճք նորա ամսեղ մանկտիմ՝ ծնողք և ազգակամօք, Հարքն առաքելականք և երիցունք եկեղեցեաց Հայոց, Ասորոց, Քաղղէից, բազմութեամբ հազարաւորաց հաւատացելոց ի գեօղից և յաւանաց, այլ և այլակրօնք, ծանօթք և անծանօթք, իբրեւ ի միոջէ դրդեալ ազդմանէ խումբ արարեալ ի հող հանգստեան յուղարկէին արտասուօք զկոշկոճեալ նշխարսն արիւնաքամս, — մոյն ժամայն և ըմկերասէր դասք հրեշտակաց զուարթութեամբ պարակցեալ՝ համէին տանէին զհոգին առ Աստուած իւր և առ Աստուած իւրեանց, սաւառնացեալ կարապետ առնելով զծիրանածիրն զսիրասոսափն զխաչանշանն դրօշ մահատակութեան, եթէ ոչ բացայայտ ընմադատութեամբ ի խոստովանութեան հաւատոց, սակայն կամաւոր յանձնառութեամբ հնազանդութեան հրամանի և վտանգաւոր պաշտաման. որ չէ ինչ նուազ քան զվկայութիւն և զմահ՝ ի վերայ հաւատոց, գուցէ և աւելի, այնու՝ զի նրբագոյն և գաղտնագոյն է սորայս յոյս և հաւատ. և որքան լռելեայն ի մարմնի՝ այնքան գոչաւորագոյն ի հոգեւոյ. ոչ ըստ գոչման անպարտ արեանն Արեւի, այլ ըստ հեզածայնութեան ամենամպարտն Յիստաի: Որում ձայնակից եղեալ ըստ մերս նիւազ աղերսի՝ խնդրեմք և մեք թողութիւն և զգաստութիւն չարարարացն և սպանչաց. զի և ոչ առ քինու՝ այլ առ հարկի և կարգի պատմութեան ամ

ցից իրացմ՝ ստիպիմք զայսոսիկ աւանդել, ի նշաւակ և ի խրատ խարդախողաց, յօրինակ առաքինեաց, ի գորով բարեսիրաց, և ի յաւերժ յիշատակ սիրոյ և սգոյ Անձին արժանատրի՝ զայս օրինակ դաւանանելոյ, որպէս ժիր մշակ յայգտոյ իւրում, և որպէս հովիւ հսկող ի փարախի իւրում:

Առ որ դարծ արարից այսուհետեւ, ի մոռացօնս արկեալ զայլն ամենայն, ըլլորով նշխարեալ զօրութեամբ սրտիս՝ աղաղակել. Ո՛ղջ լեր, ո՛ղջ երթ՝ ի յանկարծագիւտ կայանս ծիրանազգեաց կանառու վկայիցն և խոստովանողաց սիրով հաւատոյ և հնազանդութեան, զուգահաւասարիցն այնոցիկ՝ որք կարմրով լուացեալ՝ սպիտակագուցին զպատմութեան իւրեանց, և որք անարիւն սպիտակութեամբ հեզութեան և հիւսթեան կամաց՝ կարմրացուցին զվարս առաքինակրօնս: Ո՛ղջ երթ, մատո և ողջոյն մի առ ամտես քո յերկրի հաւ հոգեւոր և իմ հայր: Եւ իւր ողջամբ ըմկալ, ո՛վ մեծ Հայր Անդրէ. ահա գայ առ քեզ մշակ արիւնաքիրտմ՝ ըստ սրտի քում. պարզեալ բազուկս փարեղիս, և ողջագուրեալ զգուենա զծիրանածայր հոլաթեիկը թռռնեակ, յանձառ զգուանս դրախտին Յիստաի. հանգո ըմդ քեզ և ի քեզ գտարիալի աղիս հոգեւոյս իմ և իմոցս հոգեկից եղբարց: Հմդ որս այսուհետեւ սիրեմ՝ յաղթողական խնդութեամբ քան վայրասպար թարծանօք՝ նկատել և դաւանել զքեզ, սրբեալդ Սրապիոն, զի « Նահատակ բարի Քրիստոսի եղբր ի միջի մերում »: Լեր յայսմհետէ և իբրեւ փորձանակից՝ բարեխօս զինուորելոցս ի մեծարանիս պանդխտութեան, կալ և երթալ ըմդ առաքելաշաւիղ պողոտայն, ի գործ և ի վաստակ փրկութեան անծանց և ըմկերաց, մահատակել ուխտականս յօժարութեամբ, եթէ ոչ զինուր երկաթեալ, այլ բանիւն Աստուծոյ և մորին փոխանորդի. բան՝ որ հզօր է և հատու քան զամենայն սուր երկասարի, և զունկնդիրսն և զկատարողս՝ ամալիւն մարտիրոսս յարդարէ:

Իսկ ինձ վրիպելոյս յայնպիսոյ ասպարիզէ, եթէ ներեսցի ինչ մի ժտել ի քէն, որ շնորհեցարդ յերկրի ի սան

և յորդի հոգեւոր, և յոր արդ ակն արկանեմ իբրեւ յոգի գերումակ, հաճեաց ընկեմու սաղարթ մի կենսաբեր ի բոսորաւիայլ պսակել, առ ի դաւարութիւն զգաստութեան՝ յ'առ ի քէն և ի քոյիմակերպ զուգակցաց յառաջընթացից՝ տարածամ կապտեցելոյս և կոճուպեալ կոճեղ:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ԳՂՈՒԽ Ա.

Մաղրաւք առ ամենակալն Աստուած 'ի
նորոգումն բարոց և կենաց:

Ա. Տէր Աստուած իմ, տնւր սրտի իմոյ փափագել քեզ. փափագելով՝ խնդրել, խնդրելով՝ գտանել, գտանելով՝ սիրել. սիրելով՝ 'ի չարեաց իմոց ազատել, ազատելով՝ վերստին ոչ անկանել: Տնւր, տէր Աստուած իմ, սրտի իմոյ ապաշաւ, հոգւոյս՝ զղլումն, աչացս՝ աղբիւրս արտաշուաց, ձեռացս՝ առատածեռնութիւն: Թագաւոր իմ, չիջն յիս զցանկութիւն մարմնոյ, և վառեա զհուր սիրոյ քո: Փրկիչ իմ, մերժեալ ինէն զհոգի հպարտութեան, և շնորհեա քաւիչ իմ, զգանձ խոնարհութեան քո: Ազատիչ իմ, հեռացո՛ յինէն դեռանդն բարկութեան, և պարգևեալ ինձ՝ բարեգութ, զվահանն համբերութեան: Ստեղծող իմ, խլեալ յինէն զոգիքինու ատելութեան, և առատածեռնեա ինձ բարեգութ, զքաղցրութիւն հեղաշարժ մտաց: Տնւր ինձ՝ Հայր ամենագութ, հաւատս հաստատուն, յոյս (նմին) համաշափ, տէր անընդհատ:

Բ. Առաջնորդ իմ, ի բաց արա յինէն զունայնութիւն, զանհաստատութիւն մտաց, զվայրայածութիւն սրտի, զխեղկատակութիւն բերանոյ, զամբարտաւանութիւն

աչաց, զեղխութիւն որովայնի, զարհամարհութիւն ընկերաց, զեղեռն բամբասանաց, զմարմաշումն ընդվայրաքըննութեան, զցանկութիւն մեծութեանց, զյափշտակութիւն իշխանութեանց, զտենչունայնասիրութեան, զչարիս կեղծաւորութեան, զթոյն մարդեւելութեան, զանխնամակալութիւն կարօտելոց, զհարստահարութիւն տկարաց, զբոց ազահութեան, զժանգ նախանձու, զմահ հայհոյութեան: Հատ յինէն, Արարիչ իմ, զյանդգնութիւն, զչարութիւն, զյամառութիւն, զանհանգարտութիւն, զանգործութիւն, զքնէածութիւն, զհեզգութիւն, զլացութիւն մտաց, զկուրութիւն սրտի, զհակառակութիւն զգայութեանց, զգազանութիւն բարուց, զանհանգանդութիւն բարւոյ, զընդդիմութիւն խրատու. զսպարասանութիւն լեզուի, զրկանս շղթասաց, զհարստահարութիւն տկարաց, զրպարտութիւն անմեղաց, զանփութութիւն առ հպատակս, զժանտութիւն առ ընտանիս, զանգլխութիւն առ տոհմայինս, զխտութիւն առ մերձաւորս:

Գ. Աստուած իմ, ողորմութիւն իմ, աղաչեմ գթեզ վասն սիրելոյ Որդւոյ քո, տո՛ւր ինձ առնել գործս ողորմութեան, չանս գթութեան, կարեկցութիւն առ վշտացեալս, խրատ ուղղութեան մոլորելոց, օժանդակել տառապելոց, նպաստել կարօտելոց, մխիթարել զսգաւորս, կանգնել զհարստահարեալս, զուարթացուցանել զաղքատս, սրտապնդել զտրտմեալն, ներել յանցաւորաց, խնայել մեղուցելոց առ իս, սիրել զատելիս իմ, չարեաց փոխարէն մեղուցելոց առ իս, սիրել զատելիս իմ, չարեաց փոխարէն հատուցանել զբարիս, ոչ զոք արհամարհել՝ այլ զամենեւեան պատուել, բարեաց նմանօղ լինել, ի չարաց զգոյշ կալ, փարել զառաքինութեամբ, զախտս մոլութեանց ի բաց թօթափել. ի ձախողական համբերութիւն, ի յաջողութեան ժուժկալութիւն, պահպանութիւն բերանոյ և դուռն չրժափակ չրթանց իմոց, առ ոտն կոխել զերկրաւորս և ծարաւել երկնայնոց:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Արհատանոշիւն մարդոյ զանձնէ, և սպաշինոշիւն յողորմոշիւն Աստուծոյ:

Ա. Ահա ստեղծօղ իմ, բազում ինչ աղերսեցի, որ սակաւցն իսկ չեմ արժանի: Խոստովանիմ, վայ ինձ, խոստովանիմ, զի ոչ թէ միայն մաղթողիս չէ պարտ տալ պարգեւս, այլ բազմապատիկ և ուժգին պատիժս: Այլ սակայն քայլերեն զիս մաքաւորքն, պոռնիկքն և աւազակք, որք ի բերանոյ թշնամւոյն ի վայրկենի զերծեալք՝ ի ծոց հովուին ընկալեալ եղեն: Բայց դու՛ արարիչ ամենեցուն Աստուած թէ և յամենայն գործս քս սքանչելի ես, այլ սքանչելագոյն եւս քարոզիս ի գթութեան: Վասն որոյ ասացեր զքէն, ի ձեռն միոյ ի ծառայից քոց, Ողորմութիւնք նորա ի վեր են քան զամենայն գործս նորա. և զասելն զմիոյ միայնոյ՝ իբր զամենայն ժողովրդենէ քուսմէ ասացեալ քո հաւատամբ. « Բայց զողորմութիւն իմ ոչ արգելից ի նմանէ »: (Սղմ. 20): Քանզի ոչ զոք անարգես, ոչ զոք ի բաց մերժես, ոչ զոք տաղտկացուցանես, բայց եթէ անմիտ որ զքեզ տաղտկացուցէ:

Բ. Ապա անբարկանալի գոլով՝ ոչ հարկանես, այլ շնորհս զայրացուցչաց քոց եթէ խնդրեսցեն՝ պարգեւես: Աստուած իմ, եղջիւր փրկութեան իմոյ, և ընդունօղ իմ. ես ապերշնայիկս. ես զքեզ բարկացուցի, ես չար առաջիք արարի, զսրտմտութիւն քո զարթուցի, բարկութեան քու՛մ արժանի եղէ. մեղայ՝ և ժուժկալես, յանցեայ՝ և տակաւին համբերես: Եթէ ստրջանամ՝ խնայես, եթէ դառնամ՝ ընդունիս. ի վերայ այսր ամենայնի եթէ յապաղեմ՝ ակն կալեալ սպասես. վերակոչես զմոլորեալն, հրաւիրես զհակառակողն, սպասես թմբելոյն, գիրկս արկանես դարձելոյն: Ուսուցանես զտգէտն, ամօքես զտըխրեալն, կանգնես ի կործանմանէ, յետ անկմանն վերանորոգես, մաղթողին առատաձեռնես, խնդրողին գտանիս,

բաղխողին բանաս: Ահաւասիկ տէր Աստուած փրկութեան իմոյ, քեզ զինչ յանդիման արարից՝ ոչ գիտեմ. զինչ տաց պատասխանի, անգիտանամ. չիք տեղի ապաստանի՝ բաց ի քէն, չիք տեղի թագստեան՝ բաց ի քէն: Յուցեր ինձ ճանապարհ բարւոյ կենաց, և հաւանողին՝ ետուր գիտութիւն զնալոյ, սպառնացար ինձ գեհեան, և խոստացար ինձ զգրախտին փառս:

Գ. Եւ արդ՝ հայր ողորմութեանց և Աստուած ամենայն մխիթարութեանց, բեւեռեա ընդ երկիւղ քո զմարմին իմ, զի երկնչելով ի սպառնալեաց զերծայց, և տուր ինձ զգըն՝ ծութիւն փրկութեան, զի զոր խոստանաս՝ սիրով ընկալայց: Զօրութիւն իմ տէր, հաստատութիւն իմ, Աստուած ապաւէն իմ, և փրկիչ իմ. թելադիր լեր ինձ՝ զինչ զքէն խորհեցայց. ուսո՞ որով բանիւք առ քեզ կարգացից. շնորհեա ինձ՝ որով գործովք քեզ հաճոյ եղէց: Քանզի գիտեմ, գիտեմ զմին՝ ընդ որ հաճիս դու, և զմիւսն՝ զոր ոչ արհամարհես: Ապաքէն հոգի վշտացեալ պատարագ է քեզ, և ընդունիս զսիրտ զղացեալ և խոնարհեալ: Այսոքիւք՝ տէր Աստուած իմ, օգնական իմ, ճոխացոյ զիս ձըրիւք, այսու պաշտպանութեամբք ամրացոյ յերեսաց թշնամւոյն, պարգևեալ զայն ի շիջուցանել զբոց ախտից, և ի կրից ցանկութեանց՝ զնոյն արա գթած ապաւէն:

Դ. Արա՛ տէր, զօրութիւն փրկութեան իմոյ, զի մի եղէց ի թիւս նոցա որք առ ժամանակ մի հաւատան, և ի ժամանակի փորձութեան հեռանան: Հովանի արա զլիտոյ իմոյ, յոյս իմ, յաւուր պատերազմի, յոյս իմ յաւուր տառապանաց, և փրկութիւն ի ժամանակի նեղութեան:

Ե. Ահաւասիկ տէր լոյս իմ և փրկութիւն իմ, խնդրեցի՝ որոց կարօտիմ, ազդ արարի յորոց երկնչիմ. այլ լայլթ է զիս խիղճ մոռացս, կշտամբեն զիս դազտնիք սրտի իմոյ, և զոր սէրն մատակարարէ՝ երկիւղն ցրուէ, նախանձն զրգուէ, երկիւղն կշտամբէ: Գործք իմ՝ կասկածանս, այլ քոյդ գթութիւն՝ զվստահութիւն առբերէ. բարեգթութիւն քոյ քաջալերէ, իմն վատթարութիւն խափանէ. և զի զճշմարիտն խոստովան եղէց՝ ցնորք ախտից գան ի յիշողութիւն ի կշտամբանս համարձակութեան յանձնապատան հոգւոց:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Դանգատ մարդոյ՝ որոշմ վասն անհնազանդութեանն ոչ յսէ նմա Տէր:

Ա. Քանզի եթէ որ ատելութեան է արժանի՝ որով համարձակութեամբ խնդրիցէ շնորհս. որում պիտոյ են պատիժք՝ որով յանդգնութեամբ փառս ժտիցէ: Զայրացունանէ զգատաւոր՝ որ զանց արարեալ զհատուցումն յանցանացն՝ խնդրիցէ վարձուք պատուիլ: Ընդդէմ հանդիսանայ թագաւորի պատժապարտն որ թախանձէ առնուլ պարգեւս՝ առ որ անարժանն է. և որդի յիմար զբաղցրութիւն սիրոյ հօրն դառնացուցանէ, որ յետ անարգանս ածելոյ՝ նախ քան զապաշխարելն ի բարձրութիւն ժառանգութեանն յաւակնիցի: Յուշ ածեմ, ով հայր իմ, զոր ինչ գործեալ եմ. արժանի եղէ մահու, և խնդրեմ զկեանս. զայրացուցի զթագաւորդ իմ, զորոյ թեւարկութիւն առ նամթարար մաղթեմ. անարգեցի զգատաւորն՝ զորոյ զձեռնտուութիւն յանդգնաբար պահանջեմ. անզգամութեամբ զլացայ լսել հօր՝ զոր ապա յանդգնիմ ունել հոգարարձ խնամակալու:

Բ. Ահա՛ղ ինձ, կարի իմն անագան գամ. վայ ինձ վայ, քանի անագան փութամ. քանզի յետ վիրաւորելոյ ընթանամ, ոչ արժան համարելով ողջանդամ ի նետից նախազգոյշ լինել. անփոյթ եղէ դէտակն ունել նետից, և արդ վասն վերահաս մահուան հոգամ. զվէրս ի վերայ վերաց յաւելի, զի ոչ երկեայ զչարիս ի չարեաց վերայ կուտակել. նոր վիրօք զսպիս չարաւտեցի, քանզի զհնացեալ վատթարութիւնս՝ արդի անօրէնութեամբ փոխանակեցի. և զոր աստուածայինն դարման ամրացոյց՝ խելաթէտ մարմնալուծն իմ ելոյծ: Մօրթն որ ի վերայ եկեալ վիրաց՝ ծածկեալ ունէր զախտն, ի բղխել չարաւոյն՝ նետեալ ապականեցաւ. զի կրկնեայն չարութիւն ունայնացոյց ըզշնորհեալն ողորմութիւն. զի ծանեայ զգրեալն եթէ յորում

ժամու մեղիցէ արդարն ո՛չ յիշատակեցին ամենայն արդարութիւնք նորա: Եթէ արդարութիւն արդարոյ զթելոյ՝ ջնջի, քանի՞ առաւել ապաշխարութիւն մեղաւորին դարձելոյ ի նոյն մեղս: Քանիցս իբրեւ շուն դարձայ առ փսխածն իմ, և իբրեւ խոզ կրկին ի տիղմն թաւալեալ:

Գ. Խոստովանիմ զի անհնար է ինձ յիշատակել՝ եթէ որքան անգիտակ մահկանացուաց՝ ուսուցի մեղանշել, և զորս ոչ կամէին յանցանել՝ ի հաւան ածի. զընդգիմացողսն բռնադատէի, յօժարելոցն հաճ և հաւան լինէի. քանի՞ ողջիկ ընթացողաց որոգայթս թագուցի, և զճանապարհ խնդրողաց՝ գուբս ցուցի. և զի մի խորշեցայց ի գործելոյ՝ ոչ զանգիւտեցի ի մոռացոնս արկանելոյ: Այլ դու արդար դատաւոր, նշանակելով զյանցանս, իբր ի պարկի պահեցեր զամենայն շաւիղս իմ, և զամենայն քայլս ոտից իմոց թուեցեր. ծածկեցեր լոեցեր միշտ, անմուռնչ կացեր, համբերեցեր. վայ ինձ, հուսկ ուրեմն բարբառեսցիս իբրև զծննդական:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Երկիւղ ի դատաւորէն:

Ա. Աստուած աստուծոց, Տէր հզօր ընդդէմ չարութեանց. գիտացի զի յայտնապէս եկեցես, գիտացի զի ո՛չ միշտ լոեցես, յորժամ առաջի քո հօւր բորբոքեսցի, և շուրջ զքեւ մրրիկ յոյժ. յորժամ կոչեցես զերկինս ի վերուստ, և զերկիր՝ առ ի ընտրել զժողովուրդ քո: Եւ ահա այնչափ բիւրաւորաց ժողովրդոց յայտնեսցին ամենայն անօրէնութիւնք իմ, այնչափ դասուց հրեշտակաց երեւեսցին չարիք իմ համբօրէն, ոչ միայն գործոց՝ այլ և խորհրդոց միանգամայն և բանից. այնչափ դատաւորաց առաջի կացից սնացեալս՝ որք յառաջեցին քան զիս ի գործս բարիս: Այնքան ի կշտամբողաց ամաչեցից՝ որքան ցուցին ինձ օրինակ բարի կենաց. այնչափ ի վկայից ասի ի բերան եղէց որքան ազդ

արարին ինձ օգտակար խրատիւք այլ և արդար գործովք՝ եղին զանձինս նպատակ հետեւողութեան: Տէր իմ, որ օգուտ ի բանիցս, աւելի է ինձ առնել պատասխանի, և մինչ տրդէն իսկ ի ներքոյ անկեալ կամ այնմ խտաբոյն ընտրութեան՝ տանջէ զիս խիղճ մտացս. չարչարեն զիս ծածուկք սրտիս. բռնադատէ ագահութիւնն, ամբաստան լիւնի հպարտութիւնն, նախանձն սպառէ, ցանկութիւնն տուչորէ, ապականէ պղծութիւնն, անարգէ որկորն, կշտամբէ զինեբրութիւնն, վիրաւորեն բամբասանքն, դաւաճանէ փառասիրութիւնն, խոշտանգէ յափշտակութիւնն, ցրուէ անմիաբանութիւնն, խռովէ բարկութիւնն, լուծանէ թեթեւամտութիւնն, նկուն առնէ թմբրութիւնն, խաբէ կեղծաւորութիւնն, խորտակէ շողոքորթութիւնն, ի բաց բառնան երախտիքն, խայթէ չարախօսութիւնն:

Բ. Ահաւասիկ, փրկիչ իմ յազգաց ցասուցելոց, ահաւասիկ ընդ որս կեցի յօրէ ծննդեանն իմոյ՝ յորոց ուսայ, առ որս հաւատարիմ եղէ. այսոքիկ վարժութիւնք զորս սիրէի՝ զիս դատապարտեն. զորս գովէի՝ պարսաւեն. այսոքիկ են բարեկամք՝ որոց զիջայ, վարժապետք՝ որոց հաւանեցայ, տեսարք՝ որոց ծառայեցի, հիւպատք՝ որոց հաւատացի, քաղաքացիք՝ ընդ որս բնակակից եղէ, ընտանեակք՝ որոց համակամ եղէ: Վայ ինձ, թագաւոր իմ և Աստուած իմ, զի ընդերկար եղև պանդխտութիւն իմ: Վայ ինձ, լոյս իմ, զի բնակեցայ ես ընդ բնակիչս Կեդարու: Եւ եթէ Դաւիթ սուրբն ստէպ ասէր, քանի՞ առաւել ես ապերշտնիկս ասել կարեմ, եթէ, Ընդերկար եղև պանդխտութիւն հոգւոյ իմոյ: Աստուած հաստատիչ իմ, ո՛չ արդարասցի առաջի քո ամենայն կենդանի. յոյս իմ ոչ է յորդիս մարդկան. զո՞վ որ՝ եթէ անմասն ի զթութենէդ դատեսցիս՝ արդար գտցես. և եթէ ոչ կանխեսցես ողորմելով ամբարըշտին, ո՛չ եւս գտցի որ փառաւորեսցէ զգթածն:

Գ. Զի և հաւատամ, փրկութիւն իմ՝ որ լուայ եթէ քաղցրութիւն քո յապաշխարութիւն զիս կոչէ. քոյ բերանոյ առնուհանդիս շրթունք՝ ձայն արձակեցին ինձ, Ոչ որ կարէ գալ առ իս, եթէ ոչ Հայր իմ՝ որ առաքեաց զիս, ձգեսցէ զնա առ իս. (Յովհ. 2): Եւ քանզի ուսուցեր ինձ, և որպէս քա

ւիշ՝ ուսմամբ մարգեցեր, բովանդակ ուղղօք սրտի, բովանդակ ջանիւք մտաց աղաչեմ զքեզ, Հայր ամենակալ, ընդ ամենասիրելի Որդւոյ քո, և զքեզ ամենաբարցր Որդի, ընդ ամենապայծառ Մխիթարչիդ, մարթանօք հայցեմ, ձգեա՛ զիս յոր վայր ընթացայց զհետ քո քաղցրութեամբ ի հոտ իւղոց քոց:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Մաղրանք առ Հայր ի ձեռն Որդւոյ:

Ա. Կարդամ առ քեզ Աստուած իմ, կարդամ առ քեզ, զի մերձ ես առ ամենեւեան՝ որք կարդան առ քեզ ճշմարտութեամբ, քանզի դու ճշմարտութիւն ես. ուսո՛ ինձ աղաչեմ՝ զթութեամբդ քով, ճշմարտութիւն ամենասուրբ, ուսո՛ ինձ կարդալ առ քեզ ճշմարտութեամբ. քանզի եթէ զիարդ մարթ է լինել այդմ՝ ոչ գիտեմ, այլ ի բէն՝ երանական ճշմարտութիւն, խոնարհութեամբ ուսանիլ պաղատիմ: Քանզի գիտել առանց քո՝ է ոչ գիտել. բայց գիտել զքեզ՝ է ամենակատար գիտութիւն: Մարգեա՛ զիս, աստուածային իմաստութիւն, և ուսո՛ ինձ զօրէնս քո: Քանզի հաւատամ՝ եթէ երանելի լինի զոր դու խրատես, և յօրինաց քոց ուսուցանես. ցանկամ կարդալ առ քեզ, և խնդրեմ զի կատարեսցի ճշմարտութեամբ: Չի՛նչ իցէ ճշմարտութեամբ կարդալ առ ճշմարտութիւնն, եթէ ոչ՝ ի ձեռն Որդւոյ կարդալ առ Հայրն: Ուրեմն, Հայր սուրբ, բան քո ճշմարտութիւն է, և սկիզբն բանից քոց ճշմարտութիւն. այս իսկ է բանից քոց սկիզբն, զի ի սկզբանն էր Բանն. յայսմ սկզբան քեզ ծայրագունիդ սկզբան՝ երկիր պաղանեմ. յայդմ Բանի ճշմարտութեան՝ առ քեզ կատարեալդ պաղատիմ ճշմարտութիւն, յորում է նոյն ինքն ճշմարտութիւն, զի առաջնորդեսցես ինձ ճշմարտութեամբ և ուսուցես:

Բ. Քանզի զի՛նչ այլ քաղցրագոյն՝ քան կարդալ առ ծնողն յանուն միածնին. զՀայրն՝ յիշատակութեամբ Որդւոյն ի գթութիւն համոզել. զԹագաւորն՝ ամենասիրելի զաւակին անուանակոչութեամբ զի՛նչ ցանկել: Քանզի այսպէս դատապարտեալքն ի բանտս՝ սովոր են աղատիլ. այսպէս ըմբռնեալքն ի կապանս լուծանին. այսպէս զտխրալից գլխապարտութեանն վճիռ ընդունողք՝ ոչ միայն ընդունին գներումն, այլ և գեր ի վերոյ ևս պատահեն շնորհաց արտօնութեան, եթէ բաւական լինիցին միայն առաջ արկել զսէր սիրեցելոյ զաւակին՝ առ իշխանն ցասուցեալս. այսպէս եղեռնագործ ծառայք ճողոպրին ի խոշտանգանաց տեարց իւրեանց, եթէ միջնորդ լիցի նոցա քաղցրութիւն որդւոց: Սոյնպէս առ քեզ Հայր ամենակալ, սիրով ամենակալ որդւոյ քո պաղատիմ, հան ի բանտէ զանձն իմ՝ գոհանալ զանուանէ քու մէջ: Ազատեա՛ զիս ի կապանաց մեղաց, Թախանձանօք յաւիտենականակից միածնիդ. և զիս՝ որում սեպհական արդիւնքս զմահաբերն սպառնան զվճիռ, ընդ ալմէ քու մէջ բազմելոյ ամենասիրելի Որդւոյդ միջնորդութեամբ՝ հաշտեալ՝ նորոգեա՛ ի կեանս:

Գ. Քանզի զո՛ւայլ միջնորդ կարգեցից առ քեզ՝ ոչ գիտեմ. բայց եթէ գնա՝ որ է քաւութիւն մեղաց մերոց, որ նստի ընդ ալմէ քու մէջ բարեխօս վասն մեր: Ահա փաստաբանն իմ առ քեզ, Աստուած Հայր, ահա քահանայապետ մեծ՝ որ ոչ կարօտի արեամբ օտարաց ի քաւել, քանզի իւրով արեամբն հեղլով արտափայլէ: Ահա՛ զոհ սուրբ՝ հաճոյական և կատարեալ՝ ի հոտ անուշից մատուցեալ և ընկալեալ: Ահա՛ գառն անարատ՝ որ առաջի կտրըլաց անմուռնչ կայր, որ սպտակահարեալ, թքով անարգեալ, թշնամանօք արհամարհեալ, ոչ եբաց զբերան իւր: Ահա որ զմեզս ոչ արար, որ զմեզս մեր եբարձ, և զհիւանդութիւնս մեր իւրով վիրօքն բժշկեաց:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Աստուծոյ մարդ առաջ ի առնէ Հօր զհարչարանս

Որդւոյն:

Ա. Հայեաց Հայր գթած, յամենագութ Որդիդ՝ վասն մեր այնչափ անողորմ տանջեալ: Հայեաց ամենագութ թագաւոր, ո՞ր է որ չարչարի, և յիշեալ բարեգթութեամբ վասն որոյ չարչարի: Ո՛չ ապաքէն տէր է իմ նա՛ անմեղն այն՝ զոր՝ առ ի փրկել զծառայն՝ մատնեցեր զՈրդիդ. ո՞չ ապաքէն նա է տէր կենաց՝ որ իբրեւ ոչխար ի գենումն ածեալ, և քեզ մահուչափ լեալ հնազանդ՝ ոչ զանգիտեաց յանձն առնուլ զմահ դժոխքմբեր: Յիշեալ, մատակարարդ բովանդակ փրկութեան, զի սա է նա՛ զոր թէ և ի քումմէ՛ զօրութենէ ծնար, սակայն իմումս տկարութեան հաղորդ լինել նմա հաճեցար: Ճշմարտիւ սա է քոյդ աստուածութիւն՝ որ զիմա զգեցաւ զընութիւն, ամբարձաւ ի կախաղան խաչի, որ կրեաց առեցելով մարմնովն զգժնեայ տանջանս: Դարձո՛ տէր Աստուած զաչս իմ, մեծ վայելչութեան քո ի գործս յայս անճառելի գթութեան. հայեաց ի քաղցրիկ ծնունդ քո՝ բովանդակ մարմնովն տարածեալ. տե՛ս զձեռն անմեղս՝ որ հոսեն արիւն անարատ, և հաշտեալ ներեալ անօրէնութեանց՝ զորս ձեռք իմ արարին: Ակնարկեալ յանպատասխար կողմն դաժանական տիգաւն խոցեալ. և նորոգեալ զիս սուրբ աղբերաւն՝ զոր բղխեալ անտի հաւատամ:

Բ. Տե՛ս զանարատ կնիքս ընթացիցն՝ որք ոչ կացին ի ճանապարհի մեղաւորաց, այլ միշտ ընթացան ի շաւիղս պատուիրանաց քոց, սեւեռեալս խստագոյն բեւեռք, և կատարեալ զընթացս իմ ի շաւիղս քո. և արա՛ բարեգութ, ատել ինձ զամենայն ճանապարհս անօրէնութեանց: Չճա՛ նապարհս անօրէնութեան հեռի արա յինէն, և տուր ինձ քաւիչ իմ ընտրել զճանապարհն ճշմարտութեան: Աղաչեմ զքեզ, թագաւորդ սրբոց, տուր ինձ՝ ի ձեռն սորին սըր-

բութեան սրբոց, սորին փրկչի իմոյ՝ ընթանալ ընդ շաւիղս պատուիրանաց, զի կարող եղէց միանալ հոգւով ընդ նմա՝ որ ոչն գարչեցաւ զիմա զգենուլ մարմին: Միթէ՛ ոչ նկատեսցես Հայր բարեգութ, զառողջանձն Որդւոյդ սիրելւոյ զլուխ՝ ձիւնափայլ պարանոցաւն ծիւրեալ՝ լուծանիլ ի մահ ամենապատուական: Հայեաց, քաղցրաբուն արարիչ, ի մարդասիրութիւն սիրելի Որդւոյդ, և ողորմեա՛ տկարութեան ախտացեալ ստեղծուածոյս:

Գ. Պաղպաղեն կուրծքն մերկացեալք. կարմրափայլէ կողն արեամբ թաթաւեալ. ճնշեալ տոչորին աղիքն. նուազին չքնաղափայլ աչկունքն. այլադունի արքայական բերանն. պաղին բազուկքն բարդաւաճք. կախեալ կան սրունգքն մարմարեայք. վտակք երանելի արեան ոռոգանեն զոտսն շաղափով ծակեալս: Հայեաց փառաւորեալդ ծնօղ, ի վերաւորեալ անդամս շնորհալուք Որդւոյդ, և յիշեալ բարեգութ, զի գոյութիւն իմ է: Նայեաց ի խոշտանգանս Աստուածամարդոյն, և թոյլ արա ստեղծելոյ մարդոյն թշուառութեան: Նկատեա՛ զփրկչին տանջանս, և զփրկելոյն թող զյանցանս: Սա է տէր իմ, զոր վասն մեղաց ժողովրդեան քո հարեր, թէպէտ նա ինքն էր սիրելին՝ ընդ որ հաճեցար: Սա է անմեղն այն՝ յորում նենգութիւն ոչ գտաւ, և սակայն ընդ անօրէնս համարեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Է.

Աստուծոյ ձաւնաչէ մարդ երէ ինքն է պատմաստ

Չարչարանացն:

Ա. Զինչ գործեալ է քո Մանուկ ամենաքաղցր, զի այդպէս դատեսցիս: Զինչ գործեցեր պատանեակդ ամենա սիրելի, զի այդպէս դաժանութեամբ վարեցան ընդ քեզ: Ո՛ր յանցանք քո, ո՞ր վնաս, զինչ են պատճառք մահուանդ. զինչ առիթ դատապարտութեան քո: Ես, ես եմ

հարուածք վերաց քոց, ես յանցանք սպանման քո: Ես պարտք մահուան քո, անօրէնութիւն վրէժխնդրութեանն առ իբէն, ես չարչարանաց քոց հարուածք, և խաչիդ տառապանք: Ո՛ սքանչելի հանգամանք վճռոյն, և անձառելի անօրէնութիւն խորհրդոց. մեղանչէ անօրէնն, և պատժի արդարն. յանցանէ մեղապարտն, և խոշտանգի անմեղն. անարգէ ամբարիշտն, և դատապարտի բարեպաշտիկն. որում արժան է չարն՝ կրէ բարին. զոր գործէ ծառայն՝ հատուցանէ տէրն. յորմէ հրաժարէ մարդն՝ կրեալ համբերէ Ստուած: Ուրանօր Ստուած, ուրանօր էլ խոնարհութիւնն քո. ցո՛ր վայր թախանձեաց սէր քո. ո՛ր գիմեալ եհաս գլխութիւնդ. ցո՛ր վայր աճեաց բարեհաճութիւնդ. ուրանօր ժամանեալ եհաս սէր քո, ցո՛ր վայր ժամանեաց կարեկցութիւնդ:

Բ. Քանզի ես գործեցի անօրէնութեամբ, զպատիժն դու պահանջիս. ես արարի ահագին ապիրատութիւնս, դու վրիժուք խոշտանգիս. ես զեղեռն գործեցի, դու ի տանջանս մատնիս. ես ամբարտաւանեցայ՝ դու խոնարհիս. ես փքացայ, դու զիջանիս: Ես անհնազանդ եղէ, դու հնազանդեալ զարատ անհնազանդութեանն կրես. ես եղէ որ կորածէտ, դու անսուղութեամբ տառապիս. յափշտակեաց զիս բորբոքն առ անարժան ցանկութիւնն, զքեզ սէրն կատարեալ էած առ խաչ. ես յանդգնեցայ, առ արգիլեալն, դու ներքոյ արկար խայթից խթանաց. ես հեշտանամ յուտելիս, դու տառապիս ի կախաղանի. ես վայելեմ ի փափկութիւնս, դու պատառոտիս բեւեռօք. ես զխնձորոյն անուշութիւն, դու զլեղւոյն առնուս ճաշակ. ինձ ծիծաղելով ուրախակից Եւս, քեզ ողբալով տրամակից Մարիամ: Ահա թագաւոր փառաց, ահա իմս ամբարշտութիւն, և քոյդ փայլէ գլխութիւն. ահա իմս անիրաւութիւն, և քոյին արտափայլէ արդարութիւն:

Գ. Զինչ թագաւոր իմ և Ստուած իմ, զինչ հատուցից քեզ ընդ ամենայնի զոր ետուր ինձ: Զիք ինչ գտանել ի սրտի մարդոյ՝ որ իցէ արժանաւորդ ի հատուցումն այսպիսի վարձուց: Մի՞թէ խորագէտ ճարտարութիւն մարդկային զօրեցնէ՞ մեքենայել ինչ՝ որում համեմատեցի ողորմու-

թիւնն աստուածային: Զիք հնարել ստեղծուածոյ սպասահարութիւն ինչ, որով արդարապէս վճարեցի խնամակալութեան ստեղծողին: Բայց գոյ, Որդի Ստուածոյ, յայգմ քոյին սխարլի տնտեսութեան, գոյ՝ որով տկարութիւն իմ այլով իւր ընու գտեղին, եթէ քոյով այցելութեամբ ի զիղջ հարեալ միտքն՝ զմարմին իւր ի խաչ հանցէ կարեօք և ցանկութեամբ հանգերձ. և զի ի քէն շնորհի այդ՝ զողջիր եթէ՛ արդ իսկ սկսանի կարեկից լինել. քանզի և դու վառն մեղաց իմոց հաճեցար մեռանել: Եւ այսպէս սակս յաղթութեան ներքին մարդոյն՝ քոյին առաջնորդութեամբ գօտեւորի առ մրցանակն արտաքին, ցորչափ յաղթելով հոգևորական հալածանացն՝ ոչ զանգիտեսցէ վասն սիրոյ քո տալ զանձն ի սուր նիւթեղէն: Եւ այսպէս նուաստութիւն վիճակին՝ եթէ հաճոյացի զթութեանդ, իբրեւ մեծ իմն համեմատեալ՝ զօրեցնէ փոխարինել Ստեղծողիդ: Եւ այս՝ դեղ երկնային, բարի Յիսուս այս՝ սիրոյ քոյին դեղութիւն: Աղաչեմ քեզ վասն ողորմութեանց քոց առաջնոց, հեղ ի վերս իմ, որպէս զի արտաքս ժայթքեալ զվարակիչ մաղձ ի թից, վերածցէ զիս ի նախկին ողջանդամ անարատութիւն, և ճաշակմամբ քումդ անուշահոտ քաղցրութեան՝ տացէ ինձ արհամարհել համայն ախորժակօք զհրապոյրս աշխարհի, և ոչ զանգիտել վասն քո ընդ հակառակութիւնս նորին, և յիշատակելով զմշտնյենականն ազնուութիւն՝ միշտ տաղտկացայց ի հոգմոց անցաւոր արհաւրացս այսոցիկ:

Դ. Ո՛չ մի ինչ, աղաչեմ, քաղցրացի ինձ առանց քո, ոչինչ հաճոյացի, ոչինչ պատուականագոյն, ոչինչ գեղատեսիլ հաճոյ լիցի ինձ, բաց ի քէն. անարգ երեւեսցի ինձ՝ աղաչեմ ամենայն ինչ՝ բաց ի քէն, պիղծ լիցին համօրէն: Որ ինչ հակառակ է քեզ՝ լիցի ինձ դժգոհի. և որ քեզ հաճոյականք, իցեն ինձ անպակաս հեշտալիք: Նողտկալի լիցի ինձ խնդալն առանց քո, և հեշտալի՝ լինելն տրամակից վասն քո: Սնուն քո լիցի ինձ սփոփանս, և յիշատակ քո քաջալերութիւն: Լիցին ինձ արտատուք իմ հաց ի տուէ և ի գիշերի՝ քննելով զարդարութիւնս քո: Լիցի ինձ բարի՝ օրէնք բերանոյ քո, քան զհաղարս ոսկոյ և և արծաթոյ:

Հնադանդիւն քեզ լիցի ինձ սիրելի, և կամակորեւն ընդդէմ քո՝ նզովելի: Հայցեմ ի քէն, յոյս իմ, վասն գթութեան քո համարէն, զի խնայեցես յամբարըշտութիւնս իմ: Բացցես զսեւիս իմ ի լուր պատգամաց քոց, և մի տացես խոտորել սրտիս՝ պաղատիմ յանուն քո՝ ի բանս չարութեան, առ ի պատճառել զպատճառս մեղաց: Հայցեմ և ևս վասն սխրալի խոնարհութեան քո, զի մի եկեացես յիս ոտք ամբարտաւանից, և ձեռք մեղաւորաց մի՛ դողացուցեն զիս:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Աստուծոյ մարդն առաջի առնէ Հօր Աստուծոյ զարչարանս
Որդոյ նորա առ իւր հաշտութիւն:

Ա. Ահաւասիկ Աստուած ամենակալ Հայր տեառն իմոյ, տնօրինեա, բարեգութ, որպէս զիարդ և ողորմեացիս ինձ. քանզի զոր ինչ պատուականագոյն գտի՝ եռանդուն ըղձիւ մատուցի. զոր ինչ ցանկալի ի ձեռս բերի՝ եռանդեամբ սրտի յանդիման կացուցի: Ոչինչ թողի ինձ՝ զոր թէ ոչ քումդ մեծ վայելչութեան նուիրեցի. չմնաց ինչ այլ՝ զի յաւելից. քանզի զբովանդակ յոյս իմ քեզ յանձն արարի: Առ քեզ ուղղեցի զբարեխօսն իմ՝ զսիրելի Որդին քո. եղի զփառաւորեալ միածին քո միջնորդ ընդ իս և ընդ քեզ. եղի ասեմ զբարեխօսն՝ որով վստահ եմ հասանել թողութեան: Եղի բանիւք զբան քո, զոր վասն իմոց առաքեալ ասացի գործոց, և ի հաշիւ արկի քեզ զամենասուրբ Որդւոյդ զմահ, զոր վասն իմ հաւատամ ի յանձն առեալ: Դաւանեմ ի քէն առաքեալ զաստուածութիւնն՝ առնուլ զիմ մարդկութիւն, յորում յանձն էառ ընդունել զապտակս, զկապանս, զթուքն, զկատականաց համբերելն, այլ և ընդունել զխաշն, զբւեռս, զբուեայս: Զսա՝ վաղ ուրեմն մանկութեան լաւ լեօքն տառապեալ, տղայութեան խանձարրօքն ճնշեալ,

պատանեկութեան քրտամբքն նեղեալ. ծոմապահութեամբ տկարացեալ, հսկմամբ տուայտեալ, ճանապարհորդութեամբ վաստակեալ, և յետ այնր հաճեալ ընդ դանս, կոշկոճեալ շարշարանօք, ընդ մեռեալս համարեալ, ճոխացեալ փառօք յարութեան, եմոյծ յուրախութիւն երկնից, և ընդ աջմէ բարձրութեան քոյ բազմեցոյց: Այդ՝ հաշտութիւն իմ, և քոյդ քաւութիւն:

Բ. Աստանօր միտ դիր, գթած, յՈրդին՝ զոր ծնար և ի ծառայն զսր փրկեցեր: Աստանօր հայեաց յարարոյն՝ և մի՛ անտես առներ զարարածն: Գրկեա զուարթագին զհովիւն, և հայեաց ողորմած, ի յուս իւր բարձեալ յոշխարն: Դա է ամենահաւատարիմ հովիւն այն՝ որ զոյխարն երբեմն թափառեալ ի վախս լերանց, ի գահավէժս ձորոց, բազմապատիկ տառապանօք խնդրեաց. որ եւ արդ իսկ օրհասականին, արդ իսկ ընդ երկար տարագրութեամբ լքելոյն՝ և ուր ուրեմն գտելոյն, ուրախութեամբ եղ զինքն ի ներքոյ, և սքանչելահաշտ ջանիւք սիրոյն՝ ընդ ինքն զօղեալ, ի խորոց անդնդոց ամօթոյն բարձրացոյց, և գթութեամբ ի գրկան պնդեալ, առ իննսուն և ինն՝ զմին որ կորուսեալ էր՝ վերածեաց:

Գ. Ահաւասիկ տէր իմ թագաւոր, Աստուած ամենակալ, ահա հովիւն բարի մատուցանէ քեզ՝ զոր նմա աւանդեցեր: Յանձն էառ ըստ տնօրէնութեան քո փրկել զմարդըն, զոր և վերընծայէ քեզ մաքրեալ յամենայն արատոյ. ահա զքո ստեղծուածդ՝ ամենասիրելի ծնունդդ հաշտեցոյց ընդ քեզ վերստին, որ տարագնաց էր առ ի քէն: Ահա հովիւն հեզ վերաբերեաց ի հօտ քո՝ զայն որ յափըշտակեալ մեկուսի կայր: Հատոյց քում տեսութեան զծառայն՝ իւրով խղճիւ փախստական, որպէս զի որ իրաւամբ պարտական գտաւ պատժոյ, վճարմամբ սորա արժանասցի թողութեան, և որում՝ առ յանցանացն ի վերայ կայր գեհեան, այսպիսի առաջնորդաւ ակն կալցի ի վերակոչումն հայրենեաց: Կարօղ եղէ Հայր Սուրբ, ինքնին թնամանել, այլ ոչ կարացի ինքնին հաշտիլ ընդ քեզ: Եղեւ ինձ օգնական, Աստուած իմ, սիրելի Որդի քո, հաղորդեալ մարդկութեանս իմոյ՝ զի դարման տարցէ տկարութեանս, իբր զի ուստի

պատճառ արհամարհութեանն ծագեաց՝ անտի մատուցէ քեզ պատարագ գովութեան, և զիս նուազ դարձուցէ ի հաշտութիւն ընդ զթուրթեան քում: որով բազմեալ յալմէ քումմէ հանապաղ յանդիման երեւեցուցէ զինքն հաղորդ գոյութեանս իմոյ: Այն յոյս իմ, ահա վստահութիւն իմ:

Դ. Եթէ զիս վասն անօրէնութեան իմոյ անտես արասցես, որպէս արժան է, հայեաց յիս՝ ողորմած, գէթ վասն սիրոյ Որդւոյդ սիրելոյ: Ուշ կալ Որդւոյդ՝ որով ներեսցես ծառային: Տէս զնուէր մարմնոյն՝ և թող զպարտս մարմնոյս: Քանիցս երեւեցին քեզ երանելի վէրք Որդւոյդ՝ ծածկեցին, աղաչեմ, անօրէնութիւնք իմ: Քանիցս կարմրափայլ նկարեցի կողաբուղիս արիւնն՝ զթութեամբ ջնկեցին, աղաչեմ, բիծք պղծութեան իմոյ: Եւ զի մարմին չարժեաց զքեզ ի բարկութիւն, մարմինն զքեզ զիջուցէ, աղաչեմ՝ առ ողորմութիւնն: զի որպէս մարմինն հրապուրեաց զիս ի յանցանս, այսպէս մարմինն վերածեցէ առ թողութիւնն: Արդարեւ բազում ինչ է՝ որում պարտաւորի իմս ապիրատութիւն, այլ յոյժ առաւել մեծագոյն է զոր իրաւամբ Փրկչին իմոյ պահանջէ զթութիւն. և եթէ՝ մեծ է անօրէնութիւնս իմ, այլ մեծագոյն եւս է արդարութիւնն Փրկչին: Քանզի որչափ դեր ի վերոյ է Աստուած քան զմարդն, այնչափ ստորին է չարութիւն իմ քան զնորոյն բարութիւն, որպիսութիւն՝ և որքանութիւն:

Ե. Քանզի զոր յանցանս գործեաց մարդ՝ զոր ոչ հատոյց Որդին Աստուծոյ եղեալ մարդ: Որով հպարտութեամբ այնչափ ուռուցեալ էր, զոր անչափ խոնարհութիւնն ոչ զգետնեաց: Որ մահուան տէրութիւն այնչափ՝ զոր տանջանարանք խաչի ծնելոյն Աստուծոյ ոչ էր ջնջեալ: Արդարեւ Աստուած իմ՝ եթէ հաւասար կռորդով կռեսցին յանցանք ապիրատ մարդոյն՝ և շնորհք հեղինակի փրկողին, ոչ այնչափ արեւելք յարեւմտից՝ կամ ստորեալ փրկողին, ոչ այնչափ արեւելք յարեւմտից՝ ծղլիւս գոյն դժոխք տարակային յամենաբարձր յերկնից ծղլիւս նեաց: Արդ այժմ, գերահաշ լուսոյ արարիչ, արդ՝ այժմ անտես արա յանցումդոս վասն այնչափ վաստակոցն սիրելի Որդւոյդ: Այժմ իսկ աղաչեմ՝ զթութեամբ նորա

ապիրատութիւնս իմ, ուղղութեամբ նորա թիւրութիւնս իմ, հեղութեամբ նորա կատաղութիւնս իմ նուաճեսցի: Այժմ նորին խոնարհութիւնն զհպարտութիւն իմ, համբերութիւնն զանհամբերութիւնս, բարեգթութիւնն զխստասրտութիւնս, հնազանդութիւնն զանհնազանդութիւնս, խաղաղութիւնն զխռովութիւնս, քաղցրութիւնն զդառնութիւնս, հեղութիւնն զբարկութիւնս, սէրն զանգթութիւնն իմ շահեսցի:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս կարգադրոյ առ Հոգին Սուրբ:

Ա. Եւ արդ՝ ո՛վ Աստուածային էութեան սէր. Հօրն ամենակալի՝ և ամեներանեալ Որդւոյն սուրբ հաղորդութիւն, Միութարիչ Հօգի Սուրբ, տրտմեցելոց ամենազութ քաջալեր. արդէն իսկ կարող զօրութեամբ մուտ ի ներքս ի խոր սրտի իմոյ, և զխաւարային ծերպս ամայացեալ յարկիս՝ ի պաճառափայլ լոյս բնակիչդ՝ ուրախ արա, և հոսանաց քոց առատութեամբ զընդերկար ցամաքութեամբ անշուք ապականութիւնն այցելութեամբ քով բեղմնաւոր արա: Չկարեվէր խոցեալ գաղտնիս ներքին մարդոյն՝ սլաքաւ սիրոյ քո, և զուղեղ գաղջացեալ հոգւոյս՝ փրկաւէտ բոցով թափանցեալ բորբոքեալ, սուրբ եռանդեան հրով լուսաւորելով՝ զներքինս մտացս և առ հասարակ զմարմինս ծախեալ:

Բ. Արբո՛ ինձ զուղիս փափկութեան քո, զի մի եւս յօժարեցայց ճաշակել զախարհայնոցն զթունաւորեալ քաղցրութիւն: Դատ արա ինձ տէր, և իրաւ արա զդատաստանս իմ յազգէ որ ոչ է սուրբ. ուսո՛ ինձ առնել զկամս քո, զի դու ես Աստուած իմ: Ապա՛ դաւանեմ զի յորում և բնակեցիս, Հօր՝ միանգամայն և Որդւոյն կազմես բնակարան: Երանի՛ որում շնորհեսցի զքեզ հիւրընկալել, քան

զի քեւ Հայր և Որդի առ նմա օթեմանս արասցեն: Ե՛կ արդ, Ե՛կ ամենագութ մխիթարիչդ ցաւադնեալ հոգւոյս, պաշտպանդ ի յաջողութեամբս՝ և օգնականդ ի նեղութիւնս: Ե՛կ մաքրիչդ ապիրատութեանց, դարմանիչդ վիրաց: Ե՛կ զօրութիւնդ տկարաց, կանգնիչդ գթելոց: Ե՛կ խոնարհաց ուսուցիչդ, հպարտաց հերքիչդ: Ե՛կ որբոց գթած Հայր, այրեաց դատաւոր քաղցր: Ե՛կ յոյսդ աղքատաց, սփոփիչդ լքելոց: Ե՛կ նաւելոց աստղ առաջնորդական, նաւակոծելոց նաւահանգիստ: Ե՛կ Աստուած, կենդանեաց անհամեմատ վայելչութիւն, մահացելոց միակ փրկութիւն: Ե՛կ ամենասուրբ Հոգի և ողորմեա ինձ. յարմարեա զիս քեզ՝ և էջ առ իս հաշտարար, որպէս զի ոչնչութիւն իմ մեծութեան քում, և տկարութիւն՝ զօրութեան քում վասն բազմապատիկ ողորմութեանց քոց՝ հաճոյական լիցի, ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին իմոյ, որ ընդ Հօր ի քում միութեան կեայ և թագաւորէ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Աղօթք ծառայի Աստուծոյ՝ նուաստութեամբ
անձին իշրոյ գիտողի:

Ա. Գիտեմ, Տէր, գիտեմ և խոստովանիմ, զի չեմ արժանի՝ եթէ սիրեցես դու զիս, այլ ստուգիւ զու չես անարժան՝ զի սիրեցից զքեզ: Յիրաւի անարժան եմ ծառայելոյ քեզ, այլ դու չես անարժան ծառայութեան ստեղծուածոյ քո: Ապա տուր ինձ տէր, որով դու ես արժանի, և ես եղէց արժանի՝ որով եմ անարժան: Արա ընդ իս՝ զի որպէս կամիս դադարեցայց ի մեղանչելոյ, և զի որպէս պարտիմս՝ կարացից ծառայել քեզ: Պարգեւեա ինձ այնպէս պահպանել՝ ուղղել և աւարտել զկեանս իմ, զի խաղաղութեամբ ննջեցից, և խաղաղութեամբ հանգեայց: Շնորհեա ինձ հուսկ ուրեմն՝ զի ընկալցի զիս քունն հանգըստեամբ, հանգիստն ապահովութեամբ, ապահովութիւնն ի յաւիտենականութեան. ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Աղօթք առ ամենասուրբ Երրորդութիւնն:

Ա. Զքեզ Աստուած Հայր անծին, զքեզ Որդիդ միածին, զքեզ մխիթարիչ Սուրբ Հոգի, զսուրբ զանբաժանելի Երրորդութիւնդ, բոլորական սրտիւ և բերանով խոստովանիմք, գովեմք և բարեբանեմք. քեզ փառք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Խոստովանութիւն ամենակային Աստուծոյ և

մեծի վայելչութեան նորաս:

Ա. Ո՛վ ծայրագոյն միակ զօրութիւն, և անորիչ մեծ վայելչութիւն Երրորդութեան, Աստուած մեր, Աստուած ամենակալ, խոստովանիմ քեզ ես յետինս ծառայից քոց և նուաստ անդամս եկեղեցւոյ քո: Խոստովանիմ զքեզ և փառաւորեմ զքեզ արժանաւոր պատարագաւն գովութեան, վասն գիտելոյ և կարող լինելոյ՝ զոր ինձ փոքր ի շատէ շնորհել հաճեցար: Եւ զի արտաքին ընծայք պակասեն ինձ առ ի կարող լինել մատուցանել, զորս ենն յիս նուէրք գոհութեան ի պարգեւաց ողորմութեան քո, ահա ինքնայօժար՝ այլ հանգիստաւոր ցնծութեամբ քեզ մատուցանեմ՝ անկեղծ հաւատով և մաքուր խղճիւ:

Բ. Արդ հաւատամ ի քեզ բոլորով սրտիւ՝ թագաւոր երկնի և երկրի տէր, և զքեզ բերանով խոստովանիմ՝ Հայր և Որդի և Հոգի սուրբ, յերիս անձինս ի միակ էութեան, ճշմարիտ Աստուած ամենակարող, մի, պարզ, անմարմին, աներեւոյթ և անպարագրելի բնութիւն. որոյ չիք ոչ

վերնագոյն ոչ ստորին կամ մեծագոյն էակ ինչ, այլ ամենայնիւ առանց ինչ տէնութեան կատարեալ, առանց որքանութեան՝ մեծ, առանց որպիսութեան՝ բարի, առանց ժամանակի՝ յաւիտենական, առանց մահուան՝ կեանք, առանց տկարութեան՝ հզօր, առանց ստութեան՝ ճշմարիտ, առանց զրից՝ ամէնուրեք ներկայ, առանց տեղոյ՝ ամէնուրեք բովանդակ, առանց տարածելոյ՝ զամենայն լցուցիչ. առանց ընդդիմութեան յամենայն տեղիս հասանօղ. առանց շարժման՝ ընդ ամենայն թափանցող, առանց կայից՝ ամէնուրեք մնայուն. առանց կարօտութեան՝ ամենեցուն ստեղծող, առանց աշխատութեան՝ ամենայնի տիրող, առանց քոյ սկզբան՝ ամենեցուն սկիզբն տուող, առանց քոյ փոփոխութեան՝ ամենայն փոփոխելեաց արարող: Ի մեծութեան անսահման, ի կարողութեան ամենակարօղ, ի բարութեան անչափ, յիմաստութեան անըմբռնելի, ի խորհրդեան ահաւոր, ի դատաստանի՝ արդար, ի խորհրդածութիւնս՝ ամենազաղտնի, ի բանս՝ ճշմարիտ, ի գործս՝ սուրբ, յողորմութիւնս՝ ամենառատ, առ յանցաւորս՝ ամենեւին երկայնամիտ, առ տպաշխարօղս՝ ամենագութ. միշտ նոյն ինքն յաւիտեան և մշտնջենաւոր, անմահ և անփոփոխ. զոր ոչ տարածութիւնք ընդարձակեն, ոչ կարճութիւն տեղեաց նուազէ, և ոչ ընդունարանք ինչ ամփոփեն. ոչ կամքն փոփոխէ, և ոչ հարկն եղծանէ, ոչ տխրութիւնք խռովեն, և ոչ ուրախութիւնք ամօքեն. յորմէ՝ ոչ մոռացումն ինչ բառնայ, և ոչ յիշատակութիւնն յաւելու. ոչ ներկայքն անցանեն, և ոչ ապագայքն յաջորդեն. որում ոչ ծագումն՝ զսկիզբն, ոչ ժամանակքն՝ զահումն, ոչ զիպուածն՝ վախճան տացեն. այլ յառաջ քան զդարս, և ի դարս, և ի ձեռն դարուց ի յաւիտեան կեաս. և է քեզ մշտնջենաւոր օրհնութիւն, և յաւիտենական փառք, գերագոյն կարողութիւն, անզուգական պատիւ, անեզրական թագաւորութիւն, և անվախճան տէրութիւն, ընդ անհուն, անսպառ, և անմահական յաւիտեանս յաւիտենից:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Զիարդ ընարկայիւնս ազգի հաճեցաւ օգնել Աստուած Հայր, և յաղագս ընարկողոքեան Բաւիթ, և ընդհանարոքեան:

Ա. Մինչեւ ցարդ, ամենակալ Աստուած, տեսող և քննիչ սրտի իմոյ, խոստովան եղէ զամենակարողութիւն մեծ վայելչութեան քո, և զմեծ վայելչութիւն ամենակարողութեան քո. և այժմ եթէ զիարդ մարդկայինս ազգի օժանդակել կամեցար ի վախճան ժամանակաց, որպէս սրտիւ հաւատամ յարդարութիւն՝ այսպէս բերանով առաջի քո խոստովանիմ ի փրկութիւն: Զքեզ միայն ապաքէն Աստուած Հայր, ոչ երբէք և ոչ ուրեք ընթեռնումք առաքեալ իսկ վասն Որդւոյ քո այսպէս գրէ Առաքեալն. « Իբրեւ եկն լրումն ժամանակի՝ առաքեաց Աստուած զՈրդի իւր » (Գաղ. Գ): Յասելն « առաքեաց », յայտնի ցուցանէ թէ եկն առաքեալ յայս աշխարհ, և յերանելոյ Մարիամայ միշտ Կուսէն ծնեալ՝ ճշմարիտ և կատարեալ մարդ ի մարմնի երեւեցաւ:

Բ. Այլ զինչ է՝ զոր զնմանէ ասէ նա ինքն զլիաւորն աւետարանչաց. « Յաշխարհի էր, և աշխարհ նովաւ եղեւ » (Յովհ. Մ): Անդ արդարեւ առաքեցաւ մարդկութեամբ՝ ուր միշտ եղեւ և է աստուածութեամբ. և զայդ առաքումն գործ լինելուր սրբոյ Երրորդութեանն՝ սրտիւ հաւատամ, բերանով խոստովանիմ: Զիարդ ապա սիրեցեր զմեզ Հայր սուրբ և բարի. որչափ ընդ մեզ բարեհաճեցար, գթած ստեղծող, զի և յՈրդի քո ոչ խնայեցեր, այլ վասն մեր ամբարշտաց մատնեցեր զնա, հնազանդ լեալ նորա քեզ մահու չափ և մահու խաչի, բառնալով զձեռագիր յանցանաց մերոց, բեւեռելով զայն ի խաչափայտն, ի խաչ եհան զմեղս և սպան զմահ: Միակ նա ի մեռեալս ազատ, ունելով իշխանութիւն զանելոյ զանձն իւր վասն մեր, և դարձեալ առնելոյ վասն մեր:

Գ. Ուրեմն յաղթօղ և պատարագ. և յայն սակս յաղ-

թող՝ զի պատարագ վասն մեր: Քեզ՝ քահանայ և պատարագ. և վասն այնք քահանայ՝ զի պատարագ: Ապաքէն յոյս իմ հզօր ի նա, զի ողջացուցես զամենայն կթոռութիւնս իմ նովաւ՝ որ նստի ընդ ալմէ քումմէ և բարեխօսէ վասն մեր: Կթոռութիւնք իմ, Տէր, մեծ են և բազում, բազում են և մեծք: Քանզի բազում ինչ ունի յիս իշխան աշխարհիս այսօրիկ, գիտեմ և խոստովանիմ. այլ աղաչեմ զքեզ՝ ազատեալ զիս վասն ընդ ալմէ քումմէ բազմելոյն Փրկչին իմոյ, յորում ոչ ինչ յիւրոցն չարեաց կարաց գտանել: Արդարացոյ զիս սովաւ որ զմեզս ոչ արար, և ոչ գտաւ նենգութիւն ի բերան նորա: Սովաւ՝ որ է զլուսմեր՝ յորում չիք արատ ինչ, ազատեալ զիս զանգամնորա՝ թէեւ չնին և ախտաժէտ: Ազատեալ զիս աղաչեմ ի մեղաց, յախտից, յանցանաց և ի զանցառութեանց իմոց. լցո՛ զիս քոյով սուրբ զօրութեամբ, և ճոխացո՛ զիս վարուք բարեօք: Տուր ինձ ի գործս սուրբս՝ վասն անուան քոյ սրբոյ՝ յարատեւել մինչեւ ի վախճան, ըստ կամայ քոց:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Յաղագս ասպաշինութեան՝ զոր արժան է ունել
հոգոյ ի Տէր Յիսուս, և ի չարչարանս նորա:

Ա. Յուսահատել մարթ էր ինձ, Աստուած, առ անհնաւ ըին բազմութեան մեղաց իմոց՝ և անբաւ զանցառութեանց իմոց, եթէ Բանքի մարմին եղեալ և բնակեալ ի մեզ: Այլ արդ ոչ իշխեմ յուսահատել, զի մինչ թշնամիքն էաք՝ հաշտեցաք մահուամբ Որդւոյ քո, քանի՜ առաւել հաշտեալքս փրկեալք եմք նովաւ: Զի և ամենայն յոյս և բովանդակ ստուգութիւն ապաւինութեան է ինձ ի պատուական արին նորա, որ հեղաւ վասն մեր և վասն մերոյ փրկութեան: Ի նմա ողի առնում, և նովաւ սրտապընդեալ առ քեզ ժամանել տենչամ. ոչ ունելով զիմ ինչ ար-

դարութիւն, այլ զայն որ է յՈրդին քո ի Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս: Ապա շնորհս մատուցանեմք քեզ ամենագութ և բարերար մարդասէր Աստուած, որ Յիսուսիւ Քրիստոսիւ որդւով քով Տերամբ մերով՝ մինչ ոչն էաք՝ կարողապէս արարեր զմեզ. և մինչ կորուսեալ էաք սակս յանցուածոց մերոց, սքանչեալէս ազատեցեր և վերանորոգեցեր զմեզ:

Բ. Շնորհս մատուցանեմ գթութեան քում, և բազմապատիկ գոհութիւնս վերընծայեմ ի բոլոր սրտէ իմմէ, որ վասն քոյ անճառելի բարեհաճութեանդ՝ որով զմեզ ողորմելիս և զանարժանս սքանչեալհաշ բարութեամբ սիրել հաճեցար, առաքեցեր զնոյն ինքն զմիածինդ ի ծոցոյ քումմէ առ ընդհանուր օգուտ մեր, փրկել զմեզ զմեղաւորս՝ որ յայնժամ որդիք էաք կորստեան: Շնորհս մատուցանեմ քեզ վասն սրբոյ մարդեղութեան եւ ծննդեան նորա, և փառաւորեալ ծնողի իւրոյ, յորմէ մարմին առնուլ հաճեցաւ վասն մեր և վասն փրկութեան մերոյ. զի որպէս Աստուած ճշմարիտ՝ յԱստուծոյ, նոյնպէս և մարդ ճշմարիտ՝ ի մարդոյ լինիցի: Շնորհս քեզ մատուցանեմ վասն չարչարանաց և խաչի նորա, վասն մահուան և յարութեան նորա, վասն համբարձման նորա յերկինս և նստելոյ մեծ վայելչութեան նորա ընդ ալմէ քումմէ: Զի նա ինքն ի քառասներորդի աւուր զկնի յարութեան իւրոյ՝ համբարձեալ ակներեւ աշակերտացն ի վերոյ քան զերկինս, և նըստեալ ընդ ալմէ քումմէ՝ զՀոգին Սուրբ ըստ խոստման իւրում՝ եհեղ յորդիսն որդէգրութեան:

Գ. Շնորհս քեզ մատուցանեմ վասն ամենասուրբ հեղման արեան նորա, որով փրկեցաք. միանգամայն և վասն սրբագործ և կենարար խորհրդոյ մարմնոյ և արեան նորա, որով հանապազ յեկեղեցւոյ քում ճաշակեմք և ըմպեմք, լուացեալ լինիմք և սրբիմք, և միանական գերազոյն աստուածութեանն հաղորդս լինիմք: Շնորհս քեզ մատուցանեմ վասն հիանալի և անճառելի սիրոյ քոյ, որով զմեզ զանարժանս այսպէս սիրեցեր և փրկեցեր միակ և սիրելի Որդւով քով, Քանզի այնպէս սիրեցեր զաշխարհ՝ մինչեւ զՈրդին քո ետուր, զի ամենայն որ հաւատայ ի նա՝ ոչ կուրիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենականս: Քանզի այս

են յաւիտեանական կեանք, զի ծանիցեն զքեզ միայն ճշմարիտ Աստուած, և զոր առաքեցերդ զՅիսուս Քրիստոս, ուղիղ հաւատով և արժանաւոր գործովք հաւատոյ:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Վասն անբաւ սիրոյ Հօրն յաւիտեանականի առ ազգս մարդկան:

Ա. Ո՛վ անբաւ զթուփին և անկշռելի սէր, զի առ ի ազատել զժառանգն՝ զՈրդիդ մատնեցեր: Աստուած՝ եղեւ մարդ, զի մարդն կորուսեալ՝ զերծցի յիշխանութենէ դիւաց: Քանի ամենագութ մարդասէր է Որդիքս Աստուած մեր, որոյ ամենախնամ զթութեանն ոչ էր բաւական՝ զի զանձն խոնարհեցոյց եղեալ մարդ ի Մարիամայ կուսէն, եթէ ոչ յանձն առնոյր և զտանջանս խաչի, հեղլով զարին իւր վասն մեր և վասն մերոյ փրկութեան: Եկն բարեգութն Աստուած, եկն վասն զթութեան և բարութեան իւրոյ. եկն խնդրել և կեցուցանել՝ որ կորուսեալն էր: Խնդրեաց զկորուսեալ ոչխարն, խնդրեաց և եգիտ, և ուսով իւրով էած ի փարախ հօտին, զթածն տէր և ճշմարիտ հովիւն, ներողամիտ բարեխնամն:

Բ. Ո՛վ սէր, ո՛վ զթութին. ո՞ երբէք լուաւ զայսպիսիս: Ո՞նչ ընդարմասցի ընդ այսքան ողորմութիւն. ո՞նչ սքանչաւցի: Ո՞նչ խնդապատար զուարճասցի ընդ շնաշխարհիկ սէրքո՞, որով զմեզ սիրեցեր: Առաքեցեր զորդիքս ի նմա՝ նութիւն մարմնոյ մեղաց, զի վասն մեղաց դատապարտեցէ զմեզս, զի մեք ի նմին լիցուք արդարութիւնք: Քանզինա է ճշմարիտ գառն անարատ՝ որ երարձ զմեզս աշխարհի, որ զմահ մեր՝ մեռանելովն բնաջինջ արար, և զկեանս՝ յարութեամբն վերաստեղծեալ նորոգեաց:

Գ. Այլ զի՞նչ քեզ հատուցանել կարեմք Աստուած մեր, վասն այդչափ բարերարութեանց ողորմութեան քո. զոր

գովութիւնս, զոր շնորհակալութիւնս: Այո, այո. եթէ և նոցին իսկ երանեալ հրեշտակացն գիտութիւն և կարողութիւն՝ մեր լինէր, սակայն տակաւին ոչինչ արժանի այդչափ զթութեան և բարութեան քո փոխարինել զօրէաք: Եթէ ամենայն անդամք մեր փոխարկէին ի լեզուս՝ առ ի հատուցանել քեզ զպարտուպատշաճ գոհութիւնս, ոչ լինէր ամենեւին բաւական նուաստութիւնս մեր: Գերազանցէ քան զամենայն գիտութիւն քոյդ անըմբռնելի սէր, զոր ցուցեր մեզ անարժանիցս վասն միայնոյ բարութեան և զթութեան քո. զի և Որդիքս Աստուած մեր՝ ոչ զհրեշտակաց՝ այլ զգաւակէն Աբրահամու բուռն եհար, նմանեալ մեզ ըստ ամենայնի՝ բաց ի մեղաց: Չմարդկայինն ապա և ոչ զհրեշտակացն առեալ զընութիւն, և զնոյն՝ պատմուհանաւ յարութեանն սրբոյ և անմահութեան փառազգեստեալ, բարձրացոյց ի վերոյ քան զերկինս, ի վեր քան զքերովբէս և զսերովբէս բազմեցոյց ընդ աշմէ քումմէ: Չսա գովեն հրեշտակք, սմա երկիր պաղանեն տէրութիւնք, և ամենայն զօրութիւնք երկնից դողան յաւէտ ի մարդոյն Աստուծոյ:

Դ. Արդ զի դա է իմ բովանդակ յոյս և ամենայն վատահութիւն. քանզի ի նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր՝ է իւրաքանչիւր մեր մասն՝ մարմին և արիւն. ուր ապա մասն իմ թագաւորէ՝ անդ և ես թագաւորել հաւատամ. ուր մարմին իմ փառաւորի՝ անդ փառաւորեալ զիս ճանաչեմ. ուր տիրէ արիւն իմ՝ անդ իմանամ տիրել և ինձ: Թէպէտ և մեղաւոր իցեմ՝ յայս հաղորդութիւն շնորհաց ոչ երկուանամ: Թէ և մեղք իմ արգեցեն՝ բնութիւն իմ պահանջէ. եթէ յանցանք իմ ի բաց վարեացեն զիս, բնութեանս հաղորդութիւն ոչ հանցէ ի բաց: Քանզի ոչ այնչափ բարկանայ Աստուած մինչ զի մոռասցի զմարդն, և ոչ յիշեցէ զոր ինքն յինքեան ունի, և զոր ի պատճառս իմ էառ, և ի պատճառս նորա զիս ոչ խնդրեցէ:

Ե. Հեզ է ապաքէն և կարի բարեգութ Տէր Աստուած մեր, և սիրէ զմարմին իւր և զանդամս իւր, զաղիս իւր ի նոյն Աստուած և ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, յամենաքաղցրն յամենախնամն և յամենագութն, յորում յա-

րեաք՝ և արդէն յերկինս ամբարձաք, և ընդ երկնաւորս նստիմք: Մարմին մեր զմեզ սիրէ. և նովաւ ունիմք զձիր շնորհի արեան մերոյ. քանզի եմք անդամք նորա և մարմին նորա: Քանզի նա է գլուխ մեր՝ յորմէ բոլոր մարմինն, որպէս գրեալ է, « Ոսկր յոսկերաց իմոց և մարմին ի մարմնոյ իմմէ: Եւ եղիցին երկուքն ի մարմին մի »: Եւ ոչ ոք զմարմին իւր ատէ, այլ սնուցանէ զնա և սիրէ: Խորհուրդս այս մեծ է, բայց ես ասեմ ի Քրիստոս և յեկեղեցի, ասաց Առաքեալն:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Յաղագս կրկին բնութեանց Քրիստոսի, որ մեզ ողորմի, և վասն մեր բարեխօսէ:

Ա. Եւ արդ՝ շնորհ ունիմ շրթամբք և սրտիւ և ամենայն կարողութեամբս զանչափ գթութենէ քուսմէ, Տէր Աստուած մեր, վասն ամենայն ողորմութեանց քոց, որով արգահատելով մեզ կորուսելոցս՝ օժանդակել կամեցար, ի ձեռն Որդւոյ քո փրկչին և կեցուցչին մերոյ, որ մեռաւ վասն մեզաց մերոց, և յարեաւ վասն զմեզ արդարացուցանելոյ. և այժմ՝ կենդանի է անվախճան, նստելով ընդ աջմէ քուսմէ, և բարեխօսէ վասն մեր համանգամայն ընդ քեզ ողորմելով: Զի Աստուած է ի քէն ի Հօրէդ, յաւիտեանականից և համազոյակից քեզ ամենայնիւ. ուստի կարէ յաւիտեանս փրկել զմեզ. այլ ըստ որում մարդ՝ փոքր է քան զքեզ. տուաւ նմա իշխանութիւն յերկինս և յերկրի, Զի յանուն Յիսուսի Քրիստոսի ամենայն ծունր կրկնեսցի երկնաւորաց երկրաւորաց և սանդարամետակաւ նաց, և ամենայն լեզու խոստովան լիցի՝ եթէ տէր Յիսուս Քրիստոս է ի փառս քո, Աստուած Հայր ամենակալ: Ապաքէն նա ինքն կացուցաւ առ ի քէն դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց, զի դու ոչ դատես զոք, այլ վասնայն

դատաստանքո ետուր Որդւոյ քում, յորոյ ծոցի ամբարեալ կան ամենայն գանձք իմաստութեան և գիտութեան:

Բ. Եւ ինքն է վկայ և դատաւոր, դատաւոր և վկայ, յորմէ խիղճ մեղսամակարդ ոչ կարէ փախչել. քանզի աւանդան ինչ մերկապարանոց կայ առաջի աչաց նորա: Ինքն արդարեւ՝ որ յանիրաւի դատեցաւ՝ դատեսցէ՝ զաշխարհս իրաւամբ, և զժողովուրդս ուղղութեամբ: Որհնեմ ապա զանուն սուրբ քո ի յաւիտեան, և փառաւորեմ յամենայն սրտէ իմմէ ամենակարօղ և ողորմած տէր, վասն այնք անճառելի և սքանչելի միաւորութեան աստուածութեանն և մարդկութեան ի միութեան անձին. զի մի՛ այլ ոմն մարդ՝ և այլ ոմն Աստուած լինիցի, այլ մի և նոյն Աստուած և մարդ, մարդ և Աստուած: Եւ թէպէտ և սքանչելի աւարգամեծարութեամբ Բանն մարմին եղեւ, սակայն և ոչ մի յերկուցն բնութեանց փոխեցաւ յայլ գոյացութիւն. և ի խորհուրդ Երրորդութեան ոչ յաւելաւ չորրորդ անձն. քանզի միացեալ է և ոչ չփոխեալ Բանին Աստուծոյ և մարդոյն գոյացութիւն, զի յԱստուած ժամանեսցէ որ ինչ ի մէջն առեալ էր, և այն որ չէրն եղեալ՝ նոյն որ միշտն էր՝ մնացէ:

Գ. Ո՛վ սքանչելի խորհուրդ, ո՛վ անճառելի տուրեւաւութեանս. ո՛վ զարմանալեացս, և միշտ զարմանալի, և միշտ սիրելի բարութիւնն աստուածային հալաութեան: Ոչ էաք ծառայք արժանիք, և ահա եղաք որդիք Աստուծոյ, և ժառանգք Աստուծոյ, և ժառանգակիցք Քրիստոսի: Ուստի՛ իցէ մեզ այս, և ո՞ զմեզ առ այն տարեալ եհան: Այլ աղաչեմ զքեզ ամենողորմ Աստուած Հայր, վասն այդր անհասանելի գթութեան, բարութեան և սիրոյ քո, զի արժանիս արաացես զմեզ բազմացն և մեծամեծ խոստմանց նորին իսկ Որդւոյ քո տեսառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Առաքեալ զօրութեամբ քով և զօրացո զայս՝ զոր հաստատեցեր ի մեզ, և կատարեալ զոր սկսարդ, զի առ լիակատար շնորհս քոյոյ գթութեան՝ արժանասցուք հասանել: Արա մեզ Հոգւովն Սրբով ի միտ առնուլ և արդիւնաւորիլ՝ և պարտուպատշաճ պատուով միշտ յարգել զայս խորհուրդ բարութեան, « Որ երեւեցաւ մարմնով, ար-

գարացաւ հոգւով, երեւեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ ի հեթանոսս, հաւատարիմ եղեւ աշխարհի, և վերացաւ փառօք »:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Յադագս շնորհապարտութեան մարդոյ առ Աստուած վասն բարերարութեան փրկագործութեան:

Ա. Ո՛հ, թէ քանի՜ պարտական եմք քեզ, տէր Աստուած մեր, վասն այնքան գնոյ փրկութեան, և այգպիսի սքանչելահրաշ նպաստի բարերարութեան: Ո՛հ, քանի՜ ի մէնջ ողորմելեացս երկիւղալի, սիրելի, օրհնելի, գովելի, պատուելի, և փառաւորելի ես, որ այդպէս սիրեցեր, այդպէս փրկեցեր, այդպէս սրբեցեր, այդպէս բարձրացուցեր: Քանզի քեզ պարտական եմք վասն ամենայնի՝ զոր կարեմք, ամենայնի՝ որով կեամք, ամենայնի՝ զոր իմանամք: Այլ զի՞նչ ոք ունիցի որ ոչ իցէ քոյդ: Դու տէր Աստուած մեր՝ յորմէ բղխեն ամենայն բարիք, վասն քո և վասն անուան քո սրբոյ տուր մեզ ի պարգեւաց և ի տրից բարեաց, զի ծառայեսցուք քեզ և ճշմարտութեամբ հաճոյացուք, այլ և զարժանաւորն հանապազորդեան դոհութիւն մատուցուք քեզ, վասն այսչափ բարերարութեանց ողորմութեան քո: Քանզի այլազոք ոչ եմք բաւականք ծառայել քեզ, այլ եւ ո՛չ իսկ հաճոյ լինել մարթիմբ առանց քոյց պարգեւաց: Քանզի ամենայն տուրք բարիք՝ և ամենայն պարգեւք կատարեալք ի վերուստ են իջեալ առ ի Հօրէն լուսոյ, յորում չիք փոփոխումն և կամ չըջելոյ ստուեր:

Բ. Տէր Աստուած մեր, Աստուած գթած, Աստուած բարի, Աստուած ամենակարօղ, Աստուած անճառելի և անպարագրելի բնութիւն, իրաւացուցիչ ամենայն իրաց, և Հայր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ զնոյն զսիրելի Որդին քո զամենաբաղցր Տէրն մեր՝ առաքեցեր ի

ծոցոյ քումմէ առնուլ զմեր կեանս, առ հասարակաց մեր կատարելութիւն, զի զիւրն շնորհեցէ մեզ. և իցէ կատարեալ Աստուած ի քէն՝ Հայր, և կատարեալ մարդ ի մօրէ. Աստուած բոլոր և մարդ բոլոր, մի և նոյն Քրիստոս յաւիտենական և ժամանակաւոր, անմահ և մահկանացու, ստեղծող և ստեղծեալ, հօր և տկար, յաղթող և յաղթեալ, սնուցիչ և սնեալ, հովիւ և ոչխար, ժամանակեայ մեռեալ՝ և յաւիտեան կենդանի ընդ քեզ: Որ սիրելեաց իւրոց խոստացեալ զքաղաքն կենաց՝ ասաց աշակերտացն. « Զոր ինչ խնդրեալիք ի Հօրէ իմմէ յանուն իմ, տացէ ձեզ »: (Յովհ. Գլ. ԺԶ): Սովիմք ծայրագոյն քահանայիւս և ճշմարիտ քահանայապետիւս և բարի հովիւիւ, որ զինքն մատոյց պատարագ՝ եղեալ զանձն վասն հօտի իւրոյ, զքեզ աղաչեմ. սովաւ՝ որ փրկիչ և փաստաբան մեր է, և որ նստի ընդ ալմէ քումմէ և բարեխօսէ վասն մեր, պաղատիմ գթութեան և բարութեան քում, ամենազուրթ և ամենասիրելի և բարերար մարդասէր Աստուած, զի տացես ինձ ընդ Որդւոյ քո և Հօգւոյդ Սրբոյ՝ զքեզ յամենայնի օրհնել և փառաւորել մեծաւ սրտի զղմամբ և արտասուաց աղբերօք, և բազում յարգանք և երկիւղիւ: Զի որոց մի է բնութիւն՝ մի է և պարգեւ բարի:

Գ. Այլ քանզի մարմինն որ ապականի՝ ծանրացուցանէ զհօգի, զարթո՛ւ աղաչեմ գթմութիւն իմ քոյով խթանաւ, և տուր ինձ քաջութեամբ յարատեւել ի պատուիրանս քո և ի գոհութիւնս զտիւ և զգիշեր: Տուր ի ներքս ի սրտի իմում ջնոնուլ, և ի խորհուրդս իմ վառեսցի հօր: Եւ զի Միածինդ քո ասաց. « Ոչ զքզայ առիս, եթէ ոչ Հայրն որ առաքեաց զիս՝ ձգեսցէ զնա ». և « Ոչ զքզայ առ Հայրն եթէ ոչ ինեւ ». աղաչեմ կողկողազին, դու զիս ձգեա՛ առ նա միշտ, զի ինքն ապա վերածցէ զիս առ քեզ անդ՝ ուր ինքն է բազմեալ յալմէ քումմէ. ուր է մշտնջենաւոր կեանք յաւիտեան երանեալ. ուր է սէր կատարեալ՝ և երկիւղ և ոչ մի. ուր է սր յաւիտենական, և մի հոգի ամենեցուն: Ուր ծայրագոյն ապահովութիւն և ստոյգ, և ապահով անդորութիւն, և անդորր զուարճութիւն, և զուարճալի երջանկութիւն, և երջանիկ յաւիտենականութիւն, և յաւիտեա

նական երանութիւն, և անվախճան երանական քոյդ տեսութիւն և գովութիւն, ուր դու ընդ նմա և նա ընդ քեզ՝ ի հաղորդակցութեան Հոգւոյն Սրբոյ, իրապէս և մշտնջենաւորապէս կեաս և թագաւորես ընդ ամենայն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Աղօրք ջերմեռանդն առ Քրիստոս:

Ա. Յոյս իմ Քրիստոս Աստուած, դու քաղցր, մարդասէր, լոյս, ճանապարհ, կեանք, փրկութիւն, գեղ, և ամենայն վայելչութիւն քոյոցդ. յորոց ի սակս փրկութեան կամեցար՝ կրել զամենայն, զմարմնոյ կապանս, զխաչ, զվէրս, զմահ, այլ և զթաղումն. ապա յետ երկից աւուրց յաղթեալ մահու յարեար. երեւեալ աշակերտացն՝ զերկբայութիւն սրտիցն փարատեցեր, լուսով քառասնօրեայ ի բարձունս երկնից վերացար. կեաս յաւերժաբար, այս ժամ և ի յաւիտեանս թագաւորելով:

Դու ես Աստուած իմ կենդանի և ճշմարիտ, Հայր իմ սուրբ, տէր իմ գթած, թագաւոր իմ մեծ, հովիւ իմ բարի, վարդապետ իմ միակ, օգնական իմ ամենաբարի, սիրելի իմ ամենագեղեցիկ, հաց իմ կենդանի, քահանայ իմ յաւիտեանական, առաջնորդ իմ առ հայրենիս, լոյս իմ ճշմարիտ, քաղցրութիւն իմ սուրբ, ճանապարհ իմ ուղիղ, իմաստութիւն իմ ամենապայծառ, պարգոթիւն իմ անապակ, միաբանութիւն իմ խաղաղական, պահպանութիւն իմ աներկեան, մասն իմ բարի, փրկութիւն իմ մշտնջենական, ողորմութիւն իմ մեծ, համբերութիւն իմ ամենազօր, զոհ իմ անարատ, փրկագործութիւն իմ սուրբ, յոյս իմ հաստատուն, սէր իմ կատարեալ, յարութիւն իմ ճշմարիտ, կեանք իմ յաւիտեանական, ուրախութիւն և տեսութիւն իմ ամեներանեալ, և տեւողութիւն անվախճան: Զքեզ ա-

ղաչեմ, պաղատեմ և մաղթեմ, զի քեւ ընթացայց, առ քեզ ժամանեցից, ի քեզ հանգեայց, որ ես ճանապարհ, ճշմարտութիւն և կեանք, առանց որոյ ոչ ոք գայ առ Հայր. քեզ ցանկամ ամենաքաղցր և զեղապայծառ Տէր:

Բ. Ո՛վ ճառագայթ հայրական փառաց, որ նստիս ի վերայ քերովբէից և հայիս յանդունդս. լոյս կենդանի, լոյս ճշմարիտ, լոյս անսպառ, յոր հայել ցանկան հրեշտակք: Ահա սիրտ իմ առաջի քո է, հայածեալ զխաւար սորա, զի պայծառութեամբ սիրոյ քո լցցի լիապաւտար: Տուր ինձ զքեզ, Աստուած իմ, հատի ինձ զքեզ. ահա սիրեմ զքեզ և եթէ դոյզն իմն է՝ սիրեցից և եւս ուժգին: Ո՛վ կարեմ չափել՝ զի գիտացից թէ որչափ պաւկասի ինձ ի սիրոյ քումմէ՝ առ ի բաւական լինել, և ընթացեալ դիմեսցէ կեանք իմ ի գիրկս քո, և մի դարձցի մինչեւ ծածկեսցի ի ծածկոյթ երեսաց քոց: Սակայն գիտեմ զայս, զի առանց քո վնաս մեծ է ինձ, Տէր, ոչ միայն արտաքսապէս՝ այլ և ներքսապէս յիս ինքն. քանզի ամենայն լիութիւն որ ոչ է Աստուածն իմ՝ չբաւորութիւն է ինձ:

Գ. Քանզի բարին՝ զոր ոչ ի լաւագոյն և ոչ ի յոռեւոյն փոխել կարես, դու միայն ես, որ պարզապէս միայնդ ես, որում ոչ այլ ինչ է կեալն և ոչ այլ երանապէս կեալն. զի քո երանութիւն՝ դու ես: Բայց ստեղծուած քո՝ որում այլ ինչ է կեալն, և այլ ինչ երանապէս կեալն, զամենայն որով կեայ՝ և երանապէս կեայ, պարտի չնորհաց քոց վերագրել: Եւ վասն այսորիկ մեք քեզ կարօտիմք, այլ ոչ դու մեզ. զի թէ ամենեւին չէր մեր եղեալ՝ ոչինչ պակասէր քեզ ի բաւուոյն՝ որ դու ես: Եւ այսպէս հարկ է մեզ միշտ յարիլ ի տէր Աստուածդ մեր, զի յարաժամ օժտանդակութեամբ քով սրբութեամբ և երկիւղածութեամբ, և ուղղութեամբ մարթասցուք կեալ: Որովհետեւ ծանրութեամբ տկարութեան մերոյ ձգիմք ի վայր. իսկ քոյին պարզեւօր՝ արծարծիմք և ի բարձունս թեւակոխեմք, վառեալ բորբոքիմք, և գնամք ելանիմք ելս եղեալ ի մտի, և երգեմք զերգս աշտիճանաց. հրով քով բարեաւ՝ վառիմք և գնամք:

Դ. Որով ի բարձունս գնամք առ խաղաղութիւնն Երուսաղէմի. քանզի « Ուրախ եղէ ընդ այնոսիկ որք ասացին

ինձ, ի տուն Տեառն երթիցուք: Անդ գետեղեաց զվեզ կամեն բարի, զի մի այլ ինչ կամեսցուք, քան զլինելն անդ ի յաւիտեան: Այլ քանզի ցորչափ յամեմք ի մարմնի՝ օտարա նամք ի քէն՝ Տէր, ո՛չ ունիմք աստ քաղաք՝ որ մնայոց է, այլ զհանդերձեալսն խնդրեմք, զի մեր առաքելութիւն ի յերկինս է. սակա այնորիկ առաջնորդութեամբ շնորհաց քոց մտից ի սենեակ սրտի իմոյ, և երգեցից քեզ զերգս սիրելոյ, թագաւոր իմ և Աստուած իմ, ողբալով զանպատմելի ողբն ի տեղւոյ պանդխտութեան, ուր երգք իմ եղեն արդարութիւնք քո:

Ե. Եւ յիշելով զԵրուսաղէմ՝ ի նա ուղղեմ զխորհուրդս սրտի իմոյ. զԵրուսաղէմ զհայրենիս իմ, զԵրուսաղէմ զմայր իմ, և զքեզ ի վերայ նորա՝ զթագաւորդ, զպայծառացուցիչդ, զհայրդ, զտեսուչդ, զինամակալդ, զկառավարիչդ, զհովիւդ, զսուրբ և զօրեղ փափկութիւնս, զանյեղիլ ուրախութիւնն, և զամենայն անճառելի բարիսն, զամենայն համօրէն. այս է, զմի ծայրագոյն և զճշմարիտ բարին. և ո՛չ կացից ի բաց՝ մինչեւ ի խաղաղութիւն նորին մօրն սիրելոյ, յորում են երախայրիք հոգւոյ իմոյ՝ հաւաքեսցես զբոլանդակն զոր եմա՝ ի ցրմանէ աստի և ի տգեղութենէ, և կերպարանեսցես և հաստատեսցես ի յաւիտեան, Աստուած իմ, ողորմութիւն իմ:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Զանգաւանդքիւն իմաստոյրեան՝ որ տուն Աստուծոյ է,
և իմաստոյրեանն՝ որ աստուածային է:

Ա. Այս է տուն քո Աստուած, ոչ երկրաւոր՝ և ոչ յերկնային ինչ մարմնաւոր զանգուածոյ, այլ հոգեւորական և հաղորդ յաւիտենականութեան քո, զի անապական մնայ ի յաւիտեանս, քանզի հաստեցեր զայն ի յաւիտեանս յաւիտենից, սահման եղեր և ո՛չ անցանէ: Սակայն ո՛չ քեզ

Աստուծոյդ յաւիտենակից, զի չէ անսկիզբն, քանզի արարեալ է: Զի յառաջ քան զամենայն ստեղծաւ իմաստութիւն: Ո՛չ այն իմաստութիւն Հօր Աստուծոյ՝ իսկութեամբ յաւիտենականակից և համահաւասար, որով ստեղծան ամենայն ինչ, և յորում սկզբանն եղեն երկինք և երկիր. այլ ապաքէն իմաստութիւնն որ ստեղծաւ հոգեւորական բնութիւն, որ նկատողութեամբ լուսոյն է լոյս. և սի եւս և ինքն իմաստութիւն՝ թէ և ստեղծեալ: Այլ որչափ տարանջատ է լոյսն լուսաւորող՝ և լոյսն լուսաւորեալ, այնչափ տարակայի ծայրագոյն իմաստութիւնն՝ որ ետդ և ես ստեղծող, և այն որ ստեղծեալն է, որպէս արդարութիւն արդարացուցիչ, որ ես դու տէր Աստուած մեր, և արդարութիւնն որ լինի արդարացուցմամբ մերով: Զի և մեք ասիմք արդարութիւն Աստուծոյ Հօր՝ ի քեզ յՈրդիդ նորա ի Տէր մեր, ըստ վկայելոյ առաքելոյն:

Բ. Արդ որովհետեւ յառաջ քան զամենայն ստեղծաւ իմաստութիւն ինչ, որ ստեղծաւ միտք բանական և իմացական՝ անարատ սրբոյ քաղաքի քո մօր մերոյ, որ ի բարձունս է և ազատ և յաւիտենական ի յերկինս, Յօր երկինս, եթէ ոչ՝ որք զքեզ գովեն երկինք երկինց, զի այս իսկ է երկինք երկինց Տեառն: Եւ եթէ ոչ գտանեմք զժամանակ յառաջ քան զայն որ յառաջ է քան զստեղծեալն ի ժամանակի, զի յառաջ քան զամենայն ստեղծաւ, սակայն յառաջ քան զնա դու ես Աստուած յաւիտենական, ստեղծող ամենեցուն, յորմէ է նորին իսկ ստեղծուածոյն մշտնջենաւորութիւն. յորմէ՝ եղեալն էառ սկիզբն ինչ, ո՛չ ի ժամանակի՝ զի չեւ եւս էր ժամանակն, այլ ի նոյն իսկ ի քոյ հանգամանաց. ուստի այնպէս է ի քէն տեսանէ Աստուծոյ մերմէ՝ որպէս զի ստուգապէս այլ ինչ իցէ ի քէն. թէպէտ և ոչ յառաջ քան զնա և ոչ ի նմա գտանիցեմք ժամանակ: Ի դէպ է արդարեւ տեսանել միշտ զերեսս քո, և ոչ երբէք տարանջատել ի նմանէ. որով՝ ոչինչ փոփոխութեամբ այլլայի: Բայց է յինքեան փոփոխութիւն՝ որով մթազնէր և ցրտանայր, եթէ ոչ յարեալ մեծաւ սիրով ի քեզ, և ի բրեւ առաւել քան զմիջօրէ լուսաւորէր և բորբոքէր առ ի քէն:

Գ. Քանզի այնքան սուրբ սիրով յարի ի քեզ ի ճշմարիտ Ստուռած՝ և ի ճշմարիտ յաւիտենականդ, զի թէ և ոչ իցէ քեզ յաւիտենակից, սակայն և ոչ իւրք ժամանակի փոփոխութեամբ կամ յաջորդութեամբ քակտի և հոսի ի քէն, այլ ի քոյ միայն ճշմարտագոյն տեսութիւնդ հանգուցեալ դադարէ: Քանզի դու Ստուռած՝ սիրողին զքեզ որչափ կանխես ցուցանես, բաւական է նմա. ուստի ոչ հեռանայ ի քէն՝ և ոչ զքեզ հեռացուցանէ յիւրմէ, այլ միշտ ի նմին պայմանի մնայ անպակաս, տեսանելով զքեզ անպակաս, սիրելով զճշմարիտ լոյսդ և զան նարատ սէրդ: Ո՛վ երանելի և գերագոյն ստեղծուած ստեղծուածոց, առաւել եւս երանելի՝ յարեւոյժ միշտ յերանութիւն քո երջանիկ, և առաւել երջանիկ քոյին մշտն չենական բնակութեամբդ և լուսաւորութեամբ:

Դ. Ոչ գտանեմ զինչ այլ նախընտիր համարեսցուք առ նուանել, երկինք երկնից Տեառն, քան թէ տուն քո, նկատող աննուազ զուարճութեան քո, և ոչ ախորժելով անցանել յայլ ինչ. միտք միակ մաքուր համակիր, բնակարան խաղաղութեան երանեալ հոգւոց: Յերկինս են երկնայինք այսօրիկ. որով ի միտ առցէ հոգի՝ որոյ պանդխտութիւնն ընդ երկար եղեւ, եթէ ծարաւի իսկ է քեզ, եթէ եղեն արտասուք իւր հաց իւր, և թէ արդ խնդրէ զմին և զոյն առ զաչէ, զի բնակեացէ ի տան քում զամենայն աւուրս կենաց իւրոց:

Եւ ո՞ր այն իցէ կեանք նորա, եթէ ոչ դու. և ո՞ր աւուրք նորա, եթէ ոչ յաւիտենականութիւն քո. զի ամբ քո ոչ պակասեն: Ստա առասիկ իմացի հոգի որ կարէ, քանի՜ առաւել քան զամենայն ժամանակս յաւիտենական իցես դու, յորժամ տուն քո՝ որ ոչ է նժդեհացեալ, թէ և ոչ իցէ յաւիտենակից, այլ անպակաս և անանջատ ի քեզ յարելով ոչ կրէ ինչ ժամանակի փոփոխութիւն, և զքեզ միշտ յաւատեալ ողջախոհութեամբ ներընդունելով զանփոփոխութիւնդ իւր, ոչ երբէք և ոչ բնաւ անջատիցի ի քէն՝ որ ներկայդ ես նմին. առ որ փափագեալ մնայ ամենայն տենչամբ, ոչ ունելով ապագայ՝ որում ակնկալցի, ոչ փոխելով յանցեալն՝ զոր յիշցէ. ոչ իւրք փոփոխմամբ այլայլի, և ոչ յայլ ինչ ժամանակ տարածանի:

ԳԼՈՒԽ Ի.

Առաւելոր աղօթեալ մարդ զի և նոյն ինքն տունն

Աստուծոյ աղօթեացէ վասն իշոյ:

Ա. Ո՛վ տուն Ստուռոյ լուսափառ և վայելչագեղ, սիրեցի զվայելչութիւն քո, և զտեղի յարկի փառաց տեառն Ստուռոյ իմոյ՝ ժառանգողի և յօրինողի քո: Քեզ հառաչէ պանդխտութիւնս իմ զտիւ և զգիշեր. քեզ անձկայ սիրտ իմ, առ քեզ ձգին միտք իմ. առ մասնակցութիւն երանութեան քո ժամանել ցանկայ հոգի իմ. արարչին քում ասեմ, զի և զիս ժառանգեացէ ի քեզ. զի ինքն արար զիս և զքեզ: Կու մանաւանդ ասա, դու աղաչեա զնա, զի արժանի արասցէ զիս մասնակից լինել փառաց քոց: Քանզի զքո ընկերութիւնդ սուրբ և զվայելչութիւն քո զքանչելի՝ ոչ առ արդեանց իմոց մաղթեմ, այլ վասն արեան նորա՝ որով փրկեալս եմ՝ ոչ անյոյս եմ ի ստանալ: Հասցեն ինձ ի թիկունս արդիւնք քո, ժամանեացեն վատթարութեանս իմում սուրբ և ամենամաքուր աղօթք քո՝ որք առ Աստուծոյ ապարդիւն լինել ոչ կարենա:

Բ. Մոլորեցայ, խոստովանիմ այո, որպէս զոչխար կուրուսեալ, և պանդխտութիւն իմ ընդ երկար եղեւ, այլ և հեռի իսկ ընկեցայ յերեսաց տեառն Աստուծոյ իմոյ, յայսրմ աքսորանաց կուրութեան. ուր վտարեալ ի դրախտին զուարճութեանց՝ ողբամ հանապազ ի վերայ թշուառութեանց գերութեան իմոյ՝ սգական երգօք և դառնագին կոծովք. յորժամ յիշեմ զքեզ մայր Երուսաղէմ. մինչ կանոտք իմ ի գաւիթս քո՝ սուրբ և գեղեցիկդ Սիովն, և ոչ կարեմ զներքինս քո նկատել յայտնապէս. այլ յուս հովուին իմոյ վարդապետին քո՝ յուսամ վերաբերիլ առ քեզ. զի խայտացից ընդ քեզ նովին անճառելի ուրախութեամբ՝ որով խնդան ոչք ընդ քեզ են առաջի նորին Աստուծոյ և փրկչին իմոյ. որ ելոյժ զթշնամութիւնս ի մարմնի իւրում, և հաշտեցոյց զամենայն որ ինչ յերկինս՝ և որ ինչ յերկրի արեամբ իւրով:

Գ. Քանզի նա ինքն է խաղաղութիւն մեր, որ արար զերկոսեանն մի, որ զերկուս դէմընդդէմ հակառակ եկեալ որմունս՝ միացոյց ընդ ինքեան. զբոյ երանութեանդ զմըշտակայ զերջանկութիւն՝ հաւասարապէս և նովին չափով զինքն տալ մեզ խոստացաւ, ասելով. « Եղիցին հաւասար հրեշտակացն Աստուծոյ յերկինս »: Ո՛վ Երուսաղէմ, յաւիտենական տուն Աստուծոյ, յետ սիրոյն Քրիստոսի դու լեր ցնծութիւն իմ. քաղցր յիշատակութիւն երանական աւնուան քո՝ լիցի ի փարատումն սգոյ և տխրութեանց իմոց:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Քանի դառնոյրեսմբք վարակեալ եմ այս կեանք:

Ա. Տաղտկալի է ինձ Տէր՝ յոյժ՝ կեանքս այս և աղէտաւ լի պանդըխտութիւն սորին: Կեանքս այս կեանք թշուառ, կեանք դերակործան, կեանք անսոյգ, կեանք վաստակարեկ, կեանք անմաքուր, տէր չարաց, թագաւոր հպարտաց, լի թշուառութեամբք և մոլորութեամբք. ոչ է արժան կեանք անուանել՝ այլ մահ. յորում յամենայն վայր կենի մեռանիմք, այլ և այլ փոփոխութեամբ և պակասութեամբ և զանազան տեսակօք մահուան:

Բ. Եւ միթէ զայդ՝ որով կեամք յայս Բախարհի, կարիցեմք կոչել կեանս, զոր գիճութիւնք այտուցանեն, ցաւք տկարացուցանեն, և ջերմութիւնք ցամաքեցուցանեն, օդ մեղկացուցանէ, կերակուրք ուռուցանեն, ծովք նիհարացուցանեն, խաղարկութիւնք լուծանեն, տրտմութիւնք սպռունն, հոգք նեղեն, ապահովութիւն բթացուցանէ, մեծութիւնք փքացուցանեն և ամբարտաւանեն, աղքատութիւն լքուցանէ, մանկութիւն գոռոզացուցանէ, ծերութիւն կորացուցանէ, տկարութիւն խորտակէ, սուգն ճնշէ: Եւ յետ ամենայնի այսոցիկ խաբոյժ՝ մահն դժնեայ յաջորդէ, համանգամայն ամենայն ուրախութեանց թշուառականս

այսր կենցաղոյս՝ այնպիսի իմն ի վերայ ածելով վախճան, զի ի դադարեն ի լինելոյ՝ չեղեալ համարեսցի: Մահս այս կենսական, և կեանքս մահական, թէ և այսօքիւք և այլովք դառնութեամբք լի է, աւաղ, քանի՜ բազումս հրապուրանօք իւրովք ըմբռնէ, և քանի՜ բազումս սուտ խոստմամբքն պատրէ:

Գ. Եւ թէպէտ իսկապէս սուտ է և դառն, որ և ոչ յիւրոց զաշացու սիրողացն կարէ ծածկիլ, սակայն անբաւ բազմութեան յիմարաց՝ ոսկեղէն բաժական զոր ի ձեռին ունի՝ տայ ըմպել և գլխովին արեցուցանէ: Երանի՜ նոցա՝ սակաւուցն այնոցիկ՝ որք յշնտանութենէ սորա հրաժարեն, անարգեն զհարեանցիկ ուրախութիւնս, լքանեն զընկերութիւնն, զի մի ընդ սմին ընդ խաբուսիկ կորստականի՝ և ինքեանք ստիպեսցին կորնչել:

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

Վասն երջանկութեան կենացն՝ զոր պատրաստեաց

Աստուած վասն սիրելեաց իշրոց:

Ա. Ո՛վ դու կեանք, զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց. կեանք կենսական, կեանք երանական, կեանք աներկեան, կեանք խաղաղական, կեանք վայելչական, կեանք մաքրական, կեանք անարատ, կեանք սուրբ, կեանք անգէտ մահուան և տրտմութեան, կեանք անաղտ, անցաւ, անվիշտ, անապական, անվրդով, անփոփոխ և անայլայլակ. կեանք ամենայն վսեմութեամբ և արժանաւորութեամբ պատարուն. ուր չիք թշնամի դիմամարտ, ուր չիք մեղաց հրապոյրք, ուր սէր է կատարեալ, և երկիւղ և ոչ մի. ուր տիւ յաւիտենական, և ամենեցուն հոգի մի, ուր Աստուած դէմ յանդիման տեսանի, և նովին կենաց կերակրով միտք աննիաղ յագենան:

Բ. Ցանկալի է ինձ հասու լինելքումդ պայծառութեան.

անյազ սրտիւ հեշտացուցանեն զիս բարիք քո: Որչափ առաւել զօրեմ՝ զմտաւ ածել՝ իմովսանն այնչափ առաւելու թեամբ սիրոյ քո թալկանամ: քո սաստիկ տենչմամբ՝ և քաղցր յիշատակութեամբ՝ կարի յոյժ հեշտանամ: Յանկալի է ապա՝ ցանկալի է ամբառնալ առ քեզ զաչս սրտիս, զպայման մտացս ուղղել, զախորժակս հոգւոյ յարմարել: Յանկալի է ապաքէն գբէն խօսիլ, զքէն լսել, զքէն գրել, յանդիման առնել զքեզ, զքոյ երանութիւնդ յարաժամ ընթեռնուլ, և զընթերցեալն ստէպ ի սրտի որոճել. որպէս զի կարող եղէց զոնեայ ի մահկանացու և բազմասահ կենացս աղէտից, վտանգաց և քրտանց, ի քաղցր հովանիս կենսատու օգոցդ անցանել, և անցանելով՝ ի ծոց քո զտառապեալ գլուխ իմ ննջեցուցանել, կամ սակաւիկ մի խոնարհեցուցանել:

Գ. Վասն այսորիկ ի զուարճալի արօտս գրոց սրբոց մատչիմ, և զբոյս զալարի վճռոց մշակեալ կորզեմ ընթեռնելով, ճաշակեմ՝ վերժանութեամբ, յաճախելով որոճամ, այլ և մերթ հաւաքելով զետեղեմ ի բարձրագոյն աթոռ յիշողութեան. որպէս զի այսպէս զքոյ քաղցրութիւնդ ճաշակելով, զթշուառութեան կենացս զդառնութիւն նուազ զգացից:

Դ. Ո՛վ դու ամեներջանիկ կեանք, ո՛վ երանելի թագաւորութիւն, անմահ, անվախճան. որոյ յաւիտենականութեանն ոչ յաջորդեն ժամանակք. ուր միշտ տիւ աներեկ ոչ գիտէ զժամանակ, ուր զօրականն յաղթող դասակցեալ սրբասաց հրեշտակացն պարուց՝ երգէ Ստոժոյ անլուելի զերգս յերգոցն Սիրիւնի, յաւիտենական ազնուանիւթ թաղիւ պսակազարդեալ զգլուխն: Խցիւ թէ ընկալեալ իմ զնեւրումն մեղաց, ի բաց ընկեցեալ զծրար մարմնոյս՝ ի քո ուրախութիւնդ ընդմտանէի, առ ի առնուլ զճշմարիտն հանգիտս, և մտանէի ընդ ամենապայծառ և չքնաղազեղ պարիսպս քաղաքի քո, առ ընդունելոյ ի ձեռաց Տեառն զպսակն կենաց. զի առնութիւր փառաց ստեղծողին լինէի՝ ընդ հոգւոցն երանելեաց, զի ինոցայն ընդմտանէի ամենասուրբ պարաւորութիւն. զի դէմ յանդիման յերեսս Քրիստոսի պուցեալ հայէի. զի զգերագոյն

զայն և զանպատմելին և զանպարագրելի լոյս տեսանէի հանապազ. և այսպէս աներկիւղ ի մահուանէ գոլով՝ ընդ մշտակայ պարգեւս անապականութեան ուրախ լինէի անվախճան:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Յաղագս երջանկոշրեան հոգոյ յաստեացս ելելոյ:

Ա. Երջանիկ հոգի՝ որ լուծեալ յերկրաւորէն, ազատ ի մարմնոյ, ապահով և անդորրացեալ՝ յերկինս դիմէ. ոչ երկընչի ի թշնամւոյ և ոչ ի մահուանէ. քանզի ունի միշտ ներկայ և տեսանէ անպակաս զՏէրն ամենագեղեցիկ՝ որում ծառայեացն, զոր սիրեաց, և առ որ զուարթագինս և չքեղապէս ժամանեաց: Զերանութեանն այնորիկ զայն. քանոյ փառս՝ ոչ աւուրք նուազեցուցանեն, և ոչ տարադէպ ինչ ի բաց բառնալ զօրէ: Տեսին զնա դստերք Սիրիւնի և երանեցին նմա, թագուհիք և հարճք գովեցին զնա, ասելով. Ո՛վ է սա որ ելանէ յանապատէ, բերկրութեամբ առլցեալ՝ գայ յենու ի սիրելին իւր: Ո՛վ է սա, որ երեւեալ է իբրեւ զառաւօտ, գեղեցիկ իբրեւ զլուսին, ընտիր իբրեւ զարեգակն, ահեղ իբրեւ զգունդս բանակաց: Քանի՜ զուարթութեամբ ելանէ երագէ ընթանայ, յորժամ լսէ ախորժ ունկամբ զձայն սիրելւոյն իւրոյ՝ որ ասէ. Արի, եկ մերձաւոր իմ. գեղեցիկ իմ ահա ձմեռն էանց, անձրեւք գնացեալ մեկնեցան, ծաղիկք երեւեցան յերկրի մերում, ժամանակ յատանելոյ եհաս, ձայն տատարակի լսելի եղեւ յերկրի մերում. թզենի ետ զբողբոջ իւր, որթք մեր ծաղկեալք ետուն զհոտ իւրեանց:

Բ. Արի, եկ մերձաւոր իմ, գեղեցիկ իմ, աղաւնի իմ. եկ ի ծակս վիմաց, ի ծերպս քարանձաւաց. ցոյց ինձ զդէմս քո. հնչեսցէ ձայն քո ի լսելիս իմ. քանզի ձայն քո քաղցր է, և դէմք քո գեղեցիկ: Ե՛կ ընտրեալ իմ, գեղեցիկ իմ, ա-

ղաւնի իմ, անարատ իմ, հարսն իմ. ե՛կ, եղից զքեզ ի գա-
հոյս իմ, զի ցանկացայ զեղոյ քո. ե՛կ, զի ցնծասցես առաջի
իմ ընդ հրեշտակաց, ընդ որոց խոստացեալ եղեւ քեզ յի-
նէն դասակցութիւն: Ե՛կ, յետ բազում վտանգաց և վաս-
տակոց. մուտ յստրախութիւն Տեառն. քո, զոր ոչ ոք բարձ-
ցէ ի քէն:

ԳԼՈՒԽ ԻԿ.

Աղօրք առ Սոբորս՝ զի օգնեսցեն մեզ ի վտանգս:

Ա. Երջանի՛կ Սուրբք Աստուծոյ ամենեքին, որք անցէք
արդէն ընդ ծովս այս մահկանացութեան, և արժանաւորե-
ցայք հասանել ի նաւահանգիստ մշտնջենաւոր հանգըս-
տեանն, աներկեւանութեան և խաղաղութեան, յապահովի
էք անդորրացեալք, յարազուարճք և բերկրեալք: Աղաչեմ՝
զձեզ վասն սիրոյ ձերոյ՝ որ աներկեւանդ էք վասն ձեր,
խնամակալ լերուք վասն մեր. ապահովացեալ էք ընդ ան-
եղծանելի փառս ձեր, լերուք հոգածու վասն մերոցս բազ-
մապատիկ թշուառութեանց: Նսկաւ զձեզ աղաչեմ՝ որ
զձեզ ընտրեաց, որ զձեզ այդպիսիս արար. որոյ գեղեցկու-
թեամբն յազենայք, որոյ անմահութեամբն արդէն ան-
մահացեալ էք, ընդ որոյ երանական տեսութիւնն միշտ
խնդայք. յամենայն ժամ յիշեցէք զմեզ. օժանդակեցէք
մեզ տառապելոցս, որք ի ծովուս յայսմ կենաց՝ տակաւին
տարուբերեալ լինիմք չըջափակ ալեօքն:

Բ. Դուք շնաչխարհիկ գրունք, որք ամբարձայք ի բար-
ձրութիւն մեծ, օգնեսցիք մեզ ստորանկելոցս ի խորին յա-
տակս: Չեռն տուք և յօտն կանգնեալիք զանկեալքս, զի ա-
ռողջացեալ ի տկարութենէ՝ լիցուք զօրաւորք ի պատերազ-
մի. միջնորդեալիք և մաղթեալիք հանապազ և անդադար
վասն մեր ողորմելեացս և չարաչար զանցառու մեղաւո-
րացս, զի մաղթանօք ձերովք պնդեալ յօգեսցուք ընդ ձեր

սուրբ միաբանութիւնդ. քանզի այլազգ ոչ կարեմք փրկիւ,
զի յոյժ տկարքեմք անգոր մարդուկք, կենդանիք՝ որովայնի
և մարմնոյ ստրուկք, յորս դուն ուրեք երեւին հետք
ինչ աւաքինութեանց: Եւ սակայն ի խոստովանութեան
Քրիստոսի հաստեալք՝ վարիմք փայտիւ խաչին, նաւար-
կեալք ընդ ծովս այս մեծ և ընդարձակ, ուր են սողունք՝
որոյ ոչ գոյ թիւ, ուր են կենդանիք փոքունք և մեծամեծք,
ուր է վիշապն ժանտաժուտ միշտ պատրաստ առ ի կլանել.
ուր են տեղիք բազմավտանգք, յորձանք և նհանգք և այլք
անթիւք, յորս նաւակոծին անզղոյճքն և թերահաւատք:

Գ. Աղաչեցէք զՏէր, աղօթեցէք ո՛վ բարեգութք. մաղ-
թեցէք ամենայն գունդք Սրբոց և համօրէն ժողովք երա-
նելեաց, որպէս զի ձեր մաղթանօրք և արդեամբք նպաս-
տաւորեալք, զերծեալ նաւաւն և բովանդակ վաճառօք՝ ար-
ժանի լիցուք ժամանել ի նաւահանգիստն փրկութեան և
հանգստեան, անեղրական խաղաղութեան և անվախճան
աներկեւանութեան:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Փափագ արտի առ Երուսաղէմ քաղաք վերին:

Ա. Մայր Երուսաղէմ, քաղաքդ սուրբ Աստուծոյ, ամենա-
սիրելի հարսն Քրիստոսի. սիրէ զքեզ սիրտ իմ, գեղեցկու-
թեան քում ցանկան ուժգին միտք իմ: Ո՛վ, քանի՛ վայել-
չագեղ, քանի՛ փառաղարդ, որչափ ազնուազոյն ես. ամե-
նեւին գեղեցիկ ես, և արատ ինչ ոչ գոյ ի քեզ: Ուրախ լեր
և ցնծա գեղեցիկ դուստր իշխանի, զի ցանկացաւ թագա-
ւոր գեղոյ քո, և սիրեաց զվայելչութիւն քո, գեղեցիկ
տեսլեամբ քան զամենայն որդւոց մարդկան:

Այլ որպիսի իցէ սիրելին քո ի սիրելեաց, ո՛վ գեղեցիկդ
բնաւին: Սիրելին իմ սպիտակ է և կարմիր, ընտրեալ ի
բիւրուց. որպէս խնձոր ի փայտս անտառաց, այսպէս սի-

րելին իմ ի մէջ ուստերաց. ընդ հովանեաւ նորա՝ որում ցանկացայ՝ ահա զուարճացեալ նստիմ, և պտուղ նորա քաղցր է ի կոկորդի իմում: Սիրելին իմ ձգեաց զձեռն իւր ընդ պատուհանն, և որովայն իմ խռովեցաւ ընդ նա:

Բ. Յանկողնի իմում ի գիշերի խնդրեցի զոր սիրեաց անձն իմ, խնդրեցի և գտի. կալայ զնա և ոչ թողից, մինչեւ տարցէ ի տուն իւր և ի սենեակ յղութեանն՝ փառաւորեալ ծնողն իմ. քանզի անդ տացես ինձ առատապէս և լիապէս զստինս քո, և յագեցուցես զիս սքանչելահրաշ յագեցմամբ, մինչեւ ոչ զգալ ինձ ոչ զքաղց և ոչ զծարուս ի յաւիտեան: Երջանիկ հոգի իմ և միշտ երջանիկ մինչեւ յաւիտեանս, եթէ արժանի եղեց հայել ի փառս քո, յերանութիւնս քո, ի գեղեցկութիւն քո, ի դրունս քո, ի պարիսպս և ի հրապարակս, ի բազում օթեմանս քո, յազնուական քաղաքացիս քո, յամենազօր թագաւորն քո ի վայելչութեան իւրում: Քանզի պարիսպք քո յականց պատուականաց, դրունք քո յընտիր ընտիր մարգարտաց, հրապարակք քո յոսկւոյ սրբոյ, յորս ուրախականն ալէլուիա երգի անդադար. օթեմանք քո բազումք հիմնեալք քառակուսի վիմօք, կազմեալք չափւղայօք, ոսկեղինօք ազուցեալ աղիւսակօք. յորս ոչ ոք մտանէ՝ եթէ ոչ անարատն, և չարակամօք ոչ բնակէ:

Գ. Չքնաղագեղ ես յօրինեալ, և քաղցր ի փափկութիւնս քո, մայր Երուսաղէմ. չիք ինչ քեզ այնպիսի՝ որպիսի աստ կրեմք, որպիսիս ի թշուառ կեանս յայս տեսանեմք: Չիք ի քեզ խաւար, ոչ գիշեր, ոչ որ զիարդ և իցէ այլայլութիւն ժամանակաց: Ոչ ճրագ տայ ի քեզ լոյս, ոչ պայծառութիւն լուսնի, ոչ նշոյք աստեղաց, այլ Աստուածն յԱստուծոյ, լոյսն ի լուսոյ, արեգակն արդարութեան՝ միշտ լուսաւորէ զքեզ, գառնն սպիտակափառ և անարատ. լուսաւոր և ամենագեղեցիկ է լոյս քո. արեգակն քո և պայծառութիւն քո, և ամենայն բարին քո՝ գեղատեսիլ թագաւորին այնորիկ անպակաս տեսութիւն. ինքն թագաւորն թագաւորաց ի մէջ քո, և մանկունք նորա չուրջ զնովաւ:

Դ. Անդ սրբասաց հրեշտակացն պարք, անդ ընկերութիւն

երկնային քաղաքացեաց, անդ քաղցր ընկերակցութիւն աւանեցուն՝ ի տխրալի նժդեհութենէ աստի առ քո ուրախութիւնդ ժամանելոց: Անդ նախատեսաց մարգարէիցն դասք, անդ երկոտասան առաքելոցն գունդ, անդ անթիւ մարտիրոսացն յաղթօղ բանակ. անդ սրբոց խոստովանողաց սրբազան ժողով, անդ ճշմարտ և կատարեալ կրօնաւորք. անդ սուրբ կանայք՝ որք ցանկութեանց աշխարհի և տկարութեան բնութեանն յաղթօղք գտան. անդ մանկունք և աղջկունք՝ որք զամս իւրեանց սուրբ վարուք անցուցին, անդ ոչխարք և գառինք՝ որք զերծեալ ճողոպրեցան ի հաղթից աստի հեշտութեանց. խնդան ամենեքին յիւրաքանչիւր յօթեմանս: Անհանգէտ է փառք իւրաքանչիւրոց, այլ հասարակ է ուրախութիւն ամենեցուն:

Ե. Անդ լի և կատարեալ թագաւորէ սէր, զի Աստուած է անդ ամենայն յամենայնի, զոր միշտ և հանապազ տեսանեն, և միշտ տեսանելով վառին ի սէր նորին, սիրեն և գովեն, գովեն և սիրեն: Ամենայն գործ նոցա անեղրական գովութիւն է Աստուծոյ, անդադար և անաշխատ: Երանի՜ ինձ և իսկապէս յաւիտեանս երանի, եթէ յետ լուծման մարմնոյս այսորիկ արժանացայց լսել զերգ երկնային մեղեդեացն, որք նուագին ի գովեստ թագաւորին յաւիտենից, ի նոցունց իսկ քաղաքացեաց վերին հայրենեաց և ի դասուց երանեալ հոգւոց: Երջանիկ ես ինքն և երանելի՝ եթէ արժանի եղեց երգել զայնս, և մերձ կալ թագաւորին իմոյ, Աստուծոյ իմոյ, և առաջնորդի իմոյ, և տեսանել զնա ի փառս իւր. որպէս ինքն հաճեցաւ խոստանալ, ասելով. « Հայր, կամիմ զի զորս ետուրն ինձ՝ ընդ իս իցեն, զի տեսանիցեն զփառս իմ, զոր ունէի առ քեզ յառաջ քան զլինելն աշխարհի »: (Յովհ. Գլ. ԺԷ): Եւ այլուր. Եթէ որ զիս պաշտեսցէ՝ զկնի իմ եկեսցէ. և ուր եսն եմ, անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցի »: (Գլ. ԺԲ): Եւ դարձեալ. « Որ սիրեն զիս, սիրեսցի ի Հօրէ իմմէ. և ես սիրեցից զնա, և երեւցուցից նմա զիս »:

Գլխի իմ. երգ յաղագս փառաց Արքայոց-Քր.,
Օրհնութիւն Գրաւորութեան Ուրբաթ Գրաւորութեան ի
Բաթիւն անդի Իրաւագրաց Արքայութեան Գրաւորաց:

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

Գովեստ անընդհատ, զոր մատուցանե հոգի

նկատելով զքաղաքն վերին:

Ա. Օրհնեա՛ անձն իմ զՏէր, և ի ներքս յիս՝ զանուն սուրբ նորա: Օրհնեա՛ անձն իմ զՏէր, և մի մառանար զա՛ մենայն տուրս նորա: Օրհնեցէ՛ք զՏէր ամենայն գործք նորա, ընդ ամենայն տեղիս տէրութեան նորա: Օրհնեա՛ անձն իմ զՏէր: Օրհնեսցուք զԱստուած՝ զոր օրհնեն հրեշտակք, երկիր պաշտեն տէրութիւնք, գողան իշխանութիւնք, որում քերովբէք և սերովբէք անլուելի ձայնիւ աղաղակեն՝ Սուրբ, սուրբ, սուրբ: Կցորդեսցուք զձայնս մեր ընդ ձայնից հրեշտակացն սրբոց, և զհասարակաց զՏէրն գովեսցուք՝ ըստ մերումս եղանակի:

Բ. Քանզի նոքա գովեն զՏէր մաքրապէս և անդադուր, որք միշտ են յաստուածային տեսութեան, ոչ առական և օրինական, այլ երես առ երես: Բայց ո՞վ բաւական իցէ ասել կամ զմտաւ ածել, եթէ որպիսի իցէ առաջի Տեառն ամենակալի բազմութիւնն այն հոգւոց երանելեաց և զօրացն երկնաւորաց. որպիսի ի նոսա անվախճան զուարճութիւն տեսութեանն Աստուծոյ. զի՞նչ ուրախութիւն անսպառ. զի՞նչ բորբոքումն սիրոյ՝ որ ոչ կիզու, այլ զուարճացուցանէ: Զի՞նչ իցէ ի նոսա ցանկութիւն տեսութեան Աստուծոյ՝ հանդերձ յագեցմամբ, և յազումն հանդերձ տենչանօք. յորս՝ փափաք ոչ ծնանի տառապանս, և ոչ յագեցումն առերեւ զտաղտութիւն: Զի՞նչ յարելով ի ծայրագոյնս երանութիւն՝ լինին երանեալք. զի՞նչ միանալով ընդ ճշմարիտ լուսոյն՝ եղեն լոյս. զի՞նչ տեսանելով հանապազ զանփոփոխելի Նորորդութիւնն՝ փոխին յանփոփոխութիւն:

Գ. Այլ երբ զհրեշտակացն արժանապատուութեանն զգերակայութիւն ըմբռնել մարթասցուք, երբ զմերոյ իսկ հոգւոյս բնութիւն քննել անկարանամբ: Որպիսի ինչ իցէ

սա՛ որ զմարմինն կենդանացուցանել զօրէ, և զինքն ՚ի սուրբ խորհրդածութիւն, որպէս կամի՝ ամփոփ ունել ոչ կարէ: Զի՞նչ իցէ սա այդչափ հզօր, այդչափ տկար, այդքան փոքրիկ այդքան մեծ, որ հետազօտէ զգաղտնիս Աստուծոյ և նկատէ գերկնայինն, այլ և հնարի նրա հայեաց հանճարով՝ զհմտութիւնս զանազան արուեստից պատշաճեցող մարդկային պիտոյից: Որպիսի իցէ սա՛ որ ճանաչէ այդչափ յոյժ ինչ զայլոց իրաց, և զինքն՝ որպիսի արդեօք իցէ՝ անգիտանայ: Եւ թէպէտ ինչ ինչ կեղակարծ զծագմանէ սորա ասի յովանց, սակայն գտանեմք զնա մտաւոր ինչ հոգի դու, ստեղծողին կարողութեամբ ի գոյ եկեալ, անմահ կենդանի ըստ իւրում կերպի, զմահկանացու մարմինն զոր կրէ՝ կենդանացուցանելով, փոփոխութեան ներքոյ անկեալ, մոռացութեան վիճակեալ, զոր երկիւղն յաճախ ընկճէ, ուրախութիւնն վերամբառնայ: Ո՞վ սքանչելի և ամենայն ապշութեան արժանի. զԱստուծոյ ստեղծողէ ամենայնի՝ որ է անըմբռնելի և անճառելի, ըզբարձրագոյնս և զյոյժ զարմանալիս աներկմիտ ընթեռնումք, խօսիմք, գրեմք, այլ զհրեշտակաց և զհոգւոց զոր ինչ ասեմքս՝ յայտնագոյն ինչ հաստատել ոչ կարեմք: Բայց սակայն անցցէ յայսցանէ հոգին, և անցցէ ընդ ամենայն որ ստեղծաւ, ընթացի և բարձրացի և թռիցէ և ընդմտանիցէ, և ի նա՛ որ ստեղծն զնա՛ որչափ զօրէ՛ զաչս հաւատոյն ուղղեսցէ: Ապա արարից աստիճանս ելից ի սըրտի իմում, և ընդ նոյնս վերացայց առ հոգի իմ, և ի ձեռն մտաց իմոց բարձրացայց առ Տէրն իմ՝ որ կայ ի վերոյ քան զգլուխ իմ:

Դ. Որ ինչ երեւելապէս տեսանի, որ ինչ հոգեպէս երեւակայի հզօր ձեռամբ ի տեսութենէ մտաց և սրտի, ի բաց վարեսցի, միայն յստակ և պարզագոյն միտք վերճեմեալ թուցմամբ ժամանեցէ առ նոյն ինքն ստեղծողն հրեշտակաց և հոգւոց և ամենայն իրաց: Միտքն այն երանեալ՝ որ ի ստորինս դեգերի և բարձրագունիցն փափագէ, որ զնէ զաթոռ բնակութեան իւրոյ յառապարս, ի ծայրից քարաժեռից յառեալ հայի յարեգակն արդարութեան՝ արծուային տեսութեամբ: Քանզի չիք ինչ այնպէս զեղեցիկ

այլ և գուարճալի, քան հայեցմամբ մտաց և սրտի անյագ տենչանօք զնոյն ինքն զԱստուած նկատել, և սքանչելա հրաշեղանակաւ անտեսարար տեսանել զանտեսանելին. և այսպէս զայլ՝ և ոչ զայս ճաշակել քաղցրութիւն. և նկատել զայլ՝ և ոչ զայս լոյս. քանզի այս լոյս որ տեղեալ պարագրի, ժամանակաւ սպառի, զիչերոյ ընդ մէջ կրճիմն մտեալ այլայլի, և զոր ունիմք հաւասարապէս ընդ որդանց և չորքոտանեաց, համեմատելով ընդ այնր ծայրագոյն լուսոյ, ոչ լոյս՝ այլ զիչեր է անուանելի:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Զինչ իցի ըստ իրաց ինչ նշմարել զԱստուած և ունել,
և որպէս խնամալ պիտի զԱստուծոյ:

Ա. Թէպէտ գերագոյնն այն անփոփոխ էութիւն, լոյս ճշմարիտ, լոյս անսպառ, լոյս հրեշտակաց, ոչ յուսմքէ մարթի նշմարիլ յայս կեանս, որ միայն պահեալ կայ ի վարձ Սրբոց ի փառսն երկնից, սակայն հաւատալն այնմ և իմանալ և զգալ և մեծափափաք տենչալ՝ է ըստ իրաց ինչ նկատել զնա, այլ և ունել: Հնչեացէ ապա ձայնն դեր ի վերոյ քան զհրեշտակացն. և մարդն մտադրութեամբ յառեալ յառեսցի յԱստուած. և բանիւք՝ որչափ կարէ, գովուլ թիւնս ասացէ նմա. զի և արժան և իրաւ է՝ ստեղծուալ ծոյ գովել զստեղծիչ իւր. քանզի նա առ ի գովել զինքն ստեղծ զմեզ, որ գովութեանց մերոց ոչն կարօտի:

Բ. Քանզի է զօրութիւն անհասանելի, ոչ ումեք կարօտ, ինքն ինքեամբ բաւական: Մէծ է տէր Աստուած մեր՝ և մեծ զօրութիւն նորա, և իմաստութեան նորա ոչ գոյ բաւ: Մեծ է տէր Աստուած մեր և գովելի յոյժ: Զոսապալ սիրեսցեն միտք, զովեսցէ լեզու, գրեսցէ ձեռն. այլ և յայտասիկ սուրբ կրթութիւնս հոգի հաւատարիմ հրահանգեսցէ զանձն իւր: Այսմ երկնային տեսականութեան ամենաճաշակ հա-

մադամիւք՝ փափագատենչն և երկնայնոց խորհրդածուն մարդ՝ հանապազ կազդուրեսցի, որպէս զի երկնայնովս ջամ մբիւ պարարտացեալ՝ աղաղակեսցէ մեծաւ աղաղակաւ, աղաղակեսցէ յամենայն ուժղնութենէ սրտին, աղաղակեսցէ ցնծութեամբ, և ամենաշեքմեռանդն մտաց տենչմամբ ասացէ:

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

Աղօրք արտայայտիչ բազմապատիկ
յատկութեանց Աստուծոյ:

Ա. Ո՛վ ծայրագոյն, ամենաբարի, ամենակարօղ, ամենողորմ, ամենայնիւ արդար, ամենազաղտնի, ամենաշայտնի, ամենազեղեցիկ և ամենազօր, հաստատուն և անըմբռնելի, անտեսանելի և ամենատես, անփոփոխ և փոփոխիչ ամենեցուն, անմահ, անուրեք, անեզր, անպարագիր, անվերջ, անհամեմատ, անճառելի, անքննելի, անշարժ՝ շարժիչ ամենեցուն, անհետազօտելի, անօրինակ, ահաւոր այլ և սարսափելի, պատուելի այլ և պատկառելի, յարգելի այլ և գերյարգելի, ոչ երբէք նոր, և ոչ բնաւ հին. նորոգօղ ամենեցուն, և հնացուցիչ հպարտից որ ոչ իմանան:

Բ. Միշտ ներգործող, միշտ հանդիստ, հաւաքօղ և անկարօտ, կրօղ ամենեցուն և անկիր ծանրութիւն, լցուցիչ ամենեցուն և անպարփակ, ամենեցուն ստեղծիչ, պահպանիչ, սնուցիչ, կատարիչ, խնդրօղ՝ որում ոչինչ պակասի, սիրօղ և ոչ զայրացող, նախանձոտ և աներկեան: Զղջանաս և ոչ ցաւիս, սրտմտիս և խաղաղիս. փոփոխես զգործս՝ այլ ոչ զխորհուրդս. ընդունիս՝ զոր ոչ գտանես, և զոր ոչ երբէք թողեր. ոչ երբէք կարօտեալ և խնդաս ընդ շահն, ոչ երբէք ազահ՝ և տոկոսիս պահանջես. յաւետ տուեալ լինի քեզ՝ որպէս զի պարտաւորեսցիս:

Գ. Եւ ո՞րք ունիցի ինչ՝ որ չիցէ քո. հատուցանես զպարտս՝ ոչ ումեք պարտական գոյով. շնորհես զպարտս՝ ոչինչ կորուսանելով: Որ միայն կենդանացուցանես զամենեսան՝ որ ստեղծեր զամենեան, որ ամենուրեք գոյով՝ և ամենուրեք բովանդակես. որ կարես զգալի լինել՝ այլ ոչ և տեսանելի. որ ոչ ուստեք պակասիս, և սակայն ի խորհրդոց ամբարշտաց կարի հեռի գտանիս, որ ոչ երբէք պակասիս և անտի՝ ուստի կաս հեռի, զի ուր ոչ ես շնորհօք՝ անդ ես վրէժխնդրութեամբ. որ ամենեցուն ձեռն կարկառես, այլ ոչ միօրինակ ամենեցուն. քանզի հպիս յոմանս՝ զի իցեն, այլ ոչ զի կեցցեն, և յոմանս՝ զի իցեն և կեցցեն, այլ ոչ զի իմասցին և ընտրեսցեն, իսկ յոմանս՝ զի իցեն կեցցեն և իմասցին, այլ ոչ ընտրեսցեն: Բայց և յայլս հպիս՝ զի իցեն և կեցցեն, և իմասցին և ընտրեսցեն: Եւ թէպէտ քեզ ինքեան ոչ երբեք աննման ես, սակայն աննմանօրէն հպիս յաննմանսն, որ ամենուրեք առաջի կաս՝ և գտանիլ հազիւ կարելի ես:

Դ. Զհետ պնդիմք մշտակայիդ և ըմբռնել ոչ զօրեմք: Որ ունիս զամենայն, ընդ ամենայն, պարունակես զամենայն, գերազանցես քան զամենայն, կայկայես զամենայն. և ոչ եթէ մասամբ իւրք պինդ ունիս՝ և մասամբ ներքեւիս, ոչ մասամբ իւրք ընդ ամենայն և մասամբ իւրք պարունակիս. այլ շուրջ պարառեալ ընդ ամենայն, և ընդ շուրջ պարառնուս. ժողովալեալ գերազանցես, և գերազանցելով ժողովալես: Որ ուսուցանես զսիրտս հաւատացելոց առանց հնչման բառից, որ մերձենաս ի ծագաց մինչև ի ծագս զօրութեամբ՝ և զամենայն դնես ի կարգի քաղցրութեամբ: Որ ոչ տեղեօք ընդարձակիս, և ոչ ժամանակօք փոփոխիս, ոչ ունիս մուտ և ել՝ այլ բնակես ի լոյս անմատոյց, զոր ոչ որք ի մարդկանէ ետես և ոչ տեսանել կարօղ է: Ի քեզ ինքն հանգուցեալ կաս և ամենայն ուրեք շուրջ դաս բովանդակ, ամենայն ուրեք ամենայնիւ բովանդակ. քանզի ոչ է հնար քեզ մասնատիլ և բաժանիլ. զի բովանդակ ճշմարտապէս մի ես՝ և ոչ ի մասունս հատանիս, զի զբովանդակն ունիս, զբովանդակ ընդ ամենայն, զբովանդակ լուսաւորես և ստացեալ ունիս:

Ե. Քանզի զխորհրդեանս այսորիկ զանչափ խորութիւն՝ ոչ միտք մարդկային զօրեն տանել, և ոչ հոգետրական լեզուք պատմել, ոչ ընդարձակ ճառք, այլ և ոչ գրատանց մատենաք կարեն բացատրել: Եթէ աշխարհս համարէն գրովք լցցի՝ զքո զանճառելի իմաստութիւնդ բացատրել ոչ բաւեացէ. քանզի իսկապէս անճառելի ես, և ոչ իւրք օրինակաւ մարթիս զգրի հարկանիլ, և ոչ եզրափակիլ, զի աղբիւր ես աստուածային լուսոյ և արեգակն յաւիտենական պայծառութեան: Մեծ ես առանց որքանութեան՝ և վասն այնորիկ անչափ. բարի ես առանց որպիսութեան՝ և վասն այնորիկ ճշմարտապէս և գերազանցապէս բարի. և ոչ որք բարի՝ բայց միայն դու, որոյ կամքն զօրծ է, որոյ կամիլն կարել է:

Զ. Որ զամենայն յոչնչէ արարեր՝ զորս միայն կամօք ստեղծեր: Որ զամենայն ստեղծուածս քո՝ յամենայնիս կարօտդ ստացեալ ունիս անալիսատ, կառավարես, և անձանձիր թաղաւորես. և չիք ինչ որ այլայլեսցէ զկարգ հրամանաց քոց, ոչ ի բարձունս և ոչ ի ստորինս: Որ յամենայն տեղիս ես առանց տեղոյ, որ զամենայն պարունակես անպարունակ գոյով, և ամենայն ուրեք ներկայ ես առանց դրից և շարժման: Որ ոչ ես հեղինակ շարին՝ զոր և առնել իսկ կարես ոչ. որում չիք ինչ անհնար, որ ոչ երբէք ընդ առնել ինչ զղջացար. որ ոչ իւրք շարժմամբ ողբոյդ յուզեալ խռովիս, և ոչ բովանդակ երկրի վտանգ՝ վնաս ինչ է քեզ. ոչինչ հարուած կամ եղեռն կրես և կամ հրամայես:

Է. Ոչ երբէք ստես՝ որ յաւիտենական ճշմարտութիւնդ ես: Որոյ միայնոյ բարութեամբ եղեալ եմք, և արդարութեամբն պատուհասիմք, և գլխութեամբն ազատիմք. զի ոչ ինչ երկնային կամ հրեղէն կամ երկրաւոր, և ոչ ինչ զոր մարմնական զգայութիւնս փոխանակ քո ըմբռնէ, պաշտելի է. որ ճշմարտապէս ես՝ որ ետդ, և ոչ փոփոխիս: Որում քաջ պատշաճի այն՝ զոր Յոյնք ասեն օն, Լատինք՝ Ens, Էն. որ միշտ նոյն ես՝ և ամբ քո ոչ պակասին: Զայս և զայլ բազում ինչ ուսոյց ինձ մայր սուրբ եկեղեցի, որում եղէ անդամ քոյին շնորհօք:

Նա ուսոյց ինձ արդարեւ զքեզ միայն և միակ՝ և ճշմարիտ Աստուած, ոչ մարմնեղէն և կրական, և ոչ ՚ի գոյացութենէ քումմէ կամ ի բնութենէ եղանակաւ ինչ բանաբարելի կամ փոփոխելի լինել, կամ բաղադրեալ և կամ եղական. և վասն այսորիկ ստուգապէս մարմնաւոր աչօք ոչ որ զքեզ կարաց տեսանել. այլ և ոչ ի մահկանացուաց որ զէութիւն քո իսկական կարասցէ երբէք տեսանել. զի և աստի յայտնապէս տուեալ լինի մեզ ի միտ առնուլ, եթէ որով իւրիւ հրեշտակք զքեզ տեսանեն, նովիմք և մեք յետ այսց կենաց տեսցուք զքեզ: Այլ և ոչ նոքա ապաքէն կարեն տեսանել զքեզ որպիսի ետգ դու. ապա ոչ ումեք այլում՝ բայց զքեզ միայնոյ գիտելի է բովանդակն ամենակալ Երրորդութիւն:

ԳԼՈՒԽ Լ.

Յարագս բազմաշորտքեան անձանց և միտքեան յԱստուած:

Ա. Բայց դու միութիւն ես աստուածութեան, անձանց բազմաւորութեամբ բազմապատիկ. թուելի գոլով անթիւ ես. ուստի և չափերութեամբ անչափ, կշռելութեամբ անկշիռ: Քանզի և ոչ զծայրագոյն բարութեանն որ դու ինքն ես՝ ճառեմք զսկիզբն, յորմէ ամենայն, որով ամենայն, յորում ամենայն, այլ մասնակցութեամբ նորին ասեմք զամենայն բարի: Քանզի աստուածային քոյդ էութիւն՝ չունէր երբէք և ոչ ունի նիւթ. թէ և ունիցի կերպարան, այլ կերպարան անկերպ, կերպարանաց կերպ, կերպարան ամենազեղեցիկ, զոր մինչ տպաւորես իբր կնիք յիւր իւրաքանչիւր, առանց ինչ փոփոխութեան ի քեզ յաւելման կամ նուազման, առնես զնոսա անշուշտ զանազանեալս առ ի քէն: Քանզի որինչ ի բնութեան ստեղծեալ է՝ ստեղծուած քո է:

Բ. Ո՛վ մի Երրորդութիւն, և երբեակ միութիւն, Աս-

տուած, որոյ ամենակարողութիւն զամենայն ստացեալ ունի և ուղղէ, և ընու՝ զոր ստեղծն. և ոչ վասն այն զամենայն ընու ասեմք, իբր զի ամփոփեալ պարունակիցեն զքեզ, այլ յաւետ նոքին ի քէն պարունակին. այլ և ոչ մասնատեալ՝ ընու զամենայն, և ոչ իսկ այնպէս համարելի է՝ որպէս թէ իւրաքանչիւր ստեղծուած ըստ իւրում մեծութեան քանակի ընդունիցի զքեզ, այս է՝ մեծագոյնն՝ մեծ, փոքրագոյնն՝ փոքր, որովհետեւ յաւետ դու ինքն ես յամենեսին՝ և կամ ամենեքին ի քեզ: Որոյ ամենակարողութիւն ամփոփեալ ունի զընդհանուրս, և ոչ ելի ազատ կարացէ գտանել որ՝ առ ի ճողոպրել զանձն ի քումմէ կարողութենէ. քանզի որ ոչ ունի զքեզ հաշտ, ոչ իսկ զերծցի ի բարկացելոյդ, որպէս գրեալ է. « Ոչ յարեւելից և ոչ յարեմտից, և ոչ ի յանապատէ լեռանց, զի Աստուած դատաւոր է »: և այլուր. « Յո՞ գնացից ի յողոյ քումմէ, և յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց »:

Գ. Անչափութիւն մեծութեան աստուածութեան քո այս է, զի ծանիցուք եթէ կաս յամենայնի՝ այլ ոչ պարածածկեալ, արտաքոյ ամենեցուն՝ այլ ոչ տարագիր. և վասն այսորիկ ներքին ես՝ զի պարագրեացես զամենայն, և վասն այնորիկ արտաքին՝ զի անպարագիր մեծութեամբ անչափութեան քո զամենեսեան բովանդակեսցես: Ապա վասն այնր զի ի ներքս ես՝ երեսցոյս լինել ստեղծող. և վասն այնր զի արտաքս ես՝ ամենեցուն կառավարիչցուցցիս: Եւ զի մի ամենեքին որ ստեղծեալքն են՝ առանց քո իցեն, ի ներքս ես. բայց և արտաքոյ, զի ամենեքին պարփակեսցին առ ի քէն. ոչ տեղական մեծութեամբ՝ այլ ներկայութեամբ կարողութեանդ, որ ամէնուրեք՝ ներկայ ես, և ամենեքին յանդիման քեզ. թէպէտ և զայս ոմանք իմանայցեն և ոմանք ոչ:

Դ. Անբաժանելի բնութեան քո միութիւն՝ բաժանելի անձինս ունել ոչ կարէ. զի որպէս երրորդութիւն ի միութեան ես՝ և միութիւն յերրորդութեան, այսպէս բաժանումն անձանց չէ մարթ ունել քեզ: Ապաքէն երբեմն առնուանին այնոքիկ անձինք առանձինն, սակայն այդպէս կամեցար Աստուած Երրորդութիւն, զքեզ անբաժանելի ցու-

ցանել յանձինս, որպէս զի չիցէ անուն յո և իցէ անձին՝ որ ոչ վերաբերցի առ այլ՝ ըստ կանոնի առնչութեան. որպէս Հայր առ Որդի՝ և Որդի առ Հայր, այսպէս Հոգին Սուրբ առ Հայր և Որդի ճշմարտապէս վերաբերի: Բայց առնուանք որք զգոյացութիւն, կամ զանձն, զկարողութիւն կամ զէութիւն քո նշանակեն, կամ որ յատկապէս ասի Աստուած՝ ամենայն անձանց հաւասարապէս յարմարին. որպէս Աստուած մեծ ամենակարող, յաւիտենական, և ամենայնն որ ինչ բնաւորապէս ասի զքէն զԱստուծոյդ: Ապա չիք այլ անուն բնութեան՝ որ քեզ Աստուծոյ Հօր այնպէս յարմարիլ կարասցէ, որ և ոչ Որդւոյ կամ Հոգւոյն Սրբոյ կարասցէ յարմարիլ: Անուանեմք զքեզ Հայր՝ Աստուած լինել բնաւորապէս, այսպէս և Որդին բնաւորապէս Աստուած, բնաւորապէս և Հոգին Սուրբ Աստուած. սակայն ոչ երեք Աստուած, այլ բնաւորապէս մի Աստուած, Հայր, Որդի, Հոգին Սուրբ:

Ե. Վասն որոյ անբաժանելի ես Երրորդութիւն սուրբ Աստուած, իմացութեամբ ծանուցեալ յանձինս, թէ և բառիւք բաժանելիս ունիցիս անուանս. քանզի ի բնութեան անուանս զյոգնականն թիւ ոչ երբեք ընդունիս: Եւ այսուիկ յայտ է եթէ անձանց ի սուրբ Երրորդութեան չեմարթ բաժանիլ, որ է մի ճշմարիտ Աստուած. քանզի որոյ և իցէ անձին անուն՝ վերաբերի միշտ առ այլ անձն. եթէ Հայր ասացից՝ զՈրդին ցուցանեմ. եթէ Որդի անուանեմ՝ զՀայրն նախածանուցանեմ. եթէ Հոգի Սուրբ յորջորջեմ՝ հոգի ուրուք լինել հարկ է իմանալ այսինքն Հօր և Որդւոյ: Եւ այս է ահա հաւատք ճշմարիտ յողջամիտ վարդապետութենէ յառաջ եկեալ. այս է ստուգիւ հաւատք կաթոլիկէ և ուղղափառ, զոր ուսոյց ինձ Աստուած իւրով շնորհիւ ի ծոց մօր եկեղեցւոյ:

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

Աղօրք առ Սուրբ Երրորդութիւնն:

Ա. Այլ արդ առ քեզ, Տէր, աղաղակէ հաւատք իմ՝ զոր ետուր ինձ ի փրկութիւն իմ բարութեամբ քով. զի անձն հաւատացեալ ի հաւատոց կեայ, յուսով զոր ի քեզ տեսանելոցն է իրօք: Խիղճ իմ՝ ողջամիտ՝ աղաղակէ առ քեզ Աստուած իմ, և քաղցր սէր հաւատոց իմոց՝ զոր հաւածելով զխաւար անգիտութեան՝ վերածեր ի գիտութիւն ճշմարտութեան, և զոր ի յիմարական դառնութենէ աշխարհի զերծուցեր, և շնորհելով սէր քո քաղցրութեանդ հեշտալի և մեղրածորան ինձ արարեր, կարգայ առ քեզ երանեալ Երրորդութիւն, ձայն յստակ և սեռն սէր հաւատոց իմոց, զոր սնուցանելով ի խանձարոց անտի միշտ լուսաւորեցեր լուսով շնորհաց քոց, և զոր աճեցուցեալ հաստատեցեր յիս վարդապետութեամբ մօր եկեղեցւոյ: Զքեզ կարգամ երանեալ և բարեբանեալ և փառաւորեալ մի Երրորդութիւն, Հայր և Որդի և Հոգի Սուրբ. Աստուած, Տէր, մխիթարիչ, սէր, շնորհք, հաղորդակցութիւն:

Բ. Ծնօղ, ծնեալ, վերածնօղ. լոյս ճշմարիտ ի լուսոյ ճշմարտէ, լուսաւորութիւն ճշմարիտ: Աղբիւր, գետ, վտակ: Յորմէ ամենայն, որով ամենայն, յորում ամենայն: Ի միոյ ամենայն, միով ամենայն, ի մին ամենայն: Յորմէ, որով, յորում ամենայն: Այեանք կենդանի, ի կենդանի կենաց կեանք, կենդանեաց կենդանացուցիչ: Մին յինքենէ, մին ի միոյ, մին յերկոցունց: Որ էն յինքենէ, որ էն յայլմէ, որ էն յերկոցունց: Ճշմարիտ Հայր, ճշմարտութիւն Որդի, ճշմարտութիւն Հոգի Սուրբ: Ուրեմն մի էութիւն Հայր, Բան և Մխիթարիչ. մի զօրութիւն, մի բարութիւն, մի երանութիւն. յորմէ, որով և յորում՝ երանելիք են ամենայն՝ որք միանգամ երանեալ իցեն:

ԳԼՈՒԽ. ԼԲ:

Ձի Աստուած է ճշմարիտ և ծայրագոյն կեանք:

Ա. Աստուած, ճշմարիտ և գերազոյն կեանք, յորմէ, որով, և յորում կեան ամենեքին՝ որք կեան ճշմարիտ և երանելի կենօք: Աստուած՝ բարի և գեղեցիկ, յորմէ, որով և յորում՝ բարի են և գեղեցիկ ամենայն՝ որք միանգամ՝ բարի են և գեղեցիկ: Աստուած, որոյ հաւատք յորդորէ զմեզ, յոյս կազնէ, սէրն միաւորէ: Աստուած, որ զքեզ խնդրել հրամայես, և տաս գտանել զքեզ, և բաղխողին բանաս: Աստուած, յորմէ յետս «դարձումն» անկանել է. առ քեզ դարձ՝ կանգնել է. յորում կալ միայն՝ հաստատիլ է: Աստուած, զոր ոչ թողու՝ եթէ ոչ խաբեալն. ոչ որ խնդրէ՝ եթէ ոչ յորում է աղղումն. ոչ որ գտանէ՝ եթէ ոչ մաքրեալն: Աստուած, զոր ճանաչելն է կեալ, որում ծառայել՝ թագաւորել է, զոր օրհնելն՝ փրկութիւն է և ուրախութիւն հոգւոյ: Զքեզ շրթամբք, սրտիւք և ամենայն զօրութեամբ՝ որով մարթիմս, գովեմ, բարեբանեմ, այլ և երկիր պագանեմ քումդ զթութեան և բարութեան. վասն ընդ հանուր ամենայն բարեբարութեանց քոց՝ շնորհս մատուցանեմ և երգեմ զերգս փառաց քոց, Սուրբ, սուրբ, սուրբ:

Բ. Առ քեզ աղաղակեմ ո՛վ Երրորդութիւն ամենեւեալ, զի եկեսցես առ իս, և արացես զիս տաճար արժանաւոր՝ փառաց քոց: Աղաչեմ զՀայրդ ի ձեռն Որդւոյ. աղաչեմ զՈրդիդ ի ձեռն Հօր. աղաչեմ զՍուրբ Հօգիդ ի ձեռն Հօր և Որդւոյ, զի ամենայն ախտք տարազիր եղիցին յինէն, և ամենայն սուրբ առաքինութիւնք տնկեցին յիս: Աստուած անչափ, յորմէ ամենայն, որով ամենայն, յորում ամենայն եղեն, երևելիք և աներևոյթք. որ զարարածս քո արտաքուստ պարունակես, և ի ներքուստ ընուս, ի վերուստ թագաւորես, և ի ստորուստ՝ բառնաս, պահեմ զիս զգործ ձեռաց քոց՝ զառ ի քեզ յուսացեալս, և ի քո միայն զթութիւնդ ապաւինեալս: Պահպանեա զիս աղա-

չեմ աստ և ամենայն ուրեք, այժմ և միշտ, ներքոյ և արտաքոյ, յառաջոյ և յետոյ, ի վերուստ և ի ստորեւ, և շուրջ շուրջանակի, մինչև չգտանել յիս բնաւ տեղի որոգայթից թշնամեաց:

Գ. Դու ես Աստուած ամենակալ, պահապան և պաշտպան ամենեցուն ի քեզ յուսացելոց. առանց որոյ ոչ որ է անքոյթ, ոչ որք ազատ ի վտանգաց: Դու ես Աստուած, և ոչ գոյ այլ բաց ի քէն, ոչ յերկինս ի վեր, և ոչ յերկիր ի խոնարհ, որ առնես զմեծամեծս և զսքանչելիս և զանքննելիս՝ որոց ոչ գոյ թիւ: Քեզ վայելէ օրհնութիւն, քեզ վայելէ պատիւ, քեզ վայելէ երգաբանութիւն: Քեզ ամենայն հրեշտակք, քեզ երկինք և ամենայն իշխանութիւնք երգս և օրհնութիւնս մատուցանեն, անդադար եղանակին, որպէս ստեղծողի՝ տրարածք, տեառն՝ ծառայք, թագաւորի՝ զինաւորք: Զքեզ սուրբ և զանբաժանելի Երրորդութիւնդ ամենայն արարածք մեծացուցանեն, և ամենայն հոգիք գովաբանեն:

ԳԼՈՒԽ. ԼԳ.

Գոռնորիւնք հրեշտակաց և մարդիսն:

Ա. Քեզ՝ սուրբք և խոնարհք սրտիւք, քեզ՝ հոգիք և շունչք արդարոց, քեզ՝ ամենայն երկնային քաղաքացիք, և համօրէն երանելի հոգւոցն դասակարգութիւնք, զփառս և զպատիւ մաղթողական երկրպագութեամբ երգեն անվասն: Օրհնեն զքեզ, Տէր, վերնական քաղաքացիքն այնքիկ մեծաւ հանդիսիւ և պատուասիրաբար: Օրհնէ զքեզ մարդն՝ մեծ մասն մեծ ստեղծուածոց քոց: Այլ և ես մեղաւոր մարդուկս ցանկամ մեծաւ տենչմամբ օրհնել զքեզ ցանկամ առանձին սիրով սիրել զքեզ: Աստուած իմ, կեանք իմ, զօրութիւն իմ և օրհնութիւն իմ, արժանացո զիս օրհնել զքեզ, Տուր ինձ լոյս ի սրտի, բան ի բերանի, զի

սիրտ իմ խորհնացի զփառս քո, և լեզու իմ զօր հանապաղ երգեսցէ զօրհնութիւնս քո:

Բ. Այլ զի չէ վայելուչ օրհնութիւն ի բերան մեղաւորի, և զի այր պղծաշուրթն եմ ես, սրբեա աղաչեմ զսիրտ իմ յամենայն պղծութենէ. սուրբ արա զիս սրբացուցիչդ ամենազօր, ներքոյ և արտաքոյ, և արա զիս արժանի օրհնութեանց քոց: Ընկալ բարեգութ և հաճութեամբ ի ձեռաց սրտիս և ի սիրոյ մտացս՝ զպատարագ շրթանց իմոց. եղիցի ընդունելի առաջի քո, և ելցէ առ քեզ ի հոտ անուշութեան: Քո սուրբ յիշատակ և քաղցրութիւն քո երանական՝ ստացի զանձն իմ բովանդակ, այլ և յափշտակեսցէ զիս. ի սէր աներեւութից անցցէ յերեւելեացս առ անբեւոյթն, յերկրայնոցս առ երկնայինն, ի ժամանակաւ ըսացս առ յաւիտենականն, անցցէ և տեսցէ զտեսութիւնն սքանչելի:

Գ. Ո՛վ յաւիտենական ճմարտութիւն, և ճմարիտ սէր, և սիրելի յաւիտենականութիւն, դու ես Աստուած իմ, առ քեզ հառաչեմ ի տուն և ի գիշերի. քեզ անձկամ, առ քեզ ձգիմ, առ քեզ հասանելի փափազեմ: Որ ծանեաւ զքեզ՝ ծանեաւ զճմարտութիւն, ծանեաւ զյաւիտենականութիւն: Դու ճմարտութիւն ի վերոյ քան զամենայն բազմիս, զոր տեսանելոց եմք որպէս և ետք, մինչեւ անցցէ կեանքս այս կոյր և մահկանացու, յորում ասի մեզ՝ Ո՛ր է Աստուած քո: Եւ ես ասեմ, Ո՛ր ես Աստուած իմ: Ոգի առնում դոյզն ինչ ի քեզ՝ երբ հեղում զանձն իմ ի վերայ քո ձայնիւ ցնծութեան և խոստովանութեան, ձայնիւ բարեկենդանութեան և տօնական հանդիսութեան. այլ տակաւին տրտում է՝ զի սահեսցի և անդընդացի, կամ մանաւանդ ճանաչէ զինքն անդունդս խորոց լինել. հաւատք իմ՝ ասեն նմա զօր վառեցեր ի գիշերի առաջի ոտից իմոց:

Դ. Ընդէ՛ր տրտում ես անձն իմ, և ընդէ՛ր խռովես զիս. յուսա առ Աստուած. ճրագ ոտից իմոց՝ բան նորա. յուսա և յարատեւեա մինչեւ անցցէ գիշերն՝ մայրն անօրիւնաց. մինչեւ անցցէ բարկութիւն Տեառն, որոյ երբեմն եղաք որդիք, (քանզի էաք երբեմն խաւար). մինչեւ անցցեն

հոսանք ջուրցս, զորոյ մնացուածս տակաւին կրեմք ի մարմնի մեղօք մեռելոյ, մինչեւ տիւն ծագեսցի և ստուերքն շրջեսցին: Յուսացայց ի Տէր. ընդ առաւօտս յանդիման եղէց, տեսից, և միշտ խոստովան եղէց նմա: Ընդ առաւօտս յանդիման եղէց, և տեսից զփրկութիւն երեսաց իմոց զԱստուածն իմ, որ կենդանացուցէ զմահկանացու մարմինս մեր, վասն բնակելոյ հոգւոյ նորա ի մեզ. իբրու զի արդէն լոյս իցեմք՝ մինչ յուսով փրկեալս եմք, և որդիք լուսոյ և որդիք տունջեան. չեմք գիշերոյ, չեմք խաւարի, զի էաք երբեմն խաւար, այլ այժմ լոյս՝ ի քեզ Աստուած մեր. և օակայն այժմ հաւատով՝ այլ ոչ տեսութեամբ. զի յոյս որ տեսանի՝ ոչ է յոյս:

Ե. Գովեն զքեզ, տէր, անմահ ժողովք հրեշտակաց քոց, և փառաւորեն զանուն քո զօրութիւնք երկնայինք՝ որք ոչ կարօտին ընթեռնուլ զգիրս մեր զայսօսիկ, և ճանաչել զքեզ սուրբ և զանբաժանելի Երրորդութիւն. քանզի տեսանեն զերեսս քո միշտ, և անդ ընթեռնուն առանց վանկից ժամանակաց, զոր ինչ կամիցի յաւիտենական կամք քո. ընթեռնուն, ընտրեն, և սիրեն, և միշտ ընթեռնուն: Զոր ընթեռնուն՝ ոչ երբէք անցանէ. հաճելով և սիրելով ընթեռնուն զնոյն իսկ զանփոփոխութիւն խորհրդոց քոց. և ոչ փակի մատեաննոցա, ոչ ձալին գիրքնոցա, քանզի դու ինքն ես գիրք նոցա՝ և եղիցիս յաւիտեան: Ո՛վ երանելիք յոյժ երկնային զօրութիւնքն այնոքիկ, որք կարեն օրհնել զքեզ սրբութեամբ և անարատութեամբ, հանդերձ մեծագոյն քաղցրութեամբ և անպատմելի ցնծութեամբ: Սնտի օրհնեն՝ ուստի ցնծան, զի միշտ տեսանեն՝ ուստի կարեն ցնծալ և օրհնել:

Զ. Բայց մեք ներքեւեալք ի զանգուածոյ մարմնոյ, հեռի կացեալք յերեսաց քոց յայսմ նշնհնութեան, այլ և աշխարհային փոփոխութեամբք ընկրկեալք, ոչ կարեմք զքեզ արժանապէս օրհնել. սակայն օրհնեմք հաւատով՝ այլ ոչ տեսութեամբ. իսկ նոքա հրեշտակական հոգիք՝ տեսութեամբ և ոչ հաւատով: Եւ զայս մարմին առթէ, զի կարի այլազգ օրհնեսցուք քան զնոսա: Այլ թէ և այլ և այլ եղանակաւ տեսմք զօրհնութիւնս քո, դու մի և նոյն ես Աստուած

պտեղծիչ ամենեցուն, որում պատարագ գովութեան մատուցանի յերկինս և ի յերկրի: Սակայն հանդերձեալ եմք ժամանել ողորմութեամբ քով առ դասակցութիւն նոցին, ընդ որոց զքեզ տեսանելոց եմք միշտ և անվախճան գովաբանել: Շնորհեա Տէր, զի ցորչափ եղեալ կամ ի զիւրաբեկ մարմնի, օրհնեսցէ զքեզ սիրտ իմ, օրհնեսցէ զքեզ լեզու իմ. և ամենայն ոսկերք իմ ասասցեն, Տէր ո՞ նման է քեզ:

Է. Դու ես Աստուած ամենակալ, զոր երբեակ յանձինս և մի ի բնութեան աստուածութեանն պաշտեմք և երկիր պագանեմք. զՀայր անծին, զՈրդի ի Հօրէ միածին, զՀօգին Սուրբ յերկոցունց բղխեալ և յերկօսին կայացեալ, զսուրբ և զանբաժանելի Երրորդութիւն՝ և զմի Աստուած ամենակալ: Որ մինչ ոչն էաք՝ կարողապէս արարեր զմեզ, և մինչ կորուսեալ էաք յանցանք մերովք՝ գթութեամբ և բարութեամբ քով վերաստացար զմեզ: Մի տար թող, աղաչեմ, ապերախտս լինել և անարժանս այնքանեաց քոյոց բարեարութեանց և բազմապատիկ ողորմութեանց: Զքեզ աղաչեմ, պաղատիմ և հայցեմ, յաւել զհաւատս, յաւել զյոյս, յաւել զսէր:

Ը. Սրա զմեզ շնորհօք քովք միշտ անսասան ի հաւատս, վաստակաւոր ի գործս. որպէս զի ուղիղ հաւատով և արժանաւոր գործովք հաւատոց՝ քոյին ողորմութեամբ ժամանեացուք ի կեանս յաւիտեանականս. ուր զփառս քո որպիսի էն՝ տեսանելով՝ երկիր պագցուք մեծի վայելչութեան քում, և ասացուք միարան ի մի բերան՝ ընդ որս արժանիս արացես տեսանել զփառս քո. Փառք Հօր՝ որ ստեղծ զմեզ, փառք Որդւոյ՝ որ փրկեաց զմեզ, փառք Հոգւոյն Սրբոյ՝ որ սրբեաց զմեզ. փառք գերադոյն և անբաժանելի Երրորդութեան, որոյ գործք անբաժան են, որոյ տէրութիւն մնայ յաւիտեան: Քեզ վայելէ օրհնութիւն, քեզ վայելէ երգաբանութիւն, քեզ պատշաճի ամենայն պատիւ, քեզ բարեբանութիւն և սէր, քեզ գովութիւն, քեզ պատիւ, կարողութիւն և զօրութիւն Աստուծոյ մերոյ, յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

Գաւգատի մարտ՝ զի ոչ փղձկի ի խոխուն (Աստուծոյ)
յորմէ և հրեշտակք սարսեն ի տեսանելն զԱստուած:

Ա. Անտես արա, Տէր, անտես արա, գթած, մոռա և ողորմեա, խնայեա անգիտութեան իմոյ և բազմապատիկ թերութեանց իմոց: Մի՛ զիս իբր զյանդուգն անարգեր, զի ծառայ՝ երանի թէ և բարի, և ոչ անպիտան և չար. և յայն սակա կարի իսկ չար՝ զի զքեզ զամենակարողդ Աստուած մեր՝ զահաւորդ և զսարսափելի, առանց զղնութեան սրտի և աղբեր արտասուաց, առանց արժանապարտ յարգութեան և երկիւղի՝ օրհնեմ, փառաբանեմ, և երկիր պագանեմ: Զի եթէ հրեշտակք երկրպագուք և օրհնաբանիչք քո՝ դողան սրանչելի ցնծութեամբ լցեալք, ես մեղաւորս՝ մինչ հանապաղ առաջի քո կամ, զքեզ օրհնաբանեմ, պատարագս մատուցանեմ, զիսորդ ոչ երկնչիմ սրտիւ, ոչ այլազունիմ երեսօք, ոչ դողամ շրթամբք, ոչ սարսափիմ բովանդակ մարմնով, և ոչ հոսմամբ արտասուաց ողբամանդադար առաջի քո: Կամ իմ այլ ոչ կարեմ, զի անկարեմ առ որ ցանկամ: Եւ վասն այնորիկ հիանամ մեծապէս ընդ իս, զի զքեզ ահաւորդ յոյժ՝ հաւատոյ աչօք տեսանեմ. և սակայն զի՛նչ իցէ յիրաւի այս՝ առանց օժանդակութեան շնորհաց քոց. քանզի բովանդակ փրկութիւն մեր՝ ողորմութիւն քո մեծ:

Բ. Ո՛վ թշուառութեանս, զիսորդ այդպէս անզգայացեալ կայ անձն իմ, զի ոչ երկնչի մեծաւ երկիւղիւ՝ մինչ կայ առաջի Աստուծոյ և զգովութիւնս նորա երգէ: Վայ թշուառացելումս. զիսորդ այդպէս խստացաւ սիրտ իմ, զի աչք իմ ոչ անդադար հոսն գետս արտասուաց, մինչ բանս ի մէջ առնու առաջի Տեառն, մարդն ընդ Աստուծոյ, ստեղծուածն ընդ ստեղծողին, հողածինն ընդ նմա՝ որ զաւմենայն արար յոչընչէ: Ահաւատիկ Տէր, զի՛ր զիս առաջի քո, և զորս ի ծածուկ ճանաչեմ յանձն իմ, ոչ թագուցից

ի հայրական ունեկանէ: Դու որ մեծդ ես յողորմութիւնս
և առատ ի վարձս, տուր ինձ ի բարեաց քոց, զի նոքօք
ծառայեցից քեզ. քանզի ոչ այլով իւրք կարեմք ծառայել,
և ոչ հաճոյ լինել քեզ՝ եթէ ոչ քոյին պարգեւօք:

Գ. Բեւեռեա աղաչեմ ընդ երկիւղ քո զմարմին իմ.
զուարճասցի սիրտ իմ և երկիցէ յանուանէ քումմէ: Երա-
նի՛ թէ այնպէս երկնէ՛ր ի քէն անձն իմ մեղաւոր, որպէս
այրն այն սուրբ որ ասաց. «քանզի միշտ որպէս կուտա-
կեալ ալեօք ի վերայ իմ՝ երկեայ յԱստուծոյ»: Արդ՝
տուիչ բարեաց Աստուած, տուր ինձ ընդ օրհնաբանութիւնս
քո աղբիւրս արտասուաց, համանգամայն սրտի մաքրու-
թիւն և մտաց զուարթութիւն, զի կատարելապէս գեղ
սիրելով, և արժանաւորապէս գեղ օրհնելով, նովին իսկ
քմօք սրտիս ծանեայց, ճաշակեցից, և ի միտ առից՝ եթէ
քանի հեղահամբոյր և քաղցր ես Տէր. որպէս և գրեալ է.
«ճաշակեցէք և տեսէք, զի քաղցր է Տէր: — Երանեալ է
այր որ յուսայ ի նա. — Երանի ժողովրդեան որ զիտէ
զուրախութիւն: — Երանեալ է այր որոյ օգնութիւն իւր ի
քէն է. ելս եդ ի սրտի իւրում ի հովտիս արտաւութեան, ի
տեղւոյ յորում ուխտեաց: — Երանի որք սուրբ են
սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն: — Երանի որք
բնակեալք են ի տան քում Տէր, յաւիտեանս յաւիտենից
օրհնեսցեն զքեզ»: —

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

Աղօրք հօր, ի շարմել ի ջերմեանորոշիւն

և ի սերն Աստուծոյ:

Ա. Յիսո՛ւս, փրկութիւն մեր, սէր և փափագումն. Աս-
տուած յԱստուծոյ, լեր մերձ ծառայի քում: Առ քեզ
կարդամ, առ քեզ աղաղակեմ մեծաւ աղաղակաւ, բոլո-
րով սրտիւ իմով: Զքեզ կոչեմ յանձն իմ, մուտ ի սա, յար-

մարեա զսա քեզ, զի ժառանգեսցես անտխեղծ և անարատ:
Քանզի ամենասուրբ տեառն՝ բնակութիւն սուրբ վայել է:
Արդ սրբագործեա զիս զանօթ քո՝ զոր արարեր. դա-
տարկացո ի չարութենէ. լից շնորհօք, և պահեա ի լիու-
թեան. որպէս զի արժանաւոր տաճար բնակութեան քում
եղէց աստ և յաւիտեան: Ամենաքաղցր, ամենաքարեգութ
և ամենասիրելի, ամենանձկալի, ամենակարօղ, ամենա-
փափագելի, ամենապատուական, ամենահաճելի, ամենա-
գեղ. դու քան զմեզր քաղցրագոյն, քան զկաթն և զձիւն
սպիտակագոյն. քան զանուշահամ գինի քաղցրագոյն. քան
զականս պատուականս և զոսկի պատուականագոյն, և
քան զամենայն երկրաւոր ճոխութիւնս և զպատիւս ինձ
չքեղագոյն:

Բ. Զինչ տաացից Աստուած իմ, յոյս իմ, այնչափ մեծ յո-
ղորմութեան քում, Զինչ ասեմ՝ քաղցրութիւն երջանիկ և
ապահով. զինչ ասեմ՝ մինչ զայսպիսիս ասեմ: Ասեմ՝ զոր
կարեմս, այլ ոչ կարեմ՝ զոր պարտիմս: Ո՛հ, թէ կարօղ լինէի
ասել՝ զոր ինչ ասեն յերգս իւրեանց հրեշտակացն պարք:
Ո՛հ, քանի ինքնայծար ըղձիւք զանձն իմ բոլոր արկանէի
յօրհնութիւնս քո: Ո՛վ, թէ քանի եռանդեամբ զնոյն զեր-
կնային մեղեդեացն զերգս՝ ի գովութիւն և ի փառս ա-
նուան քո ի մէջ եկեղեցւոյ անխոնջ քարոզէի: Այլ եթէ
զայսպիսիս ոչ կարեմ, մի թէ լռեցից: Վայ լռողացն
զքէն, որ զհամերց բերանս բանաս և զտղայոց լեզուս ճար-
տարաբանս առնես: Վայ լռողացն զքէն. քանզի նոյն իսկ
չատախօսքն համր են, յորժամ զգովութիւն քո ոչ ասեն:

Գ. Ո՛ր ըստ արժանւոյն կարիցէ քեզ սիրել, ո՞վ անճա-
ռելի զօրութիւն և իմաստութիւն Հօր: Եւ քանզի ոչ գտա-
նեմ բան որով քեզ ըստ բաւականին կարօղ եղէց բացա-
տրել, զամենակարօղը և զամենագէտ զԲանդ, ասացից
ապա առ ժամս որչափ ասել զօրեմ, մինչև հրամայեսցես
ինձ գալ առ քեզ, ուր կարօղ եղէց ասել՝ որ ինչ վայել է
քեզ, և ինձ պատշաճ: Եւ վասն այնորիկ պաղատելով ա-
ղաչեմ, մի հայեսցիս յայն զոր այժմս ասեմ, այլ յայն՝ զոր
ցանկամ ասել: Քանզի տենչամ մեծաւ փափագանօք ներ-
բողել քեզ՝ որպէս պարտն է և վայելուչ. զի քեզ վայելէ

գովեստ, քեզ վայելէ օրհնութիւն, և քեզ անկ է ամենայն պատիւ: Գիտես ապաքէն զիտողդ գաղտնեաց Աստուած, զի քան զերկինս և զերկիր և զայլ ամենայն որ ի նոսա, դու հաճոյ ես ինձ և սիրելի: Քանզի սիրեմ զքեզ առաւել քան զերկինս և զերկիր և զամենայն որ են ի նոսա: Նա մանաւանդ ի սէր անուան քո՝ առժամանակեայքս առանց իրիք երկբայութեան չեն սիրելիք: Սիրեմ զքեզ, Աստուած իմ, մեծաւ սիրով, և մեծապէս եւս սիրել զքեզ ցանկամ:

Դ. Տուր ինձ, զի սիրեցից զքեզ միշտ՝ որչափ կամիմ և որչափ պարտիմ, զի իցես միայն բովանդակ դիտումն իմ և ամենայն խոկումն իմ: Զքէն խորհեցայց զօրն ողջոյն անդադար. զքեզ ծանեայց ի թմրութեանս. զքէն խօսեսցի ի գիշերի հոգի իմ, ընդ քեզ խօսակից լիցին միտք իմ: Լուսով սրբոյ տեսութեան քո լուսաւորեսցի սիրտ իմ, որպէս զի քոյ կառավարելովդ՝ քոյին առաջնորդութեամբ՝ գնացից ի զօրութենէ ի զօրութիւն. և ապա տեսից զքեզ զԱստուածդ Աստուծոց՝ ի Սիօն. այժմ ընդ հայելի օրինակաւ, բայց յայնժամ երես առ երես, ուր ծանեայց զքեզ՝ որպէս և ծանուցեալս եմ: «Երանի՜ որք սուրբ են սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն»: «Երանի՜ որք բնական ի տան քում Տէր, յաւիտեանս յաւիտենից օրհնեսցեն զքեզ, Տէր»: Ապա աղաչեմ զքեզ Տէր, վասն ամենայն ողորմութեանց քոց, որովք ի յաւիտենական մահուանէն զերծաք, կակղացո զսիրտ իմ խտացեալ, զքարեղէնն՝ զապառաժն՝ և զերկաթին, քոյին ամենասուրբ և ազդու օծմամբ, և հրով զղլման արա զիս առաջի քո յամենայն ժամ պատառազ կենդանի:

Ե. Արա զիս յանդիման քո սիրտ զղջացեալ և խոնարհեալ միշտ յորդ արտասուօք: Արա զիս յամենայն ցանկութենէ այսր աշխարհի իսպառ չիջեալ, և զիրաց անցաւորաց ի մոռացոնս անկեալ վասն մեծութեան երկրւդի քո և սիրոյ. զի մի ընդ ժամանակաւորս տխրեցայց, և մի ուրախ եղէց, և մի յիրաց ինչ անցաւորաց երկեայց. մի սիրեցից, մի հրապուրմամբ ապականեցայց, և մի ի ներհակացն դողացայց: Եւ զի հզօր է սէր քո իրրեւ զմահ՝ աղա-

չեմ զի հրաբորբօք և մեղրածորան զօրութիւն սիրոյ քո ընկլցէ զմիտս իմ յամենայնէ՝ որք ընդ երկնիւք են, զի ի քեզ միայն յարեցայց, և միայնոյ քաղցրութեանդ յիշատակութեամբ կերակրեցայց:

Զ. Իլցէ աղաչեմ, իլցէ ի սիրտ իմ հոտ քո անուշութեան, մտցէ սէր քո մեղրածորան: Եկեսցէ ինձ բուրումն սքանչելի և անճառելի համեղութեան քո, զարթուցանել յիս անգրաւական ցանկութիւնս, և բղխեցուցանել ի սրտէ իմէ վտակս ջրոյ հոսելոյ ի կեանս յաւիտենականս: Անչափ ես, Տէր, ուստի և անչափապէս պարտիս սիրիլ և օրհնիլ ի նոցունց՝ զորս անստուական արեամբդ քո փրկեցեր: Մարդասէր, բարերար և ամենագութ Տէր, և արդար դատաւոր, որում զամենայն դատաստան ետ Հայր. ամենիմաստ քո արդարութեան դատաստանաւ յայտնես, եթէ ոչ է արդար և ուղիղ՝ զի որդիք այսր յաւիտենիս գիշերոյ և խաւարի՝ յաւետ իմն ցանկութեամբ զօրութեամբ և աշխատութեամբ՝ սիրեցեն և խնդրեսցեն զկորստական մեծութիւնս և զփախստական պատիւս, քան թէ մեք ծառայքս քո սիրեսցուք զքեզ Աստուած մեր, յորմէ ստեղծաք և փրկեցաք:

Է. Եթէ մարդ այնչափ ախորժ հաճութեամբ սիրէ, մինչեւ մին միւսոյն բացակայութեան հազիւ համբերէ. եթէ հարսն ընդ փեսային շողկապի մտաց բարբոքմամբ, առ սաստկութեան սիրոյն ոչ գտանէ հանգիստ, բնաւ ընդ սիրելւոյն բացակայութիւն ոչ ժուժկալէ առանց ցաւոց տխրութեան, ապա որով սիրելութեամբ, որով ջանիւ, որով եռանդեամբ պարտ իցէ հոգւոյ զոր հարսնացուցեր քեզ հաւատով ողորմութեամբդ՝ սիրել զքեզ զճմարիտդ Աստուած և զամենազեղեցիկ փեսայդ, որ զմեզ սյդպէս սիրեցեր և փրկեցեր, որ վասն մեր սյդքան այնչափ և այնպիսիս արարեր: Քանզի որչափ և զիւրեանց ինչ ունիցին բերկրութիւնս և զսէր՝ ստորինքս այսոքիկ, սակայն ոչ այնու եղանակաւ բերկրեցուցանեն՝ որպէս դու, Աստուած մեր. զի ի քեզ բերկրի արդարն, քանզի սէր քո քաղցր է և խաղաղական. զի զսիրտ զոր ստանաս՝ քաղցրութեամբ և անուշութեամբ և խաղաղութեամբ ընուս: Իսկ ընդ հա-

կառակն՝ սէր աշխարհի և մարմնոյ՝ նեղիչ է և վրդովեալ. և զհոգիս յորս ընդ մտանէ՝ ստուգապէս չթողու յանդորրու խաղաղութեան. զի միշտ կասկածանօք և խռովութեամբ և պէսպէս ահիւ տառապեցուցանէ:

Բ. Եւ այսպէս դու բերկրութիւն ես ուղղոց, և իրաւամբք. քանզի հզօր է առ քեզ խաղաղութիւն, և կեանքն անվրդով: Որ մտանէ ի քեզ՝ մտանէ յուրախութիւն տեառն իւրոյ, և այլ ոչ եւս երկիցէ, զի բարեօք գտցէ զանձն՝ և ի լաւագոյն տեղւոյ. և ասէ, « Այս է հանգիստ իմ յաւիտեանս յաւիտենից, ի սմա բնակեցայց զի հաճեցայ ընդ սա »: (Սղմ. ԺԼԱ:) Եւ դարձեալ. « Տէր հովուեսցէ զիս, և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի: Ի վայրի դալարւոյ՝ անդ բնակեցոյց զիս »: (Սղմ. ԻԲ): Քաղցր Քրիստոս, բարի Յիսուս, լից աղաչեմ զսիրտ իմ միշտ քո անշիջանելի սիրովք, հանապազօրդեան յիշատակութեամբ քով. զի որպէս բոց հրավառեալ չեալայց բոլորովիմք՝ քաղցրութեամբ սիրոյ քո, զոր և ջուրք թաղումք ոչ կարասցեն չի՛նոցանել: Արա բարեգութ Տէր, զի սիրեցից քեզ, և անձկանօքս առ քեզ՝ թողից ի բաց զծանրութիւն ամենայն մարմնաւ կան ցանկութեանց և երկրաւոր հեշտութեանց, զծանր ծանր բեռինսն որք պատերազմին և ծանրացուցանեն զանձն իմ հէգ. որպէս զի զհետ քո անխափան ի հոտ իւղոց քոց ընթանալով՝ մինչեւ առ տեսութիւն քումդ գեղեցկութեան իսկական յագեցմամբ, արագ արագ քոյին առաջնորդութեամբ ժամանել արժանացայց:

Թ. Քանզի երկու սէր՝ մին բարի և միւսն չար, մին քաղցր և միւսն դառն՝ չկարեն ի միասին ի միում՝ սրտի ամփոփիլ. և վասն այսորիկ եթէ ոք բաց ի քէն զայլ ինչ սիրէ, ոչ է սէր քո ի նմա, Աստուած, սէր քաղցրութեան՝ և քաղցրութիւն սիրոյ. սէր, ոչ տառապեցուցիչ՝ այլ հեշտացուցիչ. սէր յստակագոյն և անարատ, որ կայ և մնայ յաւիտեան: Սէր, որ հանապազ վառիս և երբեք ոչ չի՛առնիս. զթած Քրիստոս, բարի Յիսուս, սէր Աստուած իմ. վառեա զիս բովանդակ հրով քով, սիրով քով, համբոյր հեզութեամբ և քաղցրութեամբ քով, զուարթութեամբ և ուրախութեամբ քով, հեշտութեամբ և տենչանօք քով,

որ սուրբ է և բարի, անարատ և մաքուր, անդորր և աներկեան. որպէս զի լի պատարուն քաղցրութեամբ սիրոյ քո, բովանդակապէս բորբոքեալ հրով սիրոյ քո՝ սիրեցից քեզ Աստուած իմ՝ յամենայն սրտէ իմմէ, յամենայն ուղղոյ կրծոց իմոց, ունելով քեզ ի սրտի, ի բերանի և յանդիման աչաց իմոց հանապազ և ամենայն ուրեք, այնպէս՝ մինչեւ մի մնացէ յանձին իմում տեղի օտարախորթ սիրոյ:

Ժ. Լուր Աստուած իմ, ունկն դիր լոյս աչաց իմոց, լուր զոր խնդրեմ, և տուր զոր խնդրեցից զի լուիցես: Գթած ամենողորմ Տէր, մի լինիր ինձ անողոք վասն մեղաց իմոց, այլ վասն բարութեան քո ընկալ զաղաչանս ծառայի քո, և տուր ինձ զկատարումն խնդրուածաց իմոց և փափագանաց իմոց, միջնորդութեամբ և մաղթանօք և հայցուածով հրաշափառ կուսի ծնողին քո Մարիամու տիրուհւոյն իմոյ, ընդ ամենայն Սրբոց՝ ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

Էջօրք եռանդագիւն առ սոսցոռմն գովաբանութեան:

Ա. Տէր Քրիստոս, Բան Հօր, որ եկիր յաշխարհս առ ի փրկել զմեղաւորս, աղաչեմ քեզ վասն ամենագութ ողորմութեան աղեաց քոց, մաքրեա զկեանս իմ, ուղղեալ զգործս, յարգարեա զբարս, բարձ յինէն զվնասարարն իմ և զանհաճոյն քեզ, և տուր զոր ծանեալ հաճոյ քեզ և օգտաբեր ինձ: Ո՛վ կարացէ սուրբ առնել զլոյսացեալն յանուրբ սերմանէ, եթէ ոչ դու միայն: Դու ես Աստուած ամենակարող անհուն զթութեամբ, որ արդարացուցանես զամբարիշտս և զմեռեալսն մեղօք, որ փոփոխեա զմեղաւորս՝ և ոչ եւս են: Բարձ յինէն որ ինչ չեն քեզ հաճոյ յիս. քանզի բազումինչ անկատարս տեսանեն յիս աչք քո. ձգեա աղաչեմ զձեռն զթութեան քո առ իս, և բարձ յինէն

որ ինչ չար թուի աչաց զթութեան քո: Առաջի քո է Տէր, առողջութիւն իմ և հիւանդութիւն, զայն աղաչեմ պահեա, զսա առողջացո:

Բ. Բժշկեա Տէր և բուժեցայց. փրկեա զիս և փրկեցայց: Դու որ զհիւանդս բժշկես, և զառողջն պահես, դու՝ որ միայն ականարկութեամբ քով վերանորոգես զկործանեալս և զապականեալս: Զի եթէ իցէ քեզ հաճոյ յաղարակի քում՝ ի սրտի իմում՝ սերմանել զսերմն բարի, պէտք են նախ ձեռամբ զթութեան քո արմատախիլ առնել զփուշ մոլութեանց իմոց: Ամենաքաղցր, ամենաբարեգութ, ամենասիրելի, ամենացանկալի, ամենահաճելի, ամենագեղ, հեղ աղաչեմ ի սիրտ իմ զհոսանս քաղցրութեան քո և զսիրոյ քո, զի մի երկրաւորաց և մի մարմնականաց ինչ տենչացայց կամ խորհեցայց, այլ զքեզ միայն սիրեցից, զքեզ միայն կալայց ի սրտի և ի բերանի իմում: Գրեա մատամբ քո ի կուրծս իմ զքաղցր յիշատակութիւն մեղրակաթ անուանդ քոյ, որ ամենեւին մոռացութեամբ ոչ ջնջեսցի. գրեա ի տախտակս սրտի իմոյ զկամս քո և զարդաւորութիւնս քո, զի զՏէրդ անչափ քաղցրութեան՝ և զպատուիրանս քո միշտ և ամենայն ուրեք կալայց յանդիման աչաց իմոց: Վառեա զմիտս իմ նովին հրով քով զոր արկեր յերկիր, և կամեցար զորբոքել նորա յոյժ, որպէս զի պատարագ հոգւոյ զըջացելոյ և սրտի խոնարհելոյ՝ հեղ մամբ արտասուաց՝ մատուցից քեզ հանապաղ:

Գ. Գթած Քրիստոս, բարի Յիսուս, որպէս ցանկամ, որպէս յամենայն մտաց իմոց հայցեմ, տուր ինձ զսէր քո սուրբ և անարատ, զի լցցէ զիս, կալցէ և ժառանգեացէ բոլորովին: Եւ տուր ինձ յայտնի նշանակ սիրոյ քո՝ հանապազարուդիս աղբիւրս արտասուաց, զի նոքին իսկ արտասուքն վկայեսցեն յիս սիրոյ քո, նոքա պատմեցեն՝ նոքա ասացեն որչափ սիրէ զքեզ հոգի իմ, մինչեւ առ սաստկութեան սիրոյ քո ոչ կարէ ժողով ունել արտասուաց:

Դ. Յիշեմ զթած, Տէր, զբարի կնոջն այնորիկ Աննայի զպաղատանս առաջի խորանին՝ վասն որդի ունելոյ, զորմէ ասէ գիրն, եթէ յետ արտասուաց և աղօթիցն « այլ ոչ եւս տխրեցան երեսք նորա » (Ա. Թագ. Գլ. Ա.): Այլ ես

յիշատակելով զայնպիսի առաքինութիւն և զայնպիսի աւրիութիւն՝ ցաւագնեալ տանջիմ և ամօթով խռովիմ, զի զիս զթշուառացեալս յոյժ ի վայր անկեալ տեսանեմ: Քանզի եթէ այնչափ արտասուեաց՝ և յարտասուսն յարատեւաց կինն այն որ որդի խնդրէր, յորպիսի ողբս՝ և յողբս անդ կալ մնալ չիցէ՝ պարտ անձին իմոյ, որ խնդրէ և սիրէ զԱստուած և առ նա հասանել փափագէ. զիմոք սգալ և լալ անկ է հոգւոյ՝ որ տիւ և գիշեր խնդրէ զԱստուած, որ բաց ի Քրիստոսէ ոչինչ կամի սիրել: Այո, զարմանք մեծ են եթէ արդէն չեն իսկ եղեալ նմա արտասուքն կերակուրի տուէ և գիշերի: Հայեաց ապա և ողորմեա ինձ, զի ցաւք սրտի իմոյ բազմացան. տուր ինձ գերկանային զքո մխիթարութիւն, և մի անտես առնել զմեղսամակարդ հոգիս՝ չասն որոյ մեռար: Տուր ինձ զարտասուս, խնդրեմ ի խորոց սրտէ և յամենայն ըղձից, որք կարացեն լուծանել զկապանս մեղաց իմոց, և երկնային ուրախութեամբ լցցեն միշտ զհոգի իմ: Զի եթէ ոչ ընդ ճշմարիտ և կատարեալ միանձանց՝ որոց շաւղացն զհետ երթալ չեմ բաւական, գէթ ընդ ջերմեռանդն կանանց դուշնաքեայ իմն մասն ստանալ յարքայութեան քում արժանացայց:

Ե. Անկաւ դարձեալ ի միտս իմ միւս եւս կնոջ հրաշալի ջերմեռանդութիւն, որ զթաղեալդ ի գերեզմանի խնդրէր ջերմն սիրով. որ և ի մեկնել աշակերտացն ի գերեզմանէն՝ ոչ հեռանայր, զի նստէր անդ տրամագին և ցաւագին, և ընդ երկար ողբայր յոյժ. և յարուցեալ բազում արտասուօք՝ դարձեալ և ոտէպ ի ներքս ի դատարկ գերեզմանն անթարթ աչօք զննէր, գուցէ տեսանել ուրեք զքեզ կարացէ՝ զոր ջերմեռանդն տենչմամբ խնդրէր: Եւ թէպէտ միանգամ և երկիցս զմուտս գերեզմանին տեսանէր, այլ սիրողին չէր այն բաւական. քանզի զօրութիւն բարի գործոյն է յարատեւելն: Եւ զի առաւել քան զայս սիրեաց՝ և ողբալով խնդրէր և խնդրելով յարատեւաց, վասն այսորիկ յառաջ քան զամենեւին զքեզ գտանել, զքեզ տեսանել և ընդ քեզ խօսել արժանի եղև:

Զ. Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և նոցին իսկ աշակերտացն

եկաց քարոզ փառաց յարութեան, քոյով հրամանաւ և գլխալիւր ազդարարութեամբ. « Երթ, ասա եղբարցիմոց, զի երթիցեն ի Գալիլիա, և անդ տեսցեն զիս »: Արդ եթէ այդպէս արտասուեաց՝ և յարտասուեն յարատեւեաց կիին, որ զկենդանին ընդ մեռելայն խնդրէր, որ զքեզ հաւատայ ձեռամբ չօշափէր, որպիսի ողբովք ողբալ և յողբս յարամնալ պարտ իցէ հոգւոյ՝ որ զքեզ զփրկիչդ իւր ի յերկինս վաղ ուրեմն բազմեալ, և յամենայն տեղիս թագաւորեալ՝ սրտիւ հաւատայ և բերանով խոստովանի: Ապա զիարդ հեծել և ողբալ պարտ է այնպիսի հոգւոյ, որ զքեզ բոլորով սրտիւ սիրէ, և զքեզ ամենայն անձկանօք տեսանել ցանկայ: Զմիակ ապաւենդ և զմիակ յոյս ողորմեցեաց, որ ոչ երբեք առանց յուսոյ ողորմութեան լինիս խնդրեալ:

Ե. Պարգեւեա ինձ զայդ շնորհ վասն քո և վասն սրբոյ անուան քո. զի քանիցս և զքէն խորհեցայց, զքէն խօսեցայց, զքէն գրեցից, զքէն ընթերցայց և ճառեցից. քանիցս զքեզ յիշեցից, քեզ յանդիման եղէց, զօրհնութիւնս պաղատանս և զպատարագս մատուցից, նոյն քան եւս բղիսմամբ արտասուաց առատապէս և քաղցրութեամբ ողբացից, մինչև լիցին ինձ արտասուք իմ կերակուրի տուէ և ի գիշերի: Գու ապաքէն թագաւոր փառաց՝ և ամենայն բարեխառութեանց վարդապետ, ուսուցեր մեզ բանիւ և օրինակաւ ողբալ և լալ, ասելով. « Երանի որք լան. զի նոքա մխիթարեսցին »: Գու արտասուեցեր զմեռեալ բարեկամ քո, և լացեր ուժգին ի վերայ կորստական քաղաքին:

Ը. Հայցեմ ի քէն բարի Յիսուս, վասն նոցին իսկ անգին արտասուաց քոց, վասն ամենայն ողորմութեանց քոց, որովք սքանչելապէս հաճեցար մեզ կորուսեցնոց ի թիկունս հասանել. տուր ինձ զշնորհս արտասուաց՝ որում մեծապէս ցանկայ և փափաքէ անձն իմ, քանզի առանց քոյ շնորհացդ ոչ կարեմ ունել զայն, այլ Հոգւովդ Սրբով որ կակղացուցանէ զխտացեալ սիրտ մեղաւորաց և չարժէ յողբս: Տուր ինձ զշնորհս արտասուաց, որպէս ետուր հարցն մերոց՝ որոց շաւղացն պարտ է ինձ հետեւել, զի ողբացից զանձն իմ յամենայն կեանս իմ, զոր օրինակ ողբացին նոքա զտիւ և զգիշեր: Վասն աղօթից և ար-

դեանց նոցա՝ որք քեզն հաճոյացան և ամենայն եռանդեամբ ծառայեցին, ողորմեա ինձ ողորմելոյս և անարժան քո ծառայիս. տուր ինձ զշնորհս արտասուաց: Տուր ինձ զուղբումն ի բարձանց և զուղբումն ի ստորեւ, զի լիցին ինձ կերակուր արտասուք իմ ի տուէ և ի գիշերի, և եղէց առաջի քո, Աստուած իմ, հրով զղջման ողջակէզ պարտ և ուղղալից. զենայց բովանդակ ի սեղան սրտի իմոյ, և իբր ողջակէզ եւս պարարակ ծխեցայց քեզ ի հոտ անուշութեան:

Թ. Տուր ինձ զթած, զաղբիւր չրարբի և զաղբիւր ջինջ՝ յորում լուսացի հանապազ պղծեալս այս ողջակէզ. քանզի թէ և զիս ինքն բովանդակ մատուցից քեզ ձեռնտուութեամբ շնորհաց քոց, սակայն բազմօք զօրհանապազ յանցանեմ վասն մեծի տկարութեան իմոյ: Տուր ապա ինձ զշնորհս արտասուաց, բարեբանեալ և սիրելիդ Աստուած, առաւելապէս ի սակս բազում քաղցրութեան քո. և յիշատակաւ ողորմութեանց քոց պատրաստեա զայս սեղան ծառայի քո յանդիման քեզ. և տուր կարողութիւն, զի յոր ժամ և կամիցիմ՝ յազեցայց նովաւ:

Ժ. Պարգեւեա վասն գթութեան և բարութեան քո, զի արբեցուցիչ և պանծալի բաժակս քո այս՝ յազեցուցէ զծարաւ իմ. զի անձկացի առ քեզ հոգի իմ, և վառեսցին միտք իմ ի սէր քո, մոռանալով զունայնութիւնս և զթշուառութիւնս: Լուր Աստուած իմ, ունկն դիր լոյս աչաց իմոց, լուր զոք խնդրեմ, և տուր ինձ խնդրել զոր լուսիցես: Գթած և լսող աղաչանաց, Տէր, մի լինիր ինձ անուղօք վասն մեղաց իմոց, այլ վասն բարութեան քո ընկալ զաղաչանս ծառայի քո, և տուր ինձ զկատարումն խնդրուածաց իմոց և փափաքանաց իմոց, մաղթանօք և արդեամբք փառաւորեալ կուսին Տիրուհւոյն իմոյ, և համօրէն Սրբոց. ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

Աղօրք յոյժ զղախանք մուաց, երբ անդորոտքեամբ
որ ասացէ:

Ա. Տէր Յիսուս, գթած Յիսուս, բարի Յիսուս, որ
յանձն առեր մեռանել վասն մեղաց մերոց, և յարեար
վասն զմեզ արդարացուցանելոյ, աղաչեմ զքեզ վասն
փառաւորեալ յարութեանն քո, յարո զիս ի գերեզմանէ
ամենայն ախտից իմոց և մեղաց. և տուր ինձ հանապազ
բաժին ի յարութեանն առաջնում. որպէս զի ի յարու-
թեան քում արժանացայց իսկապէս մասն ունել: Ամենա-
քաղցր, ամենաբարեգութ. ամենասիրելի, ամենափարելի,
ամենապատուական, ամենացանկալի, ամենատարփալի,
ամենագեղեցիկ, համբարձար յերկինս յաղթանակաւ փա-
ռաց քոց. և նստիս ընդ աջմէ Հօր՝ թագաւոր ամենահզօր:
Ձգեա զիս ի բարձունս առ քեզ, զի զհետ քո ի հոտ իւղոց
քոց ընթացայց. ընթացայց և ոչ առից զկայ ի ձգելն քո և
յառաջորդելն քո ինձ յընթանալ իմում:

Ձգեա զբերան ծարաւելոյ քեզ հոգւոյս՝ յերկնայինն վտակ
ի յագեցուցիչն յաւիտենից. նա մանաւանդ ձգեա զիս առ
քեզ աղբիւրդ կենդանի, զի արբից անտի որչափ մարթ
իցէ ինձ՝ որով միշտ կեցից, Աստուած իմ, կեանք իմ:

Բ. Քանզի դու ասացեր սուրբ և օրհնեալ բերանով քով,
« Եթէ որ ծարաւի իցէ եկեցցէ առ իս և արբցէ »: (Յովհ. Է):
Աղբիւր կենաց, տուր ծարաւելոյ հոգւոյս ըմպել միշտ ի
քէն, զի ըստ սուրբ և հիմարտաբան խոստման քում՝ յո-
րովայնէ իմմէ բողբոսեցեն ջուրք կենդանութեան: Աղբիւր
կենաց, լից զմիտս իմ ուղիւսք փափկութեան քոյ. արբեցո
ղսիրտ իմ ամենազգաստ արբեցութեամբ սիրոյ քո, զի
մոռացայց զունայնութիւնս և զերկրաւորս, և անընդհատ
զքեզ միայն յիշեցից, որպէս գրեալ է, « Յիշեցի զՏէր և
ուրախ եղէ »:

Գ. Տուր ինձ զհոգի քո՝ սուրբ՝ զոր նշանակէին ջուրքն

զոր ծարաւելոյն խոստացար լինել պարգեւելի: Տուր ա-
ղաչեմ, ամենայն յօժարութեամբ և ամենայն ջանիւք զհետ
պնդիլ անդր՝ ուր յետ քառասուն աւուրց յարութեան՝
զհամբաւունան քո հաւատամք. որպէս զի յարդի թշուա-
ռութեանս մարմնով լուով կացից, իսկ խորհրդով և անյազ
ցանկութեամբ՝ եղէց միշտ ընդ քեզ. զի անդ իցէ սիրտ իմ՝
ուր դու ես, գանձ իմ ցանկալի և անզուգական և առաւել
սիրելի: Քանզի ի ջրհեղեղի մեծի կենացս այսոցիկ՝ ուր
շրջապատեալ ի մրկաց ալէկոծիմք, չիք հաստատուն կա-
յան և տեղի բարձրաբերձ, ուր ոտք աղանդոյն առ վայր
մի գտցեն հանդիստ: Զիք անդորր խաղաղութիւն և ան-
երկեւան անդորրութիւն. ամենայն ուրեք պատերազմ
եւ կռիւք, ամենայն ուրեք թշնամիք. արտաքոյ մարտք,
ներքոյ արհաւիրք:

Դ. Եւ զի ըստ միոյ մասին երկնային եմք, և ըստ միւսոյն
երկրային, մարմին եղծանելի ծանրացուցանէ զհոգի, և
վասն այսորիկ հոգի իմ ընկեր իմ և բարեկամ՝ աշխատ
եղեալ ի ճանապարհէ գալով, տկարանայ և անկանի, հեր-
ձոտեալ և վիրաւորեալ յունայնութեանց, ընդ որս անցանէ,
քաղցնու և ծարաւի ուժգին, և ոչ ունիմ ինչ դնել առաջի
նորա, զի աղքատ և տնանկ եմ: Դու Տէր Աստուած իմ,
մեծատունդ ամենայն բարեօք և ամենաճոխ տուիչ համա-
ղամոց երկնային յագեցման, տուր նըողելոյս կերակուր,
ժողովեա զվարատեալս, ողջաց զվիրաւորեալս: Աւասիկ
կայ առ դրունս և բաղխէ. աղաչեմ վասն գթութեան
ողորմութեան քո՝ որով այց արարեր մեզ ծագեալ ի բար-
ձանց, բաց բաղխողիս, կարկառ զձեռն ողորմութեան քո
հիգացելոյս, և հրամայեա ներողամիտ շնորհիւդ, զի մոցէ
առ քեզ, հանգիցէ ի քեզ, կաղդուրեացի ի քէն ի կենդանի
յերկնային հացեղ, որով յագեալ և զօրացեալ՝ առ երկնա-
յինս վերացի, և ի հովտէ աստի արտասուաց՝ թեւօք սրբոց
փափագանաց խոյացեալ թռիցէ յերկնաւորն թագաւո-
րութիւն:

Ե. Ասցէ, Տէր, աղաչեմ, առցէ հոգի իմ թեւս որպէս
արծուոյ, թռիցէ և ոչ դադարեցի. թռուցեալ հասցէ
մինչեւ ի վայելչութիւն տան քո և ի տեղի յարկի փառաց

քոց. որպէս զի անդանոր ի սեղանի կշտապինդ յագեցման վերին քաղաքացեացն՝ ճարակեսցի ի գաղանեաց քոցի տեղով արօտի քո, առ ամենայնորդ վտակաւն: Հանգիցէ ի քեզ, Աստուած, սիրտ իմ. սիրտ՝ ծով մեծ ուռուցեալ ալեօք: Դու որ հրամայեցեր հողմոց և ծովու և եղև խաղաղութիւն մեծ, եկ և քայլեա ի վերայ ալեաց սրտի իմոյ, զի խաղաղասցի և պայծառասցի ամենայն ինչ իմ, որով զմիակ բարիդ իմ զքեզ գրկեցից, և զքեզ քաղցր լոյս աչաց իմոց քննեցից, առանց մառախլոյ կուրութեան խռովական խորհրդոց: Փախուցեալ անկցի, Տէր, միտք իմ՝ ընդ հովանեալութեոց քոց՝ ի բորբոքիչ խորհրդոց այսր յաւիտենի. զի ի քումդ զօվացուցիչ զուգախառնութեան թագուցեալ զուարթութեամբ երգեսցէ և ասասցէ, Սաղաղութեամբ յայս ի սոյն ննջեցից և հանգեայց:

Զ. Ննջեցէ, Տէր Աստուած, աղաչեմ, ննջեցէ յիշողութիւն իմ՝ յամենայն չարեաց, ատեսցէ զանօրէնութիւնս, սիրեսցէ զարդարութիւն: Քանզի զինչ չքնաղ կամ զինչ քաղցրագոյն՝ քան ի խաւարի այսր յաւիտենիս և ի բազմապատիկ դառնութիւնս, աստուածային քաղցրութեան անձկալ՝ և յաւիտենական երանութեանն տենչմամբ փափագել. անդ զկայ առնուլ մտք՝ ուրանօր ամենաստոյգ է ունել զճշմարտն ուրախութիւն: Ամենաքաղցր, ամենացանկալի, ամենաբարեգութ, ամենասիրելի, ամենապատուական, ամենանձկալի, ամենահաճելի, ամենագեղեցիկ, երբ տեսից զքեզ, երբ երեւեցայց յանդիման երեսաց քոց. երբ հանցես զիս ի բանտէ աստի խաւարայնոյ, զի խոստովան եղէց անուան քում, և այլ ոչ եւս զղձացայց:

Է. Երբ իցէ ինձ անցանել յայն սիրալիր զարմանալի և գեղահրաշ տուն քո, ուր հնչէ ձայն ուրախութեան և ցընծութեան ի յարկս արդարոց: Երանի՜ որք բնակեն ի տան քում, Տէր, յաւիտեանս յաւիտենից օրհնեսցեն զքեզ: Երանի՜ և արդարեւ երանի, զորս ընտրեցեր և վերառեալ ածեր յերկնային յայն ժառանգութիւն: Ահա սուրբք քո Տէր որպէս զլուսն ծաղկին առաջի քո. քանզի ընտն յառատութենէ տան քո, և յուղիսից փափկութեան քո տաս ըմ

պել նոցա. քանզի դու ես աղբիւր կենդանութեան, և լուսով քով տեսանեն զլոյս. այնքան մինչեւ ինքեանք իսկ իբրեւ լոյս լուսաւորեալ ի լուսաւորութենէ Աստուածութեանդ, որպէս զարեգակն ծագեն առաջի քո: Ո՛վ, քանի՜ սքանչելի, քանի՜ գեղատեսիլ, քանի՜ տենչալի են բնակաւրանք տան քո, Տէր զօրութեանց. ցանկայ և փափագէ մտանել անդ անձն իմ այս մեղաւոր. Սիրեցի զվայելչութիւն տան քո, և զտեղի յարկի փառաց քոց:

Ը. Զմի խնդրեցի ի Տեառնէ, և զսոյն աղաչեմ, զի բնակեցայց ի տան Տեառն, զամենայն աւուրս կենաց իմոց: Որպէս փառագէ եղջերու յաղբիւրս Նուրց, այնպէս փափագէ անձն իմ առ քեզ, Աստուած: Երբ եկից և երեւեցայց երեսաց քոց. երբ տեսից զԱստուած իմ՝ որում ծաւալի է անձն իմ, երբ տեսից զնա յերկրի կենդանեաց. քանզի յերկրի աստ մեռելոց մահկանացու աչօք տեսանել՝ անմարթ է: Զինչ արարից ես հէզս կաշկանդեալս ոտնակապօք մահկանացութեան իմոյ: Զինչ արարից. զի ցորչափ ի մարմնի եմք՝ օտարանամք ի Տեառնէ. ոչ ունիմք աստ քաղաք որ մնալոց իցէ, այլ զհանդերձեալսն խնդրեմք. քանզի քաղաք մեր աղատ ի յերկինս է:

Թ. Վայ ինձ, զի ընդ երկար եղև պանդխտութիւն իմ, բնակեցայ ընդ բնակիչս Կեդարու. ընդ երկար պանդխտ եղև անձն իմ: Ո՞ տացէ ինձ թեւս որպէս զաղաւնոյ, զի թռչէի և հանգչէի: Զիք ինչ ինձ այնպէս քաղցր՝ որպէս զլինելն իմ ընդ Աստուծոյ: Ինձ մերձենալ առ Աստուած բարի է: Տուր ինձ Տէր, ցորչափ կեամ ի զիւրաբեկս յայս անդամս, յարիլ ի քեզ. որպէս գրեալ է, « Որ մերձենայ առ Տէր, մի հոգի է ընդ նմա »: Պարգեւեա ինձ Տէր, թեւս վերաթռիչ մտածութեան, որով զգեցեալ վերապացայց առ քեզ: Եւ զի ամենայն ձախողակք ի վայր կործանեն, կալ զմիտս իմ. զի մի ի ստորին հովիտ խաւարին վայր անկցի, և մի ի վերայ հասանելով ստուերաց երկրի ի քէն ի ճշմարիտ արդարութեան արեգականէդ զատեալ օրօշեսցի, և յափշտակեալ միգաւ մթութեան արգելցի ի նկատելոյ զբարձունս. վասն այնորիկ ձկտիմ ի բարձունս առ ուրախութիւնն խաղաղութեան և առ լոյս զուարճութեան, և առ ամենապայծառ կայանս:

Ժ. Կալ զսիրտ իմ ձեռամբ քով, զի առանց քո ոչ վերա-
նայ ի բարձունս: Անդր փութամ հասանել՝ ուրանօր
գերագոյն խաղաղութիւն թագաւորէ, և մշտատեւ անդոր-
րութիւն շողողէ: Կալ և առաջնորդեա հոգւոյ իմոյ, և
ընկալ զնա ըստ հաճութեան կամաց քոց, որպէս զի քոյին
առաջնորդութեամբ ելցէ ի գաւառն առատութեան, ուր հո-
վուեա զիսրայէլ ի յաւիտենական արօտս ճշմարտութեան:
Եւ անդ՝ իրրեւ ի հոգեկան յափշտակութեան՝ հպեա-
ցի առ քեզ ծայրագոյն իմաստութիւնդ, որ գեր քան զա-
մենայն կաս և մնաս միշտ. որ անցանեա և զանցանեա
զամենայնիւ և զամենայն կառավարես: Այլ մտօք վերացե-
լոյ հոգւոյ առ քեզ՝ բազումք ընդդէմ յառնեն ի խափա-
նել. հրամանաւ քով, Տէր, լուեսցեն ամենեքեան. Նա և
հոգի իմ լուեսցէ ինքն ինքեան. անցցէ ընդ ամենայն.
զամենայն ստեղծականս խզեսցէ յիւրմէ, և ժամա-
նեսցէ առ քեզ. այլ և ի քեզ միայն ստեղծողդ ամենե-
ցուն՝ զաչս հաւատոյն հաստատեսցէ. առ քեզ անձկասցի,
առ քեզ ձգեսցի. զքեզ խորհեսցի, ի քեզ խորհրդով պարա-
պեսցի. զքեզ առաջի աչաց իւրոց գիցէ, զքեզ առ սըր-
տին մանրակրկիտ քննեսցէ, զճշմարիտ և զծայրագոյն բա-
րիդ և զյարակալ ուրախութիւնդ յաւիտենական:

ԺԱ. Ապաքէն բազմապատիկ են հոգեկան մտածու-
թիւնք, որովք ջերմեանդն քեզ հոգի սքանչելապէս սնա-
նի. այլ ոչ յայլ ինչ մի այնչափ զմայլի և հանգչի հոգի իմ՝
որպէս ի քեզ, և երբ զքեզ միայն մտածէ և նկատէ: Ո՛ր-
քան մեծ է բազմութիւն քաղցրութեան քո տէր, զոր հրա-
շապէս հեղուս ի սիրտս սիրողաց քոց: Ո՛րքան պանչելի
է անուշութիւն սիրոյ քո, զոր վայելեն որք բաց ի քէն զայլ
ինչ ոչ սիրեն, ոչ խնդրեն ինչ, ոչ զայլ ինչ խորհիլ ցանկանս:
Երանի՜ նոցա որոց դու միայն ես յոյս, և ամենայն գործք
նոցա՝ աղօթք: Երանի՜ որ մենացեալ նստի լռիկ, և կայ ի
վերայ զգուշութեան իւրոյ տիւ և գիշեր. որպէս զի գո-
լով տակաւին յայսմ գիւրաբեկ մարմնի եղեալ, զօրի-
ցէ առնուլ յառաջագոյն զքաղցրութեան քո սակաւ ինչ
զճաշակ:

ԺԲ. Աղաչեմ զքեզ վասն կենսատու վիրաց քոց այնու-

ցիկ, որովք շարչարեցար ի խաչին՝ յաղագս փրկութեան
մերոյ, և յորոց անգինն այն բղխեաց արիւն՝ որով փրկե-
ցաք՝ խոցեա զանձն իմ մեղաւոր՝ յորոյ սակս և մեռանիլ
հաճեցար: Վիրաւորեա զսա հրեղէն և ամենազօր ալաքաւ
մեծի սիրոյ քոյ. քանզի կենդանի է բանն Աստուծոյ և ազ-
դու քան զամենայն սուր երկասյրի: Գու նետ ընտիր և
սուր սայրասուր, որ ընդ ամուր վահան սրտի մարդկան
զօրութեամբ քո թափ անցանել կարես, վիրաւորեա սլա-
քաւ սիրոյ քո զսիրտ իմ, զի ասացցէ քեզ անձն իմ, խո-
ցեալ եմ սիրով քո, մինչեւ ի վիրաց սիրոյ քոյ հոսեցեն
յորդ արտասուք ի տուէ և ի գիշերի:

ԺԳ. Հար Տէր, հար աղաչեմ, զկարծրացեալ միտս իմ
զայս՝ զթաժ և ազդու սայրիւ սիրոյ քո, և ի խորս ներքինս
թափ անց զօրութեամբ մեծաւ. և այնպէս հան ի
գլխոյ իմմէ ջուր անչափ, և յաչաց իմոց ճշմարիտ աղբիւր
արտասուաց անընդհատ բղխեալ, ի սաստիկ փափագա-
նաց և ի ցանկութենէ տեսութեան գեղոյ քո. զի ողբացից
տիւ և գիշեր, ոչ ընդունելով բնաւ ամենեւին յառժամա-
նակեալ մխիթարութեանց. մինչեւ արժանացայց յերկ-
նայինն առագաստի տեսանիլ զքեզ՝ զսիրելի և զամենագե-
ղեցիկ փեսայդ իմ, զԱստուած և զՏէր իմ. և անդ տեսա-
նելով զփառաւորեալ զսքանչելահրաշ և զամենագեղեցիկ
երեսս քո՝ զլին ամենայն քաղցրութեամբ, ընդ այնոսիկ
զօրս ընտրեցեր՝ աղերսելով երկիր պազից մեծի վայելչու-
թեան քում. և անդ ապա երկնային և անճառելի ցնծու-
թեամբ և յաւիտենական ուրախութեամբ առլցեալ, ա-
ղաղակեցիք ընդ սիրելեացն քոց, ասելով. Ահա որում տեն-
չայի՜ արդ տեսանեմ. յոր յուսայի՜ արդ կալայ. որում փա-
փագէի արդ ի ձեռս իմ է: Քանզի ի նա յօգեալ միացեալ
եմ յերկինս, զոր յերկրի գոլով ամենայն զօրութեամբ սի-
րեցի. ամենայն սիրով գիրկընդխառն եղէ. յոր ամենայն
սիրով յարեցայ. զնա օրհնեմ, բարեբանեմ և պաշտեմ, որ
կեալ և թագաւորէ, Աստուած յամենայն յաւիտեանս յա-
տենից. ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

Աղօրք ի նեղութեան:

Ա. Ողորմեա Տէր, ողորմեա զթաժ, ողորմեա ինձ ողորմելի մեղաւորիս՝ զանարժանն գործողիս, և զարժանիսն կրողիս, անդադար մեղանշողիս և հարուածոց քոց հանապազ ժուժկալողիս: Եթէ զմոռւած եմ՝ օրըստօրէ զչարն զոր արարի, ոչ է ըստ չափուն զոր կրեմ. ծանրագոյն է զոր արարի, թեթեւագոյն՝ ընդ որ համբերեմ:

Արդար ես Տէր և ուղիղ են դատաստանք քո. ամենայն արդարութիւնք քո իրաւունք են և ճշմարիտ: Արդար և ուղիղ ես դու Տէր Աստուած մեր, և չիք ի քեզ և ոչ մի ինչ անիրաւութիւն. քանզի ոչ յանիրաւի և ոչ անգթութեամբ տանջես զմեզ զյանցաւորքս, ամենակարօղ և և ողորմած Տէր. որ մինչ ոչն էաք՝ կարողապէս արարեր զմեզ, և մինչ կորուսեալ էաք վասն մերոց յանցանաց, գթութեամբ և բարութեամբ քով սքանչելապէս վերստին նորոգեցեր զմեզ:

Բ. Գիտեմ, Տէր, և ստուգութեամբ իսկ, եթէ կեանք մեր ոչ յախուռն շարժմամբք՝ այլ ի տեսունէ Աստուծոյ մերմէ տնօրինի և կառավարի. ուստի քոյ խնամ՝ է վասն ամենեցուն, և առանձինն վասն ծառայից քոց՝ որոց յոյս եղեալ է ի միակ ողորմութիւն քո: Վասն այսորիկ աղաչեմ և պաղատանք հայցեմ, զի մի ըստ մեզաց իմոց աւրացես ինձ՝ որովք արժանացայ սրտմտութեան քում, այլ ըստ մեծի ողորմութեան քում՝ որ յաղթէ և մեզաց համօրէն աշխարհի: Դու Տէր, որ զհարուածս արտաքուստ ի վերայ ածես, տուր հանապազ ի ներքուստ անսպառ համբերութիւն, զի մի պակասեցնի ի բերանոյ իմմէ օրհնութիւնք քո: Ողորմեա ինձ Տէր, ողորմեա ինձ. և օգնեա ինձ որպէս դու գիտես. որ ինչ պէտք են ինձ ի մարմնի և ի հոգւոյ, գիտես զամենայն, կարես զամենայն, որ կեաս ի յաւիտեան:

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

Աղօրք եռանդագին յոյժ առ Որդին:

Ա. Տէր Յիսուս Քրիստոս. որդի Աստուծոյ կենդանոյ, որ բազկատարած ի խաչին վասն ամենայն մահկանացոյց փրկութեան արբեր զբաժակ շարշարունաց, տուր ինձ այսօր օգնութիւն՝ բարեհաճութեամբ քով: Ահա աղքատս զամառ մեծատունդ, ողորմելիս՝ առ ողորմածդ, մի մեկնեցայց դատարկածեան կամ արհամարհեալ. Գաղցեալ, սկսանիմ խնդրել զքեզ. մի թողայց ի քէն նքթեալ: Մտաչիմ սովեալ, մի անճաշակ մեկնեցայց. և եթէ յառաջքան զճաշակելս անձկամ, դէթ յետ հեծութեանս տուր զի ճաշկեցից: Նախ, ամենաքաղցր Յիսուս, առաջի մեծվայելութեան քաղցրութեան քո խոստովանիմ զանիրաւութիւն իմ՝ հակառակ անձին իմոյ: Ահաւասիկ, Տէր, ես ի մեղս յղացայ և ծնայ, և դու զիս լուացեր և սրբեցեր. և ես յետ այնորիկ գարշացուցի զիս մեծագոյն եւս մեղօք. քանզի եղէ ի կարիս ծնեալ, յետ այնր ի կամաւորս թաւալեալ:

Բ. Այլ զողորմութիւն քո, Տէր, ոչ մոռացայ. հաներ զիս ի տանէ մարմնաւոր հօր իմոյ և ի տաղաւարաց մեղաւորաց, աղբեցեր ինձ հետեւել քեզ ընդ ազգաց խնդրողաց զերեսս քո, հետեւողաց ընդ շաւիղս ուղիղս, բնակողաց ի շուշանս ողջախոհութեան, և բազմելոց ընդ քեզ ի վերնատուն խորին աղքատութեան: Եւ ես այդքան բարերարութեանց ապերախտ գտեալ՝ յետ մտից իմոց ի կրօն, յուրմս գործեցի անարժանս, բազումս արարի անդէպս, և ուր ջնջել անկ էր ինձ զմեղս՝ յաւելի մեղս ի վերայ մեղաց: Այս սոքիկ են չարիք իմ, Տէր, որովք անարդեցի զքեզ, և աւատաւորեցի զիս՝ զոր ըստ պատկերի և ըստ նմանութեան քում ստեղծեր, հպարտութեամբ, անափառութեամբ և այլովք բազում մեղօք, որովք տառապի շարշարի և վիրաւորի և ապականի ապերջանիկ հոգի իմ:

Գ. Ահաւասիկ, Տէր, անօրէնութիւնք իմ բարձրացան

քան զգլուխ իմ, և որպէս բեռն ծանր ծանրացան ի վերայ իմ: Եւ եթէ դու՝ որում յատուկ է ողորմելն միշտ և խնայել՝ ոչ դիցես զաջ քո ի վերայ, ընկղմել մնայ ինձ ի խորս անդ թշուառաբար: Ունկն դիր Տէր Աստուած, և տես, զի սուրբ ես. և ահա ոտնհար լինի ինձ թշնամին իմ ասելով, Եթող զնա Աստուած. հալածեցից և ըմբռնեցից զնա, զի ոչ որ է որ ապրեցուցանիցէ զնա: Եւ դու Տէր, մինչեւ ցերբ. դարձ և փրկեա զանձն իմ, կեցոյ զիս վասն ողորմութեան քո: Ողորմեա որդւոյ քում՝ զոր ոչ դոյզն ցաւօք ծնար, և մի հայր ի չարիս իմ՝ զի մոռացիս զբարիս քո: Ո՞ր հայր է՝ որ զորդին ոչ ազատեսցէ. կամ ո՞ր որդի՝ զոր ոչ ուղղեսցէ գաւազանաւ զթուլեան:

Դ. Արդ Հայր և Տէր, թէ և մեղաւոր իցեմ, ոչ կարեմ չլինել որդի քո, զի դու զիս սանդղծեր և վերաստեղծեր. որպէս մեղայ՝ սրբեա զիս, և նախ գաւազանաւ յուղղութիւն ածեալ՝ տուր զիս Որդւոյ քում: Միթէ մոռացի կին զծնունդ արգանդի իւրոյ. և արդարեւ եթէ նա մոռացի, դու Հայր, խոստացար ոչ մոռանալ: Ահա աղաղակեմ՝ և ոչ լսես ինձ. ցաւով նեղիմ՝ և ոչ ախփես զիս: Զի՞նչ ասացից կամ զի՞նչ արարից թշուառականս: Յայդքան մխիթարութենէ ես ի բաց լքեալ՝ անկայ յերեսաց աչաց քոց: Աւաղ ինձ, յոր բարւոյ յոր չարիս անկայ. յո՞ դիմէի և ուր հասի. ո՞ր եմ՝ և ուր ոչ եմ. առ ո՞ անձկայի և այժմ և ուր հասի. հառաչեմ. խնդրեցի բարիս, և ահա խռովութիւն. արդ ահա մեռանիմ, և Յիսուս ոչ է ընդ իս. և յերաւի լաւագոյն է լինել ինձ չիք՝ քան լինել առանց Յիսուսի. լաւ է ինձ ոչ կեալ՝ քան թէ կեալ ինձ առանց կենաց:

Ե. Եւ դու Տէր Յիսուս, ո՞ր են ողորմութիւնք քո առաջինք. միթէ բարկացիս ինձ ի սպառ. Հաշտեաց աղաչեմ և ողորմեաց ինձ, և մի դարձուցաներ զերեսս քո յինէն, որ վասն զիս փրկելոյ ոչ դարձուցեր զերեսս քո ի նախատուրաց և ի թքանողաց ի քեզ: Խոստովանիմ եթէ մեղայ, և խիղճ իմ արժանի է գատապարտութեան, և ապաշխարութիւն իմ չէ բուական առ հատուցումն. այլ ստոյգ է զի ողորմութիւն քո առաւել է քան զամենայն անարգանս: Մի գրեւ աղաչեմ, ամենագութ Տէր, ընդդէմ անձին իմոյ

զդառնութիւնս իմ՝ առ ի մտանելի դատաստան ընդ ծառայի քում, այլ ըստ բազում գթութեան քում ջնջեա զանորէնութիւնս իմ: Վայ ինձ թշուառացեալս, յորժամ հասցէ օրն դատաստանի և բացեալ լիցին մատեանք խղճի մտացս, յորժամ ասացեն զինէն, « ահա այրն և գործք նորա », զի՞նչ արարից յայնժամ, Տէր Աստուած իմ. յորժամ երկինք յայտնեսցեն զանորէնութիւնս իմ, և երկիր ընդդէմ ինձ յարիցէ. ահա չունիմ ինչ տալոյ պատասխանի, այլ կորագլուխ առ ամօթոյ՝ կացից առաջի քո դողալով և պատկառանք:

Զ. Վայ ինձ ողորմելոյս. զի՞նչ ասացից. աղաղակեցից առ քեզ Տէր Աստուած իմ. ընդէ՛ր լռելով սպառիցիմ: Բայց թէ և խօսեցայց՝ ոչ դադարեն ցաւք իմ. և եթէ լռեցից՝ դժնեայ դառնութեամբ տանջիմ ի ներքոյ: Ողբա անձն իմ որպէս այրի ի վերայ առն մանկութեան իւրոյ: Ողբա և կոծեա չուառականդ, զի եթող զքեզ փեսայն քո Քրիստոս: Յասումն ամենակարօղի, մի յարձակեսցիս յիմ վերայ, զի ոչ է հնար երբեք ըմբռնիլ քեզ յինէն: Ապաքէն չիք յիս բովանդակ՝ որ կարիցէ տանել քեզ: Ողորմեա, զի մի յուսակտուր եղէց. այլ յուսահատելով ոգի առից: Եւ եթէ ես գործեցի՝ որով կարօղ ես դատապարտել, այլ դու ոչ ի բաց լքեր՝ որով կարես փրկել:

Է. Դու Տէր, ոչ կամիս զմահ մեղաւորին, և ոչ խնդաս ընդ կորուստ մահկանացուաց. այլ զի մեռեալք կեցցեն՝ դու մեռար, և մահ քո զմեղաւորաց մահ սպան. և եթէ նոքա մահումք քո կեցին, հայցեմ ի քէն Տէր, զի քո կենդանի գոլով՝ մի մեռայց ես: Առաքեա զձեռն քո ի բարձանց, և ազատեա զիս ի ձեռաց թշնամեաց իմոց, զի մի ծիծաղեսցին զինն և ասացեն, « կյուր զնա »: Ո՞ր որ, բարի Յիսուս, երկմտեսցէ ընդ ողորմութիւն քո, որ մինչ թշնամիքն էաք՝ փրկեցեր զմեզ արեամբ քով, և հաշտեցուցեր զմեզ ընդ Աստուծոյ: Ահաւասիկ ընդ հովանեաւ ողորմութեան քո պատապարեալ, յաթոռ փառացդ դիմեմ, ներումն խնդրելով, աղաղակելով և բաղխելով, մինչեւ ողորմեսցիս ինձ: Քանզի եթէ առ ներումն զմեզ կուչեցեր՝ որք ոչն խնդրէաք զներումն, քանի՞ առաւել ներումն գտցուք՝ որք խնդրեմքս:

Ը. Մի յիշեր ամենաքաղցր Յիսուս, զարդարութիւնք ընդդէմ քոյ մեղաւորիս, այլ յիշեալ զբարութիւնք քո առ ստեղծութեամբ քոյ. մի ածեր զմոռալ զբարութիւնդ ընդդէմ պարտաւորելոյս, այլ յիշեալ զողորմութիւնք քո առ ողորմելիս. մոռալ զհպարտ գրգռիչս, և հայեաց յեղկելի աղաչաւորս: Քանզի զինչ իցէ Յիսուս՝ եթէ ոչ փրկիչ ապա, Յիսուս, վասն քո արի՛ յօգնել ինձ, և ասա ցանձն իմ թէ փրկութիւնք քո ես եմ: Բազում ինչ ակն ունիմ, Տէր, ի բարութենէ քումմէ, քանզի դու ինքն ուսուցեր խնդրել, հայցել և բաղխել. և վասն այնորիկ բանիւ քով խրատեալ՝ խնդրեմ, հայցեմ և բաղխեմ:

Թ. Եւ դու Տէր, որ հրամայես խնդրել, արա զի ընկալաց. խրատես հայցել, տուր և գտանել. ուսուցանես բաղխել, բաց բաղխողիս: Հաստատես զտկարս զիս, նորոգես զկորուսեալս, յարո զիս զմեռեալս. և զամենայն զգայութիւնս իմ, զխորհուրդս և զգործս՝ կամեաց ուղղել և կառավարել բարեհաճութեամբ քով, որպէս զի յայսմ հետէ քեզ ծառայեցից, ի քեզ կեցից, և քեզ տաց զիս: Գիտեմ Տէր, զի վասն այն զի արարեր զիս՝ պարտիմ զանձն իմ քեզ. և զի փրկեցեր զիս և վասն իմ եղեր մարդ. պարտիմ քեզ առաւել քան զանձն իմ, եթէ էր իմ մեծ ինչ՝ որչափ դու ես, վասն որոյ ետուր զքեզ: Ահա ոչ աւելի ինչ ունիմ, և ոչ զոր ունիմս՝ տալ կարեմ առանց քո. այլ ընկալ զիս դու և ձգես զիս առ քեզ. զի եղէց քո նմանակցութեամբ և սիրելութեամբ, որպէս քո եմ կենացս պայմանաւ և ստեղծմամբս. որ կեսս և թագաւորես յաւիտեանս. ամէն:

ԳԼՈՒԽ Խ.

Աղօթք օգտակար:

Ա. Տէր Աստուած ամենակարօղ, որ ես երբեակ և մի, որ ես միշտ և յամենեօրէն, և էիր յառաջ քան զամենեօրէն, և եղիցիս միշտ յամենեօրէն. Աստուած օրհնեալ ի

յաւիտեան, քեզ յանձն առնեմ այսօր և յամենայն ժամանակի՝ զհոգի իմ, զմարմին իմ, զտեսանելիս, զլսելիս, զհաշակելիս, զհոտոտելիս, և զշօշափելիս. զամենայն խորհուրդս իմ, զախորժակս, զբանս, զգործս, զամենայն արտաքինս և զներքինս, զգայութիւնս, զմիտս, զյիշողութիւն իմ, զհաւատ և զդիւրահաւանութիւն իմ, և զյաւատեութիւն իմ՝ ի ձեռս կարողութեան քո, զի պահեսցես զսոսա տիւ և զիշեր, ի ժամու այլ և ի վայրկեանի: Լուր ինձ Սուրբ Երրորդութիւն, և պահես զիս յամենայն շարէ և յամենայն գայթակղութենէ, և յամենայն մահուցափ մեղաց, յամենայն դարանակալութեանց և մնասուց զիւաց, և թշնամեաց երևելաց և աներևութից. վասն մաղթանաց նահապետաց և արդեանց մարգարէից, օժանդակութեան առաքելոց, վասն արիւթեան մարտիրոսաց և հաւատոյ խոստովանողաց, և ողջախոհութեան կուստնաց, և վասն միջնորդութեան ամենայն սրբոց, որք ի սկզբանէ աշխարհի բարեհաճոյցան քեզ:

Բ. Ի բաց վանեալ յինէն զգոռողութիւն մոռաց, և յաւել զղջումն սրտի, զիջո՛ զհպարտութիւն իմ, և կատարելագործեալ յիս զխոնարհութիւն ճշմարիտ. զարթո յիս զողջումն, կակղաց զսիրտ իմ խիստ և քարեղէն: Ազատես զիս, Տէր, և զհոգի իմ, յամենայն որոգայթից թշնամոյն, և պահես զիս ի կամս քո: Ուստ ինձ, Տէր, առնել զկամս քո, զի Աստուած իմ ես դու: Տուր ինձ Տէր, զգացումն կատարեալ և միտս, զի կարացից հայել ի բարեգթութիւնս քո: Տուր ինձ զայն խնդրել՝ որ քեզ ախորժական է լսել, և ինձ վայել, Տուր ինձ զարտասուս յամենայն սրտէ, որք զմեղաց լմաց զկապանս լուծանել բաւեսցեն:

Գ. Լուր Տէր իմ և Աստուած իմ, ունկն դիր լոյս աչաց իմոց. լուր զոր խնդրեմ, և տուր զի զոր խնդրեմս՝ լուրցես: Եթէ անտես առնիցես՝ կորնչիմ. եթէ հայեացիս՝ կեամ. եթէ զարդարութիւն իմ պահանջեսցես՝ մեռեալ նեխիմ. ապա եթէ ողորմութեամբդ այց արասցես, զնեխեալս յարուցանես ի գերեզմանէ: Զոր ատես յիս՝ տաւազրեալ յինէն, և յե՛ռ յիս զոգի ողջախոհութեան և ժուժկալութեան. զի մի զոր ինչ և խնդրեցից՝ ի

նոյն ի խնդրուածս իմ զքեզ անարդեցից: Բարձ յինէն զվնասակարն՝ և շնորհեա զօգտակարն: Կարգեա ինձ Տէր զդեղ՝ որով կարիցեն բուժիլ վէրք իմ: Տուր ինձ Տէր, գերկիւղ քո, զղլումն սրտի, զխոնարհութիւն մտաց և զխիղճ մաքուր: Շնորհեա ինձ Տէր, ունել միշտ զսէր եղբայրական, զշարիս իմ ոչ մոռանալ, և զօտարին ոչ քննել:

Դ. Խնայեա հոգւոյ իմոյ, խնայեա չարեաց իմոյ, խնայեա մեղաց իմոյ, խնայեա եղերանց իմոյ: Եւ արա հիւանդիս, դարման տար խօթացելոյս, բժշկեա զխտացեալս, յարո զմեռեալս: Տուր ինձ, Տէր, սիրտ երկնչելոյ ի քէն, միտս՝ սիրելոյ զքեզ, ճանաչումն՝ իմանալոյ զքեզ, ականջս՝ լսելոյ քեզ, աչս՝ տեսնելոյ զքեզ: Ողորմեա ինձ Աստուած, ողորմեա ինձ և հայեաց յիս յաթոռոյ սրբոյ մեծփայլելութեան քո, և զխաւար սրտի իմոյ ճառագայթութիւք պայծառութեան քո լուսաւորեա: Տուր ինձ, Տէր, զընտրողութիւն՝ ընտրել ի մէջ չարի և բարւոյ, և շնորհեա ինձ զգայութիւն ամենազգաստ: Խնդրեմ ի քէն Տէր զթուղութիւն ամենայն մեղաց իմոյ, յորմէ և որով լիցի ինձ քաւութիւն ի ժամանակի կարեաց և անձկութեան իմոյ:

Ե. Սրբուհի և անարատ կոյս, Աստուածածին Մարիամ, ծնող և մայր տեառն իմոյ Յիսուսի Քրիստոսի, յանձն առ միջնորդել վասն իմ առ նա՝ որում արժանացար լինել տաճար: Սուրբ Միքայէլ, Ս. Գաբրիէլ, Ս. Ռաֆայէլ, սուրբ զաւք հրեշտակաց, հրեշտակապետաց, նահապետաց և մարգարէից, առաքելոց, աւետարանչաց, մարտիրոսաց, խոստովանողաց, քահանայից, զպարաց, միանձանց, կուսանաց և ամենայն արդարոց, նո՛ւ վա՛ւ՝ որ զձեզն ընտրեաց և յորոյ տեսութեանն զուարճանայք՝ ի մաղթանս ձեր ժտիմ, զի վասն իմ մեղապարտիս՝ նմին Աստուծոյ աղերս մատուցիք: որպէս զի յորկորոյ սատանայի և ի յաւիտենական մահուանէ փրկեցայց: Առատաձեռնեա ինձ, Տէր, զմշտնական կեանս ըստ գթութեան և բարեխնամ ողորմութեան քում:

Զ. Տէր Յիսուս Քրիստոս, սուրբ քահանայից միաբանութիւն թագաւորաց և իշխանաց արդարապէս դատողաց՝ անդորրութիւն և խաղաղութիւն: Հայցեմ, Տէր, վասն ընդ-

հանուր սուրբ կաթողիկէ եկեղեցւոյ, վասն արանց և կանանց, վասն կրօնաւորաց և աշխարհականաց, և վասն ամենայն առաջնորդաց քրիստոնէից, և ամենեցուն ի քեզ հաւատացելոց, որք վասն սուրբ սիրոյ քո վաստակին, զի ստացին զյարատեւելն ի գործս բարիս: Շնորհեա Տէր, թագաւոր յաւիտենական, կուսանաց ողջախոնութիւն, զանձինս նուիրողաց Աստուծոյ՝ ժուժկալութիւն, ամուսնացելոց պարկեշտութիւն, ապաշխարողաց ներումն, այրեաց և որբոց պահպանութիւն, աղքատաց խնամակալութիւն, նժդեհաց վերադարձ, սգաւորաց մխիթարութիւն, հաւատացեալ ննջեցելոց յաւիտենական հանդիստ, նաւորդաց ժամանել ի նաւահանգիստ փրկութեան: Լուսաբունիցն՝ յարամալ ի բարութեան բարեաց, և միջկայնոց՝ լաւագոյնս լինել, չարագործաց և յանցաւորաց՝ որպէս ինձ թշուառացելումս՝ վաղ ընդ փոյթ դառնալ յուղղութիւն: Ո՛վ ամենաքաղցր և ամենողորմ Տէր Յիսուս Քրիստոս, որդի Աստուծոյ կենդանւոյ, փրկիչ աշխարհի, յամենեսին և ամենեւիմ դաւանիմ զանձն իմ թշուառ մեղաւոր:

Է. Այլ դու ամենագութ և գերագոյն հայր, որ ամենեցուն ողորմիս, մի հանգուրժեր զիս անմասն թողուլ ի քումմէ ողորմութենէ: Եւ դու Տէր թագաւոր թագաւորաց, որ տաս անդորր կենաց, շնորհեա ինձ գեռանդն ուղղութեան. զարթո յիս զմիտս իմ, զի զքեզ խնդրեցէ, քեզ տենչացի, և զքեզ՝ որ ես ամենուրեք բովանդակ երբեակ և մի միշտ, գեր քան զամենայն սիրեսցէ և երկիցէ, զկումք արացցէ: Դարձեալ սերտիւ աղաչեմ, Տէր, զքեզ սուրբ հայր, որ ես օրհնեալ և փառաւորեալ ընդ ամենայն յաւիտենանս. զի զամենեսին որք զյիշատակ իմ առնիցեն յաղթս իւրեանց, և որք յանարժան աղթս իմ յանձն արարին զանձինս, և որք գործ ինչ սիրոյ և ջանս զթութեան ցուցին ինձ, այլ և զնոսա՝ որ արենակցութեան և ազգականութեան սիրով ինձ մերձաւորք են, և զնոսա որք կեան ի մարմնի, և որք յաճին ծածկեալ կան, խնամարկեացես ողորմութեամբ, զի մի կորիցեն:

Ը. Եւս և ամենայն քրիստոնէից կենդանեաց շնորհեա-

ցես օգնութիւն, և ննջեցելոյ հաւատացելոյ արձակումն և հանգիստ մշտնջենական յաւիտեանս: Այլ և զայս թախանձանք աղաչեմ Տէր, որ ես Ա. և Օ. (սկիզբն և վախճան), զի յորժամ յետին օր և վախճան կենաց ի մոյ հասցէ, լինիցիս ինձ դատաւոր ողորմած՝ ընդդէմ չաբամիտ ամբաստանօղ դիւին, և եղիցիս պատուարան մշտնջենաւոր ընդդէմ դարանակալութեանց հին թշնամւոյն, և ի դասակցութիւն հրեշտակաց և ամենայն սրբոց ի դրախտ քո սրբութեան ժաման արասցես, որ ես բարեբանեալ յաւիտեանս յաւիտենից:

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Աղօթք չեղանաւորն յիշատակաւ չարչարանացն Քրիստոսի:

Ա. Տէր Յիսուս Քրիստոս, փրկութիւն իմ, ողորմութիւն իմ, կենդանութիւն իմ, զքեզ օրհնեմ, քեզ շնորհս մատուցանեմ՝ թէ և յոյժ անհամեմատ քոյոց բարերարութեանց, թէ և յոյժ անմասն ի ջերմեռանդութենէ, թէ և վտիտ ի ցօնկալի պարարտութենէ ամենաքաղցր փափագանաց՝ որ առ քեզ. սակայն որպիսի և է շնորհակալիս, ոչ այնպիսիս որոց գիտեմ զիս պարտական, այլ զոր ջան և ճիգն արտադրեցին, հատուցանէ քեզ հոգի իմ: Յոյս սրբտի իմոյ, զօրութիւն հոգւոյ իմոյ, հաճեսցի քոյ ամենազօր արժանապատուութիւնդ շնու զթերութիւն ջանից ամենահեղձ տկարութեանս: Կեանք իմ, դու ես վախճան դիտմանս իմոյ: Եւ թէպէտ տակաւին չեղէ արժանի սիրել զքեզ որչափ պարտական եմ, սակայն ցանկամ գէթ սիրել զքեզ որչափ պարտիմ:

Բ. Լոյս իմ, դու տեսանես զսիրտ մտաց իմոց, քանզի, ո՞ Տէր, առաջի քո է ամենայն ցանկութիւն իմ, և դու շնորհես եթէ բարի ինչ կամի գիտակցութիւն իմ: Եթէ բարի է, Տէր, զոր ազգես՝ նա մանաւանդ զի բարի է կամելն իմ սիրել զքեզ, տուր զոր յիս յաջողես կամիլ՝ տուր՝ զի որչափ հրամայես, նոյնչափ արժանացայց սիրել զքեզ: Օրհ-

նութիւնս և շնորհս մատուցանեմ, մի անպտուղ լիցի պարզ և քո՞ զոր յօժարակամ մատակարարեցեր: Այտարեա զոր սկզբնաւորեցեր, և շնորհեա՞ զոր բարեգութեանք ի թիկունս հասեալ՝ ինձ ապարդեանս՝ չարժեցեր ի փափաղել: Փոխեա, ամենագութ, զընդարմացեալս զիս՝ յեռանդուն ի սէր քո: Յայս ձգտին, ո՞վ բարեգութ, այս իմ աղօթք, այս յիշատակութիւն իմ և մտածութիւն բարերարութեանց քոց, զի զքոյդ յիս վառեսցես զսէր:

Գ. Տէր. քո բարութիւնդ ստեղծ զիս, քո ողորմութիւնդ մաքրեաց զաղտեղեալս ի սկզբնական մեղաց. քո կարողութիւնդ՝ յետ այնր լուացման մկրտութեան, յայլ աղտեղութիւնս մեղաց ցայսվայր թաւալելոյս՝ համբերեաց, սնոյց և սպասեալ ակն կալաւ: Ակն ունիս դու Տէր բարի՝ ուղղութեանս. ակն ունի և հոգի իմ ազդեցութեան շնորհաց քոց առ ապաշխարել և կեալ բարիօք: Աստուած իմ, ստեղծօղ իմ, երկայնամիտդ և կազդուրիչդ իմ, քեզ ծարաւիմ, քեզ քաղցնում, քեզ փափագեմ, առ քեզ հառաչեմ և անձկամ. և որպէս որք զրկեալ ի ներկայութենէ բարեբարոյ հօր, ողբալով և կոծելով անդադար, զցանկաւ լի երեսօք նորա փարի ի սերտ սրտէ, այսպէս և ես ոչ որչափ պարտիմ, այլ որչափ մարթիմ յիշելով զչարչարանս քո, յիշատակելով զապտական, ի միտածելով զճաղկանս, յիշատակելով զվէրս քո, յիշելով զեղանակ մահուանդ՝ վասն իմ, որպէս պատեցար, որպէս թաղեցար. միանգամայն յիշելով զփառաւորեալ յարութիւնդ և գհրաշալի համբարձումնդ, զայսոսիկ աներկբայ հաւատով դաւանիմ. զպանդխտութեանս իմոյ զաղէտս ողբամ, զաւրտեան քում միակ մխիթարութեան ակն ունիմ. տեսութեան փառաւորեալ երեսաց քոց ցանկամ տարփանօք:

Դ. Եղո՛ւկ ինձ, զի չեղէ կարօղ զսէրն հրեշտակաց տեսանել, զխոնարհեալն ի կենակցիլ ընդ մարդկան, զի բարձրացուցէ զմարդիկ ի կենակցութիւն հրեշտակաց, երբ Աստուած անարգեալ մեռանէր՝ զի մարդն կեցցէ: Եղո՛ւկ ինձ, զի այդքան սքանչելի, այդքան անճառելի գթութեան առաջիկայ լինելով՝ ոչ արժանացայ հիացմամբ յաշխտակիլ: Ընդէր, ո՞վ անձն իմ, ոչ խորագոյն թափանց.

անց եմուտ ի քեզ սուր սաստիկ ցաւոց, երբ տանել ոչ կարես տիգաւ խոցելոյ կողից Փրկչին քոյ. երբ ոչ ժուժես հայել ընդ ոտս և ընդ ձեռս բւեռօք պատառոտեալս ստեղծողին քոյ, երբ զարհուրիս ընդ հեղումն արեան Փրկչին քո:

Ե. Ընդէր ոչ արբենաս դառնութեամբ արտասուաց ընդ ըմպել նորա զդառնութիւն լեզոյն: Ընդէր ոչ լինիս ցաւակից ամենողջախոհ Կուսին՝ ամենեւին արժանաւոր մօր նորա, ամենեւին արժանաւոր տիրուհւոյն քո: Տիրուհի իմ ամենագութ, քանի՜ աղբիւրս սոսացից ի դուրս հոսեալս յամենապարկեշտ աշաց քոց՝ ի տեսանելո՞ւ առաջի քո զմիաժին որդիդ, զանմեղն՝ կապիլ, զանակոծ՝ լինել և զենուլ: Քանի՜ կոծս արտասուալից զրեցից հեղեալ բարեգութ երեսաց քոց՝ ի հայելն ընդ նոյն ինքն որդին՝ յԱստուածն քո և ի Տէր, ի խաչին առանց իրիք յանցանաց տարածեալ, և զառ ի մարմնոյ քումմէ զմարմինն՝ դաժանաբար խոցու տեալ յամպարչտաց: Քանի՜ հեկեկանօք ակներեւ տեսից զամենամաքուր կուրծս քո տանջեալ՝ ի լսելն քում, «Կին դու, ահա որդի քո» և աշակերտին՝ «ահա մայր քո», և յառնուլդ զաշակերտն փոխանակ վարդապետին, և զծառայն փոխանակ տեսուն:

Զ. Երանի թէ ընդ երջանկին Յովսեփայ զտէրն իմ ի խաչէն իջուցանէի, խնկովք պատէի, ի գերեզմանի ամփոփէի, որպէս զի գէթ հետևող և յուզարկ լինելով այնպիսւոյ թաղման՝ չպակասէր և առ յինէն յարգական ինչ ծառայութիւն: Երանի թէ ընդ երջանիկ կանանցն ի լուսափայլ տեսլնէ հրեշտակացն զարհուրեալ լինէի, և լսէի զաւետիս տէրունական յարութեանն, զաւետիս իմոյ միւլթարութեան, զաւետիսն այնչափ ակնկալեալ, զաւետիսն այնքան ցանկացեալ: Երանի ասեմ եթէ լսէի ի բերանոյ հրեշտակին, «Մի երկնչիք, զՅիսուս խնդրէք զխաչելեալն, յարեաւ, չէ աստ»: Ամենաբարեգութ, ամենաքաղցր, ամենապայծառ, երբ վերանորոգ երևեսցիս ինձ, որ ոչն տեսի զանապականութիւն երանեալ մարմնոյ քո. որ ոչն համարեցի զտեղիս վիրացն, զծակս բւեռացն. զի ոչ զարտասուս ուրախութեան ցօղեցի ի վէրս իսկական մար-

մնոյդ: Սքանչելիդ, անճառելիդ, անհամեմատդ, երբ մխիթարեսցես և նհանջեսցես զիս ի ցաւոց: Ոչ բարձր յինէն այս ցաւ՝ ցորչափ պանդուխտ և օտար իցեմ ի տեսունէ իմմէ:

Է. Եղուկ ինձ, Տէր, եղուկ անձին իմոյ. հրաժարեալ մեկնեցար մխիթարիչդ հոգւոյ իմոյ, և ոչ ասացեր «կաց մնա խաղաղութեամբ»: Ի գնալն զճանապարհ քո՝ օրհնեցեր զքոյսդ, ես ոչ կայի մերձ. ամբարձեալ ձեռօք՝ ամպովք ծածկեցար, ես ոչ տեսի. հրեշտակք խոստացան զմիւսան, զամբալուստդ, ոչ լուայ: Զինչ ասացից, զինչ արարից. յո՞ գնացից, ուրանօր զնա խնդրեցից, կամ երբ գտից. զո՞ւ շաչեցից, ո՞ւ պատմեցէ սիրելոյ իմոյ եթէ հարեալ եմ ի սէր նորա: Պակասեաց ուրախութիւն սրտի իմոյ, ի սուգ դարձաւ խնդութիւն իմ: Նուաղեցաւ մարմին իմ և սիրտ իմ, Աստուած սրտի իմոյ, բաժին իմ Աստուած յաւիտեան: Ոչ առնու յանձն հոգի իմ մխիթարիչ՝ եթէ ոչ ի քէն, քաղցրութիւն իմ. քանզի «զինչ կայ ինձ բնաւ յերկինս, և ի քէն զինչ խնդրեցից յերկրի»: Զքեզ կամիմ, ի քեզ յուսամ, զքեզ խնդրեմ. քեզ ասաց սիրտ իմ, խնդրեցի զերեսս քո, զերեսս քո Տէր խնդրեցից. մի դարձուցաներ զերեսս քո յինէն:

Ը. Մարդասէր բարեգութ, ի քեզ թողեալ է աղքատն, և որոյն դու ես օգնական: Կոչեա զիս խնամակալդ, ու զորմեա ինձ որոյս լքելոյ. որբ մնացի առանց հօր, հօգի իմ եղեւ իբրեւ այրի. հայեաց յարտասուս որբացելոյս և այրիացելոյ, զորս մատուցանեմ քեզ մինչև դարձցիս: Աղէ, արդ Տէր, աղէ երևեաց ինձ, և եղէց մխիթարեալ. ցոյց ինձ զներկայութիւն քո, և հասից փափագանաց իմոց: Յայտնեա զփառս քո, և եղիցի կատարեալ ուրախութիւն իմ: Ծարաւի է անձն իմ առ քեզ, քանիպատի՞կ եւս և մարմին իմ. ծարաւեցաւ անձն իմ առ Աստուած կենդանի և հզօր, երբ եկից երևեցայց երեսացդ Աստուծոյ:

Թ. Երբ եկեսցես մխիթարիչ իմ: Առ ո՞ւր ակնկալեալ սպասեցից: Ոհ, երբ տեսից զուրախութիւն իմ՝ որում ցանկամ: Ոհ, եթէ յագեցայց՝ յորժամ երևեսցին փառք իմ որում քաղցեալս եմ: Ոհ, եթէ արեցայց ի պարարտու-

թենէ տան քո, առ որ հառաչեմս. եթէ արբուսցես ինձ
զուղիս փափկութեան քո, որում ծարաւիմս: Իսկ այժմ,
Տէր, լիցին ինձ արտասուք իմ հաց ի տուէ և ի գիւղերի,
մինչև ասասցեն ինձ, Ահա Աստուած քո. մինչև լուիցէ հո-
գիս իմ, Ահա փեսայն քո: Չամբեա զիս առ այժմ հեծեծա-
նաք իմովք. յագեցո զիս ցաւովք իմովք: Գուցէ եկեսցէ
Փրկիչ իմ՝ զի բարի է. և մի՛ յամեսցէ՝ զի զթած է: Նմա
փառք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Զանգ Գլխոյ

- Բաճ առ Զարեա Իջիւնս - - - 5.
Գլ. Ա. - Վարդապետ առ Կաթողիկոս
Աճ. Ի՝ Զորագործ Բարաւ և Իսկոն - - - 21
Գլ. Բ. - Վարդապետ Բարաւ, զանգ
և արարեալ Բար Երզրան-Բարաւ Աճ. - - - 23
Գլ. Գ. - Զանգար Երզրայ՝ որում Զանգ
անհետանալու-Բարաւ ոչ չէր եմա տէր - - - 25
Գլ. Դ. - Զորագործ Ի՝ Զարաւորեալ - - - 26
Գլ. Ե. - Վարդապետ առ Զար Ի՝ Զար
որում - - - - - 28
Գլ. Զ. - Վարդապետ Երզր առ Կաթողի
առ Կաթողիկոս Զարաւորեալ Երզրայ - - - 30
Գլ. Է. - Վարդապետ Զանգ Երզր Ի՝ Զար
Բար և Զարաւոր Զարաւորեալ - - - 31
Գլ. Ը. - Վարդապետ Երզր առ Կաթողի
Զոր Աճ. Զարաւորեալ Երզրայ, Զարաւոր Երզր
Զարաւորեալ - - - - - 34
Գլ. Թ. - Զարաւոր Զարաւոր, առ Զորագործ - - - 37
Գլ. Ժ. - Վարդապետ Զարաւոր Աճ. Զարաւորեալ
անհետանալու-Բարաւ - - - - - 38
Գլ. ԺԱ. - Վարդապետ առ Կաթողիկոս Զարաւորեալ - - - 39
Գլ. ԺԲ. - Զարաւորեալ Զարաւորեալ Աճ.
և Զորագործ Զարաւոր Զարաւոր - - - - - 39
Գլ. ԺԳ. - Զարաւոր Զարաւորեալ առ Կաթողի
Զարաւոր Զարաւոր Աճ. Զարաւոր, և Զարաւոր Զարաւոր
Զարաւոր Զարաւոր, և Զարաւորեալ Զարաւոր - - - 41
Գլ. ԺԴ. - Զարաւոր Զարաւորեալ Զարաւոր
Զարաւոր և Զարաւոր Զարաւոր Ի՝ Զար Զար, և Ի՝
Զարաւորեալ Զարաւոր - - - - - 42

Գլ. 11. - Ըստն անթաւ սրբոյ Հօրն յաւրտ
 եւթմեք առ աշու խորհման - - - - - 44
 Գլ. 12. - Զաշարա իրիկն Բեռնի Բնի, որ
 Բն պարի, և իսկ Բն Բարիքուն - - - - - 46
 Գլ. 13. - Զաշարա շերիւսպարաթման
 խորհման առ Էջ իսկ Բարիքուն
 Իրիւսպարաթման - - - - - 48
 Գլ. 14. - Էջորթ իրիւսպարաթման առ Բն - 50
 Գլ. 15. - Էսկապարաթման Բնապարաթման
 որ քան Էջ Է, և Բնապարաթման որ
 անպիտան Է - - - - - 52
 Գլ. 16. - Էսկապարաթման Բնապարաթման, ի
 և Էջ Բն քան Էջ Է աշորթուն ի Բն - - 53
 Գլ. 17. - Բնապարաթման Բնապարաթման
 Զաշարաթման Էջ աշու Բնապարաթման - - - - - 56
 Գլ. 18. - Զաշարաթման Բնապարաթման
 ի Բն Զաշարաթման Էջ Բնապարաթման Բնապարաթման - 57
 Գլ. 19. - Զաշարաթման Բնապարաթման Բնապարաթման
 յաւրտապարաթման - - - - - 59
 Գլ. 20. - Էջորթ առ Բնապարաթման ի
 Բնապարաթման Բն Է Զաշարաթման - - - - - 60
 Գլ. 21. - Զաշարաթման Բնապարաթման
 Բնապարաթման Բնապարաթման Բնապարաթման - - - - - 61
 Գլ. 22. - Զաշարաթման Բնապարաթման, ի
 Բնապարաթման Բնապարաթման Զաշարաթման Բնապարաթման - 64
 Գլ. - Զաշարաթման Բնապարաթման Բնապարաթման
 Զաշարաթման Էջ և Բնապարաթման, և Բնապարաթման
 Զաշարաթման Բնապարաթման - - - - - 66
 Գլ. - Էջորթ աշորթուն Զաշարաթման
 յաւրտապարաթման Զաշարաթման - - - - - 67

Գլ. - Զաշարաթման Բնապարաթման Բնապարաթման
 և Բնապարաթման Զաշարաթման - - - - - 70
 Գլ. - Էջորթ առ Էջ Զաշարաթման - 73
 Գլ. - Էջ Զաշարաթման Է Զաշարաթման և
 Զաշարաթման Բնապարաթման - - - - - 74

[Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side]

3157

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0030055

3068